

Aktuaariraportti

Kelan aktuaarijulkaisu 11

Aktuaari- ja
tilasto-osasto

HELSINKI 2015

KELAN HOITAMA SOSIAALITURVA
2014–2080

Aktuaarijulkaisuja 11

Kansaneläkelaitos
Aktuaariryhmä
PL 450
00101 Helsinki
puh. 020 634 1351
at-osasto@kela.fi

ISSN 1456-0704
ISBN 978-951-669-978-6 (sähköinen)

ALKUSANAT

Kansaneläkelaitoksen (Kela) aktuaariryhmässä laaditaan säännöllisesti laskelmat Kelan hoitaman sosiaaliturvan pitkän aikavälin kehitysnäkymistä. Tällä kertaa raportin pääteema on vuonna 2017 toteutettavaksi suunniteltu työeläkeuudistus ja sen vaikutukset Kelan hoitamaan sosiaaliturvaan.

Käsillä oleva raportti on laadittu aktuaariryhmän kehittämällä laskentamallilla (*kokonaisu-malli*), jolla ennustetaan Kelan eri etuuksien tuleva kehitys (esimerkiksi etuusmenot ja etuuksien saajat) ja hoidetaan Kelan rahoitukseen liittyvät lakisääteiset laskelmat. Lisäksi mallia käytetään mm. eräiden lainmuutosarvioiden tekemiseen. Kokonaisu-mallin pitkän aikavälin ennusteet tuottava osa on hiljattain uudistettu ja sitä on käytetty tässä laajuudessaan ensimmäistä kertaa tämän raportin lukujen tuottamiseen. Uuden pitkän aikavälin mallin toiminta rakentuu työssäkäyntitilaston mukaiselle väestöryhmittelylle, eli etuuksia tarkastellaan erikseen eläkeläisten, työllisten, työttömien ja muiden ryhmissä. Raportin perustana käytetyt väestöennusteet on niin ikään laadittu aktuaariryhmässä. Tuottoja ja toimintakuluja koskevat arviot on laadittu yhteistyössä taloussuunnitteluryhmän kanssa. Raportin taitto on tehty Aktuaari- ja tilasto-osaston julkaisutiimissä.

Esitettyihin pitkän aikavälin laskelmiin liittyy paljon epävarmuustekijöitä, ja laskentaoletukset määrittävät pitkälti lopputuloksen. Tästä huolimatta tulokset tarjoavat lähtökohdan Kelan hoitaman sosiaaliturvan rakenteellisten kysymysten – esimerkiksi väestön ikääntymisen vaikutusten ja rahoituskysymysten – tarkastelulle. Tulosten esittelyssä pääpaino onkin pitkälti suhteellisten erojen esille tuomisessa absoluuttisten määrien sijaan.

Edellisen kerran aktuaariraportti julkaistiin keväällä 2011.

Tämä raportti on laadittu soveltuvin osin kansainvälisen aktuaarijärjestön IAA:n vuonna 2003 voimaan tulleiden suositusten mukaisesti.

Laskentamallien kehitystyön aikana on käyty useita hyödyllisiä keskusteluja eri tahojen kanssa. Erityisesti aktuaariryhmä haluaa kiittää ETK:n ennustelaskentayksikköä hyödyllisistä näkökulmista ennustemallien kehittämiseen ja Markus Rapoa Tilastokeskuksesta tärkeästä avusta väestöennusteen rakentamisessa.

Aktuaariryhmässä 24.4.2015

TIIVISTELMÄ

Tässä raportissa esitetyt ennusteet on lähtökohtaisesti tehty Tilastokeskuksen väestöennusteen, työssäkäyntitilaston ja tilaston Suomen eläkkeensaajista pohjalta. Väestöennuste on tehty Kelassa ja se perustuu Tilastokeskuksen vuoden 2012 väestöennusteen oletuksiin sekä vuoden 2014 ennakkotilastoihin väestöstä.

Väestöennusteen päälle on tehty työllisyysennuste, jossa ryhmitellään väestö ennustekaudelle työssäkäyntitilaston mukaisen pääasiallisen toiminnan mukaan. Tarkasteltavat ryhmät ovat eläkeläiset, työlliset, työttömät ja muut. Yksittäisissä etuusmalleissa on tarkasteltu etuuksien kehitystä erikseen näiden ryhmien sisällä.

Raportin pääpaino on eläkeuudistuksen vaikutuksissa Kelan etuuksiin. Tässä tarkoituksessa on tehty kaksi ennustelaskelmaa: voimassa olevan lainsäädännön mukainen *nykylakilaskelma* ja eläkeuudistuksen vaikutukset sisältävä *peruslaskelma*. Peruslaskelman laskentatulosten herkkyyttä oletusten suhteen on tutkittu erilaisissa taloudellisissa skenaarioissa.

Raportin keskeiset laskentaoletukset voidaan tiivistää seuraavasti. Väestöennusteen kokonaishedelmällisyysluku on 1,82. Kuolevuuden aleneminen jatkuu, mutta vuoden 2060 jälkeen alenemisvauhti puolittuu – miesten elinajanodote kasvaa 11 ja naisten 8 vuotta ajanjaksona 2014–2080. Nettomaahanmuutto on 17 000 vuodessa. Kansantaloussuureiden vuotuinen muutos on oletettu vuodesta 2020 eteenpäin vakioksi: inflaatio 1,7 ja reaalin ansiotason kasvu 1,6 prosenttia. Nykylakilaskelmassa työttömyysasteen on oletettu vakiintuvan 7 prosenttiin vuoteen 2025 mennessä, peruslaskelmassa eläkeuudistus nostaa työttömyysastetta. Vanhuuseläkkeelle siirtymisen on oletettu myöhentyvän ja työkyvyttömyysriskin laskevan nykytasostaan.

Vuodesta 2020 lähtien kaikkiin laskelmiin on tehty voimassa olevasta lainsäädännöstä poikkeava oletus indeksisidonnaisuuksista. Kansaneläkeindeksiin sidottujen ja indeksiin sitomattomien etuuksien tasoa on oletettu vuosittain korotettavan puolella reaalisesta ansiotason kasvusta. Tämä vastaa tilannetta, jossa esimerkiksi kerran kymmenessä vuodessa tehtäisiin kyseessä oleviin etuuksiin noin 8 prosentin tasokorotus. Tämä oletus vaikuttaa lähinnä kansaneläkerahastosta ja sosiaaliturvan yleisrahastosta maksettaviin etuuksiin. Sairausvakuutusrahastosta maksettavien etuuksien osalta oletetaan, että lääkkeiden ja sairaanhoidon hinnat kehittyvät ansiotason kehityksen mukaisesti. Lisäksi oletetaan, että sairaanhoitokorvausten korvaustaso säilyy nykyisenä. Etuusennusteiden laskuperusteet ovat pääosin nykyisen lainsäädännön mukaiset.

Laskelmat sisältävät myös toimeentulotuen perusosan, joka tulee Kelan hoidettavaksi vuodesta 2017 alkaen.

Nykylakilaskelmassa laskentaoletusten mukainen työttömyysasteen lasku johtaa työllisyysasteen paranemiseen. Työllisyysaste nousee alle 50-vuotiailla vuoden 2007 tasolle vuoteen 2025 mennessä. Tätä vanhemmilla eläkkeellesiirtymisen myöhentyminen nostaa työllisyysastetta. Nykylakilaskelmassa 15–74-vuotiaiden työllisyysaste jatkaa nousuaan 2040 luvulle saakka, jonka jälkeen se vakiintuu.

Peruslaskelmassa eläkeuudistukseen liittyvä eläkeiän vaiheittainen nosto vähentää vanhuuseläkeläisten määrää ja kasvattaa työllisyyttä nykyisen alimman vanhuuseläkeiän jälkeisissä ikäluokissa. Toisaalta samalla kasvavat myös työkyvyttömyyseläkeläisten ja työttömien määrät. Kokonaisuudessaan eläkeuudistus kasvattaa työllisten määrää sadalla tuhannella ja nostaa 15–74-vuotiaiden työllisyysastetta noin kahdella prosenttiyksiköllä vuoteen 2080

mennessä. Työllisyysasteen kasvusta huolimatta väestön ikääntyminen aiheuttaa haasteen yhteiskunnalle työllisten osuuden koko väestöstä pienentyessä.

Kelan kokonaismenojen suhde bruttokansantuotteeseen on kasvanut vuonna 2008 alkaneen finanssikriisin aikana ja kasvaa vielä vuoteen 2017 saakka korkean työttömyyden ja toimeentulotuen Kelaan siirron johdosta. Etuusmenot kasvavat reaalisesti tämän jälkeenkin, mutta taloustilanteen kohentuessa menojen bruttokansantuotesuhde laskee ennustekauden loppuun saakka.

Väestön ikääntyminen kasvattaa erityisesti eläkkeensaajan hoitotuen ja sairaanhoidon korvausten tarvetta huomattavasti. Ikääntymisen vaikutus Kelan eläkkeisiin ei ole yhtä suuri, koska työeläkkeiden kasvu pienentää Kelan eläkkeiden tarvetta.

Eläkeuudistus myöhentää eläkkeelle siirtymistä ja kasvattaa keskimääräisiä työeläkkeitä, mikä pienentää pitkällä aikavälillä Kelan eläkemenoa. Toisaalta eläkeuudistus kasvattaa sairauspäivärahan sekä työttömyysturvan ja työttömyyteen liittyvien muiden etuuksien tarvetta.

Kokonaisuudessaan eläkeuudistus kasvattaa Kelan etuusmenoja, mutta etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen ei muutu, koska uudistus kasvattaa myös bruttokansantuotetta. Eläkeuudistus kuitenkin voimistaa meneillään olevaa kehitystä, jossa Kelan etuuksien painopiste siirtyy entisestään eläkkeistä kohti sairausvakuutusta ja työttömyyteen liittyviä etuuksia.

Ennustekaudella, sairausvakuutuksen osuuden Kelan kokonaiskuluista kasvaessa, valtion osuus rahoituksesta pienenee ja työnantajien sekä vakuutettujen osuudet kasvavat. Koska kunnat rahoittavat toimeentulotuesta lähes puolet, toimeentulotuen siirto Kelaan kasvattaa kuntien osuutta kokonaiskustannuksista vuodesta 2017 alkaen. Toimeentulotuen siirron jälkeen kuntien osuus kuitenkin hieman pienenee ennustekaudella työttömyyden vähentyessä ja sairausvakuutuksen etuusmenojen kasvaessa.

Eläkeuudistus siirtää edelleen rahoituksen painopistettä hieman valtiolta vakuutetuille, työnantajille ja kunnille.

Raportissa on tutkittu laskentatulosten herkkyyttä työttömyysasteen, ansiotason kasvun ja eläkealkavuuksien sekä näistä koostettujen negatiivisen ja positiivisen yhdistelmäskenaarion suhteen. Vaikutukset ovat osin vastakkaissuuntaisia eri etuuksissa. Kokonaismenojen tasolla tarkasteltuna menojen bruttokansantuotesuhde muodostuu peruslaskelmaa noin prosenttiyksikön suuremmaksi negatiivisessa skenaariossa ja vajaan prosenttiyksikön pienemmäksi positiivisessa skenaariossa.

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	9
2	KELAN ETUUDET	10
2.1	Sosiaaliturvan järjestäminen kokonaisuutena	10
2.2	Eläkevakuutus ja työttömyysvakuutus kokonaisuutena	11
2.2.1	Eläkevakuutus kokonaisuutena	11
2.2.2	Työeläkejärjestelmän uudistus 2017	12
2.2.3	Työttömyysturva kokonaisuutena	12
2.3	Kansaneläkerahastosta maksettavat etuudet	13
2.3.1	Eläke-etuudet	13
2.3.2	Kansaneläkerahastosta maksettavat muut etuudet	14
2.4	Sairausvakuutusrahastosta maksettavat etuudet	15
2.4.1	Työtulovakuutus	15
2.4.2	Sairaanhoitovakuutus	17
2.5	Sosiaaliturvan yleisrahastosta maksettavat etuudet	19
2.5.1	Työttömien perusturva	19
2.5.2	Lapsiperheiden etuudet	20
2.5.3	Yleinen asumistuki	21
2.5.4	Opintotuki	21
2.5.5	Toimeentulotuki	22
2.5.6	Muut sosiaaliturvan yleisrahaston etuudet	23
2.6	Etuuksien indeksisidonnaisuus	23
3	KELAN ETUUKSIEN JA TOIMINTAKULUJEN RAHOITUS	24
3.1	Kansaneläkevakuutuksen rahoitus	24
3.1.1	Historia	24
3.1.2	Nykyjärjestelmä	24
3.2	Sairausvakuutuksen rahoitus	24
3.2.1	Historia	24
3.2.2	Rahoitusuudistus ja nykyjärjestelmä	25
3.2.2.1	Työtulovakuutus	25
3.2.2.2	Sairaanhoitovakuutus	26
3.2.2.3	Sairausvakuutusrahaston vähimmäismäärä	26
3.3	Sosiaaliturvan yleisrahaston rahoitus	27
3.3.1	Historia	27
3.3.2	Nykytilanne	27
3.4	Toimintakulujen rahoitus	28
4	LASKELMIEN PERUSTEET	29
4.1	Väestöennuste	29
4.2	Ennusteoletukset, työllisyysennuste ja etuusmallit	32
4.3	Kelan toimintakulut	33
5	PERUSLASKELMA	34
5.1	Työllisyysennuste ja väestöjaottelu	34
5.2	Laskentatulosten esittäminen ja niiden tulkinta	38
5.3	Kelan hoitama sosiaaliturva yhteensä	38
5.4	Kelan eläke-etuudet	42
5.5	Vammaisetuudet	46
5.6	Työtulovakuutus	49

5.7	Sairaanhoitovakuutus	54
5.8	Kelan hoitama työttömyysturva, asumisen tuet ja toimeentulotuki	59
5.9	Lapsiperhe-etuudet	62
5.10	Opintoetuudet.....	65
6	HERKKYYSTARKASTELUT	67
6.1	Työllisyysennuste.....	68
6.2	Laskentatuloksien esittäminen ja niiden tulkinta.....	71
6.3	Kelan hoitama sosiaaliturva yhteensä	72
6.4	Kelan eläke-etuudet	75
6.5	Vammaisetuudet	76
6.6	Työtulovakuutus.....	78
6.7	Sairaanhoitovakuutus	80
6.8	Kelan hoitama työttömyysturva, asumisen tuet ja toimeentulotuki	83
6.9	Lapsiperhe-etuudet	85
6.10	Opintoetuudet.....	86
	Liitteet	88
	Lähdeluettelo	92

TAULUKOT

5.1.	Työllisyysennusteen tuloksia	34
5.2.	Kelan kokonaismenot ja rahoitusosuudet	40
5.3.	Kelan eläke-etuuksien saajat ja etuusmenot	42
5.4.	Vammaisetuuksien saajat ja etuusmenot	47
5.5.	Työtulovakuutuksen saajamääriä ja etuusmenot	50
5.6.	Työtulovakuutuksen maksuprosentit	53
5.7.	Sairaanhoitovakuutuksen saaja- ja kappalemääriä sekä etuusmenot	56
5.8.	Sairaanhoitovakuutuksen maksuprosentit	58
5.9.	Kelan hoitaman työttömyysturvan, asumistuen, toimeentulotuen ja sotilas- avustuksen saajat ja etuusmenot	59
5.10.	Lapsiperhe-etuuksien saajat ja etuusmenot	63
5.11.	Opintoetuuksien saajat ja etuusmenot	65
6.1.	Eläkkeensaajien, työllisten ja työttömien lukumäärät ja herkkyydet eri skenaarioissa	69
6.2.	Työllisyysaste ja työllisen ajan odote sekä herkkyydet eri skenaarioissa	70
6.3.	Kelan kokonaismenot ja herkkyydet eri skenaariossa	73
6.4.	Kelan rahoituksen jakautuminen ja herkkyydet	74
6.5.	Kelan eläke-etuuksien menot ja herkkyydet eri skenaarioissa	75
6.6.	Vammaisetuuksien etuusmenot ja herkkyydet eri skenaarioissa	77
6.7.	Työtulovakuutuksen etuusmenot ja herkkyydet eri skenaarioissa.....	78
6.8.	Työtulovakuutuksen maksuprosentti ja herkkyydet eri skenaarioissa	79
6.9.	Sairaanhoitovakuutuksen etuusmenot ja herkkyydet eri skenaarioissa.....	81
6.10.	Palkansaajan ja yrittäjän sairaanhoitovakuutuksen maksuprosentti ja herkkyydet eri skenaarioissa.....	82
6.11.	Kelan hoitaman työttömyysturvan, asumistuen, toimeentulotuen ja sotilas- avustuksen etuusmenot ja herkkyydet eri skenaarioissa.....	84
6.12.	Lapsiperhe-etuuksien etuusmenot ja herkkyydet eri skenaarioissa	85
6.13.	Opintoetuuksien menot ja herkkyydet eri skenaarioissa	87

KUVAT

4.1.	Väestö ikäryhmän ja sukupuolen mukaan eri vuosina	30
4.2.	Väestö vuosina 1950–2080	31
4.3.	Syntyneet, kuolleet ja nettomaahanmuutto vuosina 1950–2080	31
5.1.	Peruslaskelman työllisyysaste eri vuosina	36
5.2.	Työllisyysaste ja eläkeuudistuksen vaikutus 1990–2080	36
5.3.	Väestön jakautuminen eri ryhmiin vuonna 2013	37
5.4.	Väestön jakautuminen eri ryhmiin vuonna 2080 nykylain mukaisessa laskelmassa	37
5.5.	Väestön jakautuminen eri ryhmiin vuonna 2080 peruslaskelmassa	38
5.6.	Kelan kokonaismenot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080	41
5.7	Etuuskokonaisuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen perus- laskelmassa 1990–2080	41
5.8	Kelan eläke-etuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080..	43
5.9.	Vammaisuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080	48
5.10.	Työtulovakuutuksen etuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080.....	52
5.11.	Työtulovakuutuksen maksuprosentti, palkansaajat, yrittäjät ja työnantajat yhteensä 2006–2080	53
5.12.	Sairaanhoitovakuutuksen etuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080.....	57
5.13.	Palkansaajan ja yrittäjän sairaanhoitovakuutuksen maksuprosentti 2006–2080	58
5.14.	Kelan hoitamien työttömyysetuuksien, asumisen tukien, toimeentulotuen ja sotilasavustuksen etuusmenot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080	61
5.15.	Lapsiperhe-etuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080..	64
5.16.	Opintoetuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080	66
6.1.	15–74-vuotiaiden työllisyysaste vuosina 1990–2080.....	70
6.2.	15-vuotiaiden työllisen ajan odote 1990–2080	71
6.3.	Kelan kokonaismenot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080	73
6.4.	Kelan eläke-etuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080..	76
6.5.	Vammaisuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080	77
6.6.	Työtulovakuutuksen etuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080.....	79
6.7.	Työtulovakuutuksen maksuprosentti, palkansaajat, yrittäjät ja työnantajat yhteensä 2006–2080	80
6.8.	Sairaanhoitovakuutuksen etuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080.....	82
6.9.	Palkansaajan ja yrittäjän sairaanhoitovakuutuksen maksuprosentti 2006–2080	83
6.10.	Kelan hoitamien työttömyysetuuksien, asumisen tukien, toimeentulotuen ja sotilasavustuksen etuusmenot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080..	84
6.11.	Lapsiperhe-etuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080 ..	86
6.12.	Opintoetuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080	87
C.1.	Kelan kokonaismenot suhteessa bruttokansantuotteeseen eri indeksioteuksilla 1990–2080.....	91

1 JOHDANTO

Tässä raportissa esitellään Kelan etuuksien menoihin ja rahoitukseen liittyvät pitkän aikavälin laskelmat vuoteen 2080 saakka. Raportti sisältää tiiviin Kelan etuuksien esittelyn sekä yleiskatsauksen siitä miten Kelan hoitama sosiaaliturva kytkeytyy suomalaisen sosiaaliturvan kokonaisuuteen. Lisäksi kerrotaan lyhyesti etuuksien rahoituksen nykytilanteesta ja historiallisesta kehityksestä.

Koska valtaosa Kelan etuuksien rahoituksesta hoidetaan vuositason valtion budjettirahoituksena, kuntien rahoituksella tai palkansaajilta, työnantajilta ja yrittäjiltä kerättävinä maksuina, voidaan sanoa että etuusmenojen ja niiden rahoituksen suhde on lähes välitön. Näin ollen vuositason tarkasteltuna etuusmeno, ja siis myös rahoitus, määräytyy lähinnä senhetkisen väestöpohjan ja väestön pääasiallisen toiminnan perusteella. Ainoastaan eläke-etuuksien saajamääriin ja menoihin liittyen tarvitaan tarkempaa kohorttitasoisia tarkastelua, muuten saajamäärät ja etuusmenot voidaan määrittää yksittäiselle vuodelle riippumatta pitemmän ajan yli tapahtuvasta kehityksestä.

Kelan hoitamat etuudet koskettavat kokonaisuutena koko väestöä ja kaikkia väestöryhmiä. Väestöennuste on siis pitkän ajan laskelmissa keskeisessä asemassa. Toisaalta väestön jakautuminen eri väestöryhmiin – esimerkiksi eläkeläisiin, työllisiin, työttömiin, opiskelijoihin ja lapsiin – määrittää osaltaan eri etuuksien tarvetta. Väestöennusteen ohella tarvitaan siis ennuste siitä miten väestö näihin ryhmiin tulevaisuudessa jakautuu ja miten etuudet käytäytyvät näiden ryhmien sisällä.

Tässä raportissa esitetyt ennusteet on tehty mallilla, jossa väestöennusteen ikä-sukupuoli-ryhmittelyä täydennetään tiedolla väestön jakautumisesta eri ryhmiin. Tarkasteltavat ryhmät ovat eläkeläiset, työlliset työttömät ja muut. Ryhmien kokojen ennustaminen perustuu väestöennusteen ohella työssäkäyntitilaston aikasarjoihin ja tilastoon Suomen eläkkeensaajista. Tiedot etuuksista eri ryhmien sisällä saadaan etuuksien tilastorekistereistä käyttäen apuna yksilötason tietoja väestöstä, verotuksesta ja eläkeläisistä.

Luvussa 2 esitellään lyhyesti Kelan rooli suomalaisen sosiaaliturvan osana sekä tarkemmin Kelan hoitaman sosiaaliturvan etuudet, ja kuvataan etuuksien saamisen edellytykset. Jäsen-tely on Kelan etuusrahastojen mukainen: kansaneläkerahaston, sairausvakuutusrahaston ja sosiaaliturvan yleisrahaston etuudet on esitelty omina kokonaisuuksinaan.

Kansaneläkevakuutuksen, sairausvakuutuksen ja sosiaaliturvan yleisrahaston rahoitus on selostettu luvussa 3.

Väestöennusteen perusteet, väestöennuste ja kansantalouden kehitystä koskevat yleiset oletukset on esitelty luvussa 4.

Vuoden 2017 eläkeuudistuksen sisältävän peruslaskelman tulokset ja eläkeuudistuksen vaikutukset työllisyysennusteeseen sekä Kelan etuuksien saajiin, kuluihin, tuottoihin ja maksuihin on esitelty yksityiskohtaisesti luvussa 5.

Luvussa 6 on esitelty peruslaskelman tulosten herkkyyttä eri laskentaoletusten suhteen. Tarkasteltavina ovat skenaariot, joissa työttömyys-, ansiotason kasvu- ja eläkealkavuusole-tuksia muutetaan negatiiviseen ja positiiviseen suuntaan.

2 KELAN ETUUDET

Tässä luvussa esitellään lyhyesti Kelan rooli suomalaisen sosiaaliturvan osana, sekä tarkemmin Kelan hoitaman sosiaaliturvan etuudet ja kuvataan etuuksien saamisen edellytykset. Muuta kuin Kelan hoitamaa sosiaaliturvaa käsitellään siltä osin, kun se vaikuttaa Kelan etuuksien määräytymiseen (esim. eläkkeet ja työttömyysturva). Etuudet on tässä luvussa ryhmitelty sen mukaan mistä Kelan etuusrahastosta ne maksetaan. Etuusrahastoja on kolme: kansaneläkerahasto, sairausvakuutusrahasto ja sosiaaliturvan yleisrahasto.

Etuusrahastojen lisäksi Kelassa on kaksi muuta rahastoa: eläkevastuurahasto, josta rahoitetaan Kelan henkilökunnan eläkkeet, sekä palvelurahasto, jonka avulla toteutetaan valtakunnalliset Kansallisen Terveysarkiston (Kanta-) palvelut. Eläkevastuurahastoa ja palvelurahastoa ei käsitellä tässä raportissa.

Kelan etuuksien euromäärät löytyvät kootusti Kelan Internet-sivuilta: www.Kela.fi Tietoa Kelasta ›Julkaisut ›Esitteet ›Esitteet asiakkaille › Kelan etuudet numeroina 2015 (pdf)

2.1 SOSIAALITURVAN JÄRJESTÄMINEN KOKONAISUUTENA

Suomen sosiaaliturvaan kuuluu asumiseen ja työskentelyyn perustuvia etuuksia. Kaikki Suomessa vakinaisesti asuvat henkilöt kuuluvat eläketurvan, terveydenhuoltopalvelujen, sairausvakuutusetuksien, vanhempainetuksien ja perhe-etuksien piiriin. Joitain etuuksia myönnettäessä maassa asumiselle asetetaan lisävaatimuksia, jotka liittyvät lähinnä asuminen ajalliseen keston. Yksinomaan työskentelyyn perustuvia sosiaaliturvan aloja ovat työeläkejärjestelmä sekä tapaturma- ja ammattitautivakuutus.

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa sosiaaliturvalainsäädännöstä ja sosiaaliturvan yleisestä kehittämisestä. Useat eri organisaatiot osallistuvat sosiaaliturvajärjestelmän toimeenpanoon. Sosiaalivakuutusjärjestelmän erityispiirteenä on, että yksityiset vakuutuslaitokset hoitavat osaa sosiaalivakuutuksesta.

Kela huolehtii useimpien asumiseen perustuvien sosiaaliturvaetuuksien toimeenpanosta. Kela on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jota eduskunta valvoo. Tiettyjä asumisperusteisia etuuksia, kuten toimeentulotuki ja omaishoidon tuki, hoitavat kunnat. Toimeentulotuen perusosan toimeenpano siirtyy Kelaan vuonna 2017.

Eläkevakuutusyhtiöt, eläkekassat ja eläkesäätiöt huolehtivat yksityisen palveluksessa olevien työeläkkeistä. Kunta-alan, valtion, evankelis-luterilaisen kirkon ja Kelan henkilöstön työeläketurvan toimeenpanosta huolehtii Keva, kunnalliseen eläkelakiin perustuva julkisoikeudellinen yhteisö, jonka toimintaa valvoo valtiovarainministeriö ja Finanssivalvonta.

Eläketurvakeskus (ETK) on työeläkejärjestelmän yhteistyöelin. Sillä on toimivaltaa myös kansainvälisissä eläke- ja vakuuttamisasioissa. Finanssivalvonta valvoo vakuutus- ja eläkelaitoksia.

Tapaturmavakuutuslaitokset vastaavat yksityisen sektorin työntekijöiden tapaturma- ja ammattitautivakuutuksesta. Valtion palveluksessa olevien tapaturmavakuutuksesta huolehtii Valtiokonttori. Tapaturmavakuutuslaitosten liitto on yleisorganisaatio, joka huolehtii tapaturmavakuutusasioista.

Kela vastaa työttömyysturvasta perusturvan osalta. Ansioihin suhteutettua työttömyysturvaa hoitavat yleensä ammattijärjestöjen yhteydessä toimivat työttömyyskassat. Niiden jäsenyys on työntekijöille vapaaehtoista. Työttömyysvakuutusrahasto (TVR) on työmarkkinaosa-

puolten hallinnoima ja Finanssivalvonnan valvoma julkisoikeudellinen laitos, jonka päätehtävänä on ansioon suhteutettujen työttömyysetuuksien rahoittaminen.

Suomessa asuvilla on oikeus perusterveydenhuoltoon ja erikoissairaanhoidon palveluihin. Julkisista terveydenhuollon palveluista vastaavat kunnat. Palvelujen järjestämistä vastuu on kunnilla ja sairaanhoitopiireillä. Kunta voi järjestää palvelut itse, yhdessä muiden kuntien kanssa, ostamalla palvelut toiselta kunnalta, muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

2.2 ELÄKEVAKUUTUS JA TYÖTTÖMYYSVAKUUTUS KOKONAISUUTENA

2.2.1 ELÄKEVAKUUTUS KOKONAISUUTENA

Suomalaisten eläketurva koostuu pääosin kahdesta lakisääteisestä eläkejärjestelmästä: ansioihin perustuvista työ- ja yrittäjäeläkkeistä sekä takuueläkkeellä täydennetystä kansaneläkkeestä. Työeläke määräytyy ansioiden ja työskentelyvuosien määrän mukaan. Työelämän ulkopuolella oleville tai pientä työeläkettä saaville maksetaan kansan- ja takuueläkettä.

Työeläkkeet

Työeläkkeiden tarkoitus on turvata aiemmin saavutettu kulutustaso eläkkeelle siirtymisen jälkeen. Eläkkeen suuruuteen vaikuttavat työuran pituus ja työansiot. Järjestelmä on lakisääteinen ja pakollinen, se koskee kaikkia työntekijöitä sekä maatalousyrittäjiä ja muita yrittäjiä. Työeläkkeitä ovat vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeet sekä osa-aikaeläke.

Työeläkejärjestelmän vanhuuseläkkeelle voi jäädä 63–68-vuotiaana. Työeläkkeen määrään vaikuttavat työansioiden taso, työuran pituus, iästä riippuva karttumisprosentti, elinaikakerroin sekä indeksitarkistukset.

Eläketurvaa karttuu 18 ikävuoden jälkeisistä työ- ja virkasuhteista, yrittäjätoiminnasta, tutkintoon johtavasta opiskelusta sekä pienten lasten hoidon, vuorotteluvapaan ja ansioon sidotun työttömyyspäiväraha-ajan perusteella. Eläkettä karttuu 18–52 vuoden iässä 1,5 prosenttia vuosiansioista, 53–62 vuoden ikävälillä 1,9 prosenttia ja 63–68 vuoden välillä 4,5 prosenttia. Käytännössä suomalaisten keskimääräinen bruttoeläke on noin puolet keskiansiosta, progressiivisen tuloverotuksen vuoksi nettoeläkkeiden taso suhteessa keskimääräisiin nettoansioihin on noin 60 prosenttia.

Työeläkkeet rahoitetaan vakuutusmaksulla, joka oli vuonna 2015 keskimäärin 24 prosenttia palkasta. Tästä työnantajan osuus oli keskimäärin 17,75 prosenttia, alle 53-vuotiaan työntekijän 5,7 prosenttia, sekä 53 vuotta täyttäneen työntekijän osuus 7,2 prosenttia.

Suomalaisten elinikä on pidentynyt toisen maailmansodan jälkeen noin vuodella kutakin vuosikymmentä kohti. Kehityksen arvioidaan edelleen jatkuvan. Vuoden 2005 eläkeuudistukseen sisältyi päätös elinaikakertoimen käyttöönotosta siten, että se vaikutti eläkkeiden suuruuteen ensimmäisen kerran vuonna 2010. Kunkin syntymävuosiluokan osalta lasketaan, kuinka paljon 62-vuotiaana jäljellä oleva keskimääräinen elinikä on muuttunut vuodesta 2009. Kertoimella tarkistetaan kyseessä olevan vuosiluokan eläketasoa alaspäin samassa suhteessa kuin elinikä on pidentynyt. Kertoimen käyttöönotolla pyrittiin siihen, että osa eliniän pitenemisestä tulisi työuran hyväksi eikä kokonaan eläkevuosien jatkoksi.

2.2.2 TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄN UUDISTUS 2017

Työmarkkinakeskusjärjestöt sopivat syksyllä 2014, että työeläke-etuuksia muutetaan vuodesta 2017 alkaen mm. seuraavasti:

Neuvottelutuloksessa esitetyjä muutoksia työeläke-etuuksiin ovat mm.:

- Alin vanhuuseläkeikä nousee asteittain 1955 vuonna syntyneistä alkaen 3 kk/syntymävuosiluokka 65 vuoden ikään asti.
- Vuonna 1965 syntyneistä alkaen eli vuonna 2030 alin vanhuuseläkeikä sidotaan elinajanodotteeseen. Siitä lähtien eläkeikä nousee 1-2 kk/syntymävuosiluokka.
- Elinaikakertoimen laskentatapa muuttuu etuustasoa vähemmän leikkaavaksi vuonna 2030
- Eläkkeen karttumisprosentti muuttuu 1,5:ksi kaikissa i'issä
- Osa-aikaeläke poistuu ja tilalle tulee osittainen vanhuuseläke. Eläkkeen voi ottaa 61 vuoden iästä, jolloin se osa eläkkeestä joka otetaan ulos, varhennetaan eli se pienentyy pysyvästi.
- Eläkkeen voi lykätä alimmasta vanhuuseläkeiästä, jolloin eläkkeeseen lasketaan lykkäyskorotus.
- Eläkkeen perusteena olevasta palkasta ei enää vähennetä työntekijän työeläkevakuumaksua.
- Pitkän työuran raskaissa töissä tehneille mahdollisuus työuraeläkkeeseen 63 vuoden iässä.

Eläkeuudistus sekä lykkää eläkkeellesiirtymistä että kasvattaa ikääntyneiden työllisyyttä, mikä puolestaan johtaa palkkasumman kasvuun. Lisäksi ETK:n laskelmien [8] mukaan uudistus pienentää eläkemenoja, jolloin eläkemenot suhteessa talouden palkkasummaan supistuvat, suurimmillaan vaikutus olisi 2040-luvulla noin kaksi prosenttiyksikköä. Uudistus myös kasvattaa kuukausieläkkeiden tasoa eli verrattuna nykytilanteeseen eläkkeiden ostovoima kasvaa tulevaisuudessa. Kuitenkin eläkkeiden taso suhteessa keskiansioihin laskee tulevaisuudessa uudistuksesta riippumatta, on arvioitu, että 2050-luvulla keskieläke olisi noin 44 prosenttia suhteessa keskiansioihin.

2.2.3 TYÖTTÖMYYSTURVA KOKONAISUUTENA

Työttömyysvakuutettuja ovat Suomessa vakinaisesti asuvat henkilöt ja Suomessa työskentelevät henkilöt asuinmaasta riippumatta. Työttömien toimeentulo turvataan pääasiassa työttömyyspäivärahalla ja työmarkkinatuella.

Työttömyyspäivärahaa maksetaan ansiopäivärahana ja peruspäivärahana. Työttömyyskassat hoitavat työttömyyden ansioturvan toimeenpanon. Kela hoitaa työttömien perusturvan.

Työttömien ansioturva

Ansiopäivärahaan on oikeus työttömällä työttömyyskassan jäsenellä, joka täyttää kassan jäsenyyttä ja työssäoloaikaa koskevat ehdot. Päivärahaa maksetaan 5 työpäivän pituisen omavastuuajan jälkeen 5 työpäivältä viikossa.

Ansiopäivärahan suuruus määräytyy työttömän työttömyyttä edeltävän ajan palkkatuloista. Päiväraha muodostuu työttömyysturvan peruspäivärahan suuruudesta perusosasta ja ansio-

osasta. Lapsikorotukset ovat samat kuin peruspäivärahassa. Ansio-osan suuruus on tiettyyn tulorajaan saakka 45 prosenttia päiväpalkan ja perusosan erotuksesta ja tulorajan ylittävältä osalta 20 prosenttia. Prosenttiosuudet ovat suurempia, jos henkilö saa korotettua päivärahaa. Päivärahan voi saada korotettuna pitkän työhistorian tai työllistymistä edistäviin palveluihin osallistumisen perusteella. Lisäksi työllistymistä edistävien palveluiden ajalta on mahdollista saada kulukorvaus.

Ansiopäivärahaa maksetaan enintään 500 päivältä. Jos kuitenkin henkilön työhistoria on alle kolme vuotta tai jos työnhakija kieltäytyy ilman pätevää syytä työllistämistä edistäviistä palveluista, maksetaan päivärahaa korkeintaan 400 päivältä. Lisäksi päivärahaa voidaan maksaa 65 vuoden ikään saakka työttömälle, joka on täyttänyt 60 vuotta ennen 500 päivän enimmäisajan umpeutumista, vuonna 2017 ikäraja nousee 61 vuoteen. Jos oikeutta lisäpäiviin ei ole, ja työttömyys jatkuu ansiopäivärahan päättymisen jälkeen, voi työtön hakea työmarkkinatukea.

2.3 KANSANELÄKERAHASTOSTA MAKSETTAVAT ETUUDET

Suurin osa kansaneläkejärjestelmän mukaisista etuuksista on sidottu kansaneläkeindeksiin, joka määräytyy elinkustannusindeksin mukaan.

2.3.1 ELÄKE-ETUUDET

Kansaneläke

Kansaneläkkeen tavoitteena on taata vähimmäistoimeentulo sellaiselle eläkeläiselle, jonka muut eläketulot joko puuttuvat kokonaan tai jäävät tietyn minimirajan alle.

Kansaneläke on asumisperusteinen etuus eli sen saaminen ja määrä riippuvat Suomessa asutun ajan pituudesta. Eläkkeenhakijan ulkomailla olo pienentää kansaneläkkeen määrää, jos hän on asunut Suomessa vähemmän kuin 80 prosenttia siitä kokonaisajasta, joka on kulunut 16 vuoden iän täyttämiseen eläkkeen alkamiseen. Jos Suomessa asuttua aikaa on kulunut alle 3 vuotta, ei kansaneläkettä voi saada. Myös eläkkeensaajan perhesuhteet vaikuttavat eläkkeen määrään, parisuhteessa asuvien kansaneläke on pienempi kuin yksin asuvien.

Kansaneläkkeenä maksetaan vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkettä. Kansaneläkkeen vanhuuseläkeikä on 65 vuotta, mutta vanhuuseläke voidaan myöntää varhennettuna 63-vuotiaille. Työkyvyttömyyseläkettä voi saada 16–64 -vuotiaana. Kansaneläke on työeläkevähenteinen, ts. kansaneläkkeen suuruus määräytyy työ- ja virkaeläkkeiden ja eläkkeisiin rinnastettavien muiden korvausten mukaan.

Takuueläke

Takuueläke turvaa Suomessa asuvalle henkilölle vähimmäiseläkkeen, jos henkilön kaikki eläkkeet ennen verotusta jäävät tulorajan alle. Tuloraja ja vähimmäiseläke jäävät kuitenkin pienemmäksi silloin, kun eläkkeensaaja on siirtynyt varhennetulle vanhuuseläkkeelle.

Takuueläkkeen suuruuteen vaikuttavat saajan kaikki muut eläkkeet Suomesta ja ulkomailta. Täyden takuueläkkeen saavat vain ne, joilla ei ole mitään muita eläkkeitä. Muut eläkkeet vähennetään takuueläkkeen täydestä määrästä sataprosenttisesti. Eläkkeisiin luetaan mukaan myös esimerkiksi leskeneläkkeet ja tapaturmaeläkkeet.

Takuueläkettä eivät pienennä eläkkeensaajan ansiotulot, pääomatulot tai omaisuus. Myöskään eläkettä saavan hoitotuki, eläkkeensaajan asumistuki ja omaishoidon tuki eivät vaikuta sen määrään. Takuueläke vaikuttaa asumistukeen ja perheen mahdollisesti saamaan toimeentulotukeen.

Yleinen perhe-eläke, lapsikorotus ja työkyvyn arviointi

Yleistä perhe-eläkettä maksetaan Suomessa asuvalle sekä tietyin edellytyksin myös toisessa EU:n jäsenvaltiossa asuvalle alle 65-vuotiaalle leskelle ja orvoksi jääneille lapsille. **Leskeneläkettä** maksetaan aviopuolison ja **lapseneläkettä** äidin, isän tai muun huoltajan kuoltua.

Lapsikorotusta maksetaan eläkeläiselle jos hänellä tai hänen puolisoillaan on alle 16-vuotias lapsi, joka asuu samassa taloudessa eläkeläisen kanssa. Lapsikorotusta maksetaan myös jos eläkeläinen huolehtii muualla asuvan alle 16-vuotiaan lapsensa toimeentulosta vähintään elatustuen määrän verran kuukaudessa.

Ennen työkyvyttömyyseläkkeen myöntämistä on selvitettävä, onko hakijalla oikeus kuntoutukseen. Tästä arvioinnista aiheutuneet kustannukset korvataan.

2.3.2 KANSANELÄKERAHASTOSTA MAKSETTAVAT MUUT ETUUDET

Rintamasotilasetuudet

Rintamalisä on samansuuruinen kaikille siihen oikeutetuille eli henkilöille, joilla on rintamasotilas-, rintamapalvelus-, rintama- tai veteraanitunnus tai Sota-arkiston myöntämä todistus osallistumisesta miinanraivaustehtäviin vuosina 1945–1952. Ylimääräinen rintamalisä määräytyy kansaneläkkeen suuruuden perusteella.

Eläkkeensaajan asumistuki

Eläkkeensaajan asumistuella pyritään tukemaan pienituloisten eläkeläisten asumista. Eläkkeensaajan asumistuki on 85 prosenttia omavastuuosuudet ylittävistä kohtuullisista asumismenoista. Huomioon otettavien asumismenojen enimmäismäärä hyväksytään vuosittain valtioneuvoston asetuksella.

Eläkkeensaajan asumistukea voidaan maksaa 16 vuotta täyttäneelle eläkettä saavalle henkilölle, joka asuu Suomessa yksin tai puolisonsa kanssa ruokakunnassa, johon ei kuulu muita henkilöitä, joilla ei ole oikeutta eläkkeensaajan asumistukeen. Eläkkeensaajan asumistukea ei kuitenkaan voi saada henkilö, jonka eläke koostuu osatyökyvyttömyys-, osa-aika- tai vapaaehtoisista eläkkeistä.

Vammaisetuudet

Vammaisuuksien määrään eivät vaikuta tulot tai varallisuus, eivätkä ne ole veronalaista tuloa. Vammaisuuksia maksetaan avuntarpeen tai erityiskustannusten määrän mukaan kolmeen ryhmään porrastettuna (perustuki, korotettu tuki ja ylin tuki). Maksettavia korvauksia ovat alle 16-vuotiaan vammaistuki, 16 vuotta täyttäneen vammaistuki, eläkettä saavan hoitotuki ja ruokavaliokorvaus. Suomessa asuminen on etuuden saamisen edellytys.

Alle 16-vuotiaan vammaistukea voi saada alle 16-vuotias lapsi, jos hänen sairautensa tai vammansa hoidosta aiheutuu vähintään kuuden kuukauden ajan tavanomaista suurempaa räsitusta tai sidonnaisuutta terveeseen lapseen verrattuna.

16 vuotta täyttäneen vammaistuki on tarkoitettu tukemaan taloudellisesti pääasiassa muiden kuin eläkkeellä olevien työkäisten vammaisten selviytymistä jokapäiväisissä toimissa, työelämässä ja opiskelussa. Jos henkilön toimintakyvyn arvioidaan olevan alentunut yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan ja sairaudesta, viasta tai vammasta aiheutuu haittaa, avuntarvetta tai ohjauksen ja valvonnan tarvetta, on henkilö oikeutettu tukeen. Kansaneläkelain mukainen työkyvyttömyyseläke ja työeläkelain mukainen täysi työkyvyttömyyseläke sekä yksilöllinen varhaiseläke estävät vammaistuen myöntämisen.

Eläkettä saavan hoitotuella tuetaan sairaan ja vammaisen eläkkeensaajan selviytymistä jokapäiväisessä elämässä sekä korvataan sairaudesta ja vammaisuudesta aiheutuvia erityiskustannuksia. Hoitotukea maksetaan Suomessa asuvalle 16 vuotta täyttäneelle, joka saa vanhuus-, työkyvyttömyys- tai takuueläkettä. Tuki maksetaan kolmiportaisena. Ylimääräisen rintamalisän saajalle maksetaan veteraanilisää jos hän saa korotettua tai ylintä hoitotukea.

Ruokavaliokorvaus maksetaan keliakiaa sairastaville.

2.4 SAIRAUSSAKUUTUSRAHASTOSTA MAKSETTAVAT ETUUDET

Suomen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmä on rakentunut vaiheittain, sairausvakuutusjärjestelmä 1960-luvulla, terveyskeskusjärjestelmä ja työterveyshuolto 1970-luvulla sekä nykyisen kaltainen sairaanhoitopiirirakenne 1980–1990-lukujen taitteessa. Nämä erillisinä toteutetut uudistukset ovat tuottaneet myös monikanavaisen palvelujen rahoitusjärjestelmän: palveluja rahoitetaan paitsi yksityisistä lähteistä myös monista eri julkisista lähteistä. Maksajina ovat (rahoitusosuudet vuodelta 2013) julkisella sektorilla kunnat (36,7 %), valtio (24,4 %) ja Kela (14,4 %) sekä yksityisellä sektorilla kotitaloudet (18,6 %), työnantajat (2,9 %) ja avustuskassat, yksityinen vakuutus ja yhteisöt (3,1 %). Seuraavaksi kuvataan vain Kelan rahoittamaa osuutta Suomen terveydenhuollosta.

Sairausvakuutus on rahoituksellisesti jaettu työtulovakuutukseen ja sairaanhoitovakuutukseen. Rahoitusta käsitellään tarkemmin luvussa 3. Työtulovakuutukseen kuuluvat sairauspäivärahat, vanhempainpäivärahat, kuntoutusrahat ja työnantajille maksettavat korvaukset työterveyshuollon järjestämisestä. Sairaanhoitovakuutuksen etuuksia ovat lääkekorvaukset ja muut sairaanhoitokorvaukset sekä kuntoutuspalvelut, ja sairaanhoitovakuutuksesta korvataan myös osuus Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön kuluista. Jokainen Suomessa vakinaisesti asuva kuuluu lakisääteisen sairausvakuutuksen piiriin.

2.4.1 TYÖTULOVAKUUTUS

Sairauspäiväraha

Sairauspäivärahaa maksetaan korvauksena sairausajan ansionmenetyksistä. Jos työnantaja maksaa palkkaa sairauspäiväraha-ajalta, päiväraha maksetaan työnantajalle. Päiväraha on veronalaista tuloa.

Päivärahan suuruus riippuu työtulojen määrästä. Pieni- ja keskituloisen päivärahan suuruus on noin 2/3 työtulosta. Tulottomille maksetaan vähimmäispäivärahaa.

Oikeus sairauspäivärahaan on Suomessa vakinaisesti asuvalla 16–67-vuotiaalla, joka on sairauden takia kykenemätön tekemään tavallista työtään tai siihen läheisesti verrattavaa muuta työtä. Sairauspäivärahaa maksetaan sairastumispäivän ja sitä lähinnä seuraavien 9 arkipäivän mittaisen omavastuuajan jälkeisiltä arkipäiviltä.

Henkilöt, jotka eivät täytä sairauspäivärahan työedellytystä saavat sairauspäivärahaa vasta sairauden jatkuttua 55 kalenteripäivää. Työedellytys on, että henkilö on työskennellyt työkyvyttömyyden alkamista välittömästi edeltävän kolmen kuukauden aikana, yhdenkin päivän työskentely riittää.

Päivärahaa maksetaan enintään 300 arkipäivältä eli noin vuoden. Tämän jälkeen voi saada työkyvyttömyyseläkettä.

Osasairauspäivärahaa voidaan maksaa tukemaan 16–67-vuotiaan työntekijän työssä pysymistä tai työhön paluuta. Osasairauspäivärahan suuruus on puolet sairauspäivärahasta.

Vanhempainpäivärahat

Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa maksetaan raskauden ja synnytyksen sekä lapsen hoidon perusteella. Vanhempainpäivärahaan on oikeus sairausvakuutuslain mukaan vakuutetulla, joka on asunut Suomessa tai muissa EU-maissa vähintään 180 päivää välittömästi ennen laskettua synnytysaikaa. Tukea voi saada myös kansainvälisestä adoptiosta aiheutuviin kustannuksiin.

Päivärahan suuruus riippuu työtulojen määrästä. Pieni- ja keskituloisen päivärahan suuruus on noin 2/3 työtulosta. Tulottomille maksetaan vähimmäispäivärahaa. Jos työnantaja maksaa palkkaa vanhempainpäiväraha-ajalta, päiväraha maksetaan työnantajalle.

Äitiysrahaa maksetaan äidille 105 ensimmäiseltä arkipäivältä.

Isällä on oikeus **isyysrahaan** yhteensä 54 arkipäivältä. Isyysrahapäivät on pidettävä viimeistään siihen mennessä, kun lapsi täyttää kaksi vuotta tai adoptiolapsen hoitoon ottamisesta on kulunut kaksi vuotta. Isä voi pitää enintään 18 isyysrahapäivää samanaikaisesti, kun äiti saa äitiys- tai vanhempainrahaa samasta lapsesta. Loput isyysrahapäivät on pidettävä äitiys- ja vanhempainrahakauden jälkeen.

Vanhempainrahaa maksetaan 158 arkipäivältä sille vanhemmalle, joka hoitaa lasta kotona. Vanhempainrahaa ei voida pääsääntöisesti maksaa saman lapsen perusteella samanaikaisesti molemmille vanhemmille, toisin kuin osittaista vanhempainrahaa.

Osittaista vanhempainrahaa maksetaan molemmille vanhemmille samanaikaisesti, jos he ovat kumpikin sopineet työnantajansa kanssa osa-aikatyöstä vähintään kahden kuukauden ajaksi vanhempainrahakauden aikana. Oikeutta osittaiseen vanhempainrahaan ei ole, jos vain toinen vanhemmista tekee osa-aikatyötä

Kuntoutus

Kuntoutusrahaan on oikeus sairausvakuutuslain mukaan vakuutetulla 16–67-vuotiaalla kuntoutujalla siltä ajalta, jolloin kuntoutus tosiasiallisesti estää työnteen ja toimeentulon hankkimisen. Kuntoutuksen täytyy myös olla tarpeellista vakuutetun työelämässä pysymisen tai sinne pääsemisen tai palaamisen kannalta. Lisäksi edellytetään, että vakuutetulle on tehty hyväksyttävä kuntoutuspäätös, ja kuntoutus täyttää tietyt laatuvaatimukset.

Kuntoutusraha on pääsääntöisesti samansuuruinen kuin sairauspäiväraha, jonka vakuutettu sairastuessaan saisi.

Ylläpitokorvausta voidaan myöntää enintään vähimmäismääräistä kuntoutusrahaa saavalle kuntoutuksesta aiheutuvien ylimääräisten kustannusten kattamiseksi.

Harkinnanvaraista kuntoutusavustusta voidaan myöntää kuntoutusrahakauden päättymisen jälkeen. Sen tavoitteena on tukea kuntoutujan työllistymistä kuntoutuksen jälkeen.

Nuoren kuntoutusrahan on oikeus 16–19-vuotiaalla, jonka työkyky ja ansiomahdollisuudet tai mahdollisuudet valita ammatti ovat sairauden tai vamman vuoksi olennaisesti heikentyneet. Lisäksi edellytetään, että henkilölle on laadittu opiskelu- ja kuntoutussuunnitelma. Kuntoutuspäätöstä ei sen sijaan vaadita.

Työterveyshuolto

Työnantajien on järjestettävä työntekijöidensä työterveyshuolto työstä johtuvien terveysvaarojen ehkäisemiseksi. Lakisääteisen työterveyshuollon lisäksi työnantaja voi vapaaehtoisesti järjestää sairaanhoitoa ja muuta terveydenhuoltoa. Järjestämänsä työterveyshuollon lakisääteisistä ja tarpeellisista kustannuksista työnantajalla on oikeus saada korvaus sairausvakuutuslain nojalla. Korvaus määräytyy työntekijäkohtaisen laskennallisen enimmäismäärän mukaan ja se maksetaan tilikausittain jälkikäteen. Myös yrittäjillä ja maatalousyrittäjillä on oikeus korvaukseen oman työterveyshuoltonsa kustannuksista.

2.4.2 SAIRAANHOITOVAKUUTUS

Vakuutetulla henkilöllä on oikeus saada korvausta sairauden sekä raskauden ja synnytyksen aiheuttamista tarpeellisista kustannuksista. Korvattavia kustannuksia ovat lääkärin ja hammaslääkärin määräämät lääkkeet, yksityislääkärin palkkiot, yksityisen hammashoidon palkkiot, tutkimus ja hoito sekä sairauden aiheuttamat matkakustannukset. Korvausten määräytymistapoja on useita. Korvaus on prosenttiosuus kustannuksista tai omavastuun ylittävistä kustannuksista, tai se maksetaan vahvistettujen korvaustaksojen mukaan.

Lääkekorvaukset

Lääkekorvaukset määräytyvät potilaan sairauden ja siihen käytetyn lääkkeen mukaan. Korvaus maksetaan lääkkeen hinnan tai hintaa alemman lääkeryhmäkohtaisen ns. viitehinnan perusteella. Normaalisti lääkkeitä saa peruskorvauksen, jonka osuus hinnasta tai viitehinnasta on 35 prosenttia. Peruskorvausluokkaan kuuluu mm. mahahaavalääkkeitä, antibiootteja, tulehduskipulääkkeitä ja allergialääkkeitä.

Erytyiskorvausoikeutta on haettava, ja erityiskorvausluokkia on kaksi. **Alempi erityiskorvaus** on 65 prosenttia. Tähän luokkaan kuuluu mm. verenpainetaudin, astman, sepelvaltimotaudin ja nivelreuman lääkkeitä. **Ylempi erityiskorvaus** on 100 prosenttia ostokohtaisen omavastuun ylittävältä osalta, ja sen voi saada tiettyjen vaikeiden ja pitkäaikaisten sairauksien lääkityksestä. Tällaisia sairauksia ovat mm. diabetes, epilepsia, glaukooma ja syöpäsairaudet.

Korvaus kliinisen ravintovalmisteen kustannuksesta on 35 prosenttia tai 65 prosenttia, mikäli valmistetta käytetään vaikean sairauden hoitoon. **Korvaus perusvoiteesta** on 35 prosenttia, jos voiteella hoidetaan pitkäaikaista ihotautia.

Potilaan **vuotuiselle omavastuuosuudelle** on määrätty katto, jonka ylittyttyä korvataan lääkekohtaisen omavastuun ylittävältä osalta kokonaan kaikki korvausten piiriin kuuluvat lääkkeet. Osasta lääkkeitä, mm. ilman reseptiä saatavista itsehoidon lääkkeitä ei makseta korvausta.

Lääkekorvausjärjestelmä muuttuu 1.1.2016. Lääkärin määräämistä, Kelan korvaamista lääkkeistä saa vuodesta 2016 alkaen sairausvakuutuslain mukaisen korvauksen vasta, kun lääkekustannukset ylittävät uuden alkuomavastuun. Alkuomavastuu on 45 euroa kalenterivuodessa, se ei koske alle 18-vuotiaita, ja se kerryttää lääkkeiden vuotuista omavastuusuutta. Muutoksessa lääkkeiden peruskorvaus nousee nykyisestä 35:stä 40 prosenttiin ja erityiskorvaukset sekä vuotuinen omavastuuosuus säilyvät ennallaan.

Sairaanhoidon korvaukset

Sairausvakuutuksesta korvataan lääkkeiden ohella myös muita yksityisen sektorin sairaanhoidosta potilaalle aiheutuneita kustannuksia. Julkisen sektorin palveluista (terveyskeskukset, sairaalahoito) ei makseta korvauksia sairausvakuutuslain mukaan. Yksityislääkärin palkkioista, yksityisestä hammashoidosta sekä tutkimuksesta ja hoidosta maksettava korvaus perustuu taksoihin, jotka Kela vahvistaa ja joiden perusteet määrää valtioneuvosto. Sairaanhoidosta aiheutuvat matkakustannukset korvataan kiinteän matkakohtaisen omavastuun ylittävältä osalta kokonaan. Vuotuisen omavastuun ylittävä osa matkakustannuksista korvataan kokonaan.

Sairaanhoitovakuutuksesta korvataan myös opiskelijoiden terveydenhuoltoa sekä sairaanhoitoetuksia, joita on annettu EU-lainsäädännön ja sosiaaliturvasopimusten perusteella.

Rajat ylittävä terveydenhuolto

Sairausvakuutuslain mukaan vakuutetuilla tai eräät muut ehdot täyttävillä henkilöillä on oikeus hakeutua ulkomaille terveydenhuollon palveluja saadakseen ja oikeus saada korvauksia Suomen lainsäädännön mukaisesti. Henkilö, joka hakeutuu omatoimisesti hoitoon toiseen EU-lainsäädäntöä soveltavaan valtioon, saa hoitoa sen valtion lainsäädännön mukaisesti. Hän on kuitenkin velvollinen maksamaan saamansa hoidon todelliset kustannukset ja voi hakea jälkikäteen sairausvakuutuslain mukaisia korvauksia. Korvaus maksetaan henkilön kotikunnan mukaisen korvaustason ja asiakasmaksun mukaisesti. Matkat korvataan kuten lähimpään hoitopaikkaan tehtynä.

Julkisen terveydenhuollon on järjestettävä EU-valtiossa vakuutetulle henkilölle palvelut samoin perustein kuin kunnassa asuville henkilöille. Toisesta EU-valtiosta tulleella henkilöllä ei kuitenkaan ole parempaa oikeutta hoitoon kuin kunnassa asuvilla; siten esimerkiksi kansalliset hoitojonot soveltuvat myös häneen. Toisessa EU-valtiossa vakuutetulta henkilöltä peritään hoidon todelliset kustannukset ja hän voi hakea jälkikäteen korvauksia vakuutusvaltiostaan.

Kuntoutuspalvelut

Ammatillista kuntoutusta järjestetään työ- ja ansiokyvyn tukemiseksi tai parantamiseksi, jos todetaan henkilön työ- tai opiskelukyvyn ja ansiomahdollisuuksien olennaisesti heikentyneen. Vastaavasti, jos työ- tai opiskelukykyä uhkaa diagnosoitu mielenterveyden häiriö, on mahdollista saada korvattua **kuntoutuspsykoterapiaa** enintään kolmen vuoden ajan ja enintään 200 käyntikerralta.

Vaativaa lääkinnällistä kuntoutusta järjestetään henkilölle työstä, opiskelusta tai arjesta suoriutumista varten, jos vamma tai sairaus rajoittaa edellä mainittua toimintaa ja aiheuttaa

vähintään vuoden kuntoutustarpeen taikka vamma tai sairaus aiheuttaa huomattavia vaikeuksia edellä mainituissa toiminnoissa.

Ammatillista ja vaativaa lääkinnällistä kuntoutusta täydentävänä Kela järjestää **harkinnanvaraista kuntoutusta**, jolla tuetaan henkilön työ- opiskelu- ja toimintakykyä. Harkinnanvaraisen kuntoutuksen määrärahoja kohdennetaan myös kuntoutuksen kehittämiseen. Harkinnanvaraisen kuntoutuksen kohdentaminen ja kehittämistoiminnan painoalueet suunnitellaan aina vuosittain kolmeksi vuodeksi eteenpäin.

2.5 SOSIAALITURVAN YLEISRAHASTOSTA MAKSETTAVAT ETUUDET

Muut kuin kansaneläkevakuutuksen ja sairausvakuutuksen etuudet maksetaan sosiaaliturvan yleisrahastosta. Yleisrahaston etuuksiin kuuluu mm. työttömyys-, lapsiperhe- ja opintoetuuksia.

2.5.1 TYÖTTÖMIEN PERUSTURVA

Kela hoitaa työttömien perusturvan, joka koostuu peruspäivärahasta ja työmarkkinatuesta. Lisäksi maksetaan **vuorottelukorvausta** vuorotteluvapaalle jäävälle, jonka sijaiseksi palkataan työtön työnhakija.

Peruspäiväraha

Peruspäivärahan piiriin kuuluvat Suomessa asuvat henkilöt, myös Suomessa työskentelevät EU- ja ETA-maiden kansalaiset. Oikeus peruspäivärahaan on työvoimatoimistoon ilmoittautuneella 17–64-vuotiaalla työttömällä kokoaikatyötä hakevalla henkilöllä, joka täyttää työssäoloehdon. Lisäksi edellytetään, että henkilö on työkykyinen ja työmarkkinoiden käytettävissä.

Peruspäivärahaa maksetaan työttömyyskassaan kuulumattomalle työttömälle työnhakijalle 5 päivän omavastuuajan jälkeen 5 työpäivältä viikossa enintään 500 työttömyyspäivältä, kuitenkin työllistymisestä kieltäytyvälle tai alle kolme vuotta työelämässä olleelle enintään 400 työttömyyspäivältä. Ikääntyneille työttömille peruspäivärahaa voidaan maksaa enimmäisajan täyttymisen jälkeenkin lisäpäiviltä, tämän ns. lisäpäiväoikeuden ehdot ja pituus määräytyvät työttömän syntymävuoden mukaan.

Peruspäiväraha on tulovähenteinen, sitä pienentävät omat suojaosuuden ylittävät työtulot ja tietyt omat sosiaalietuudet (”soviteltu peruspäiväraha”). Peruspäivärahaan voidaan lisäksi maksaa **lapsikorotusta** ja tietyin perustein **korotusosa**. Lisäksi työllistymistä edistävien palveluiden ajalta on mahdollista saada **kulukorvaus**.

Työmarkkinatuki

Työmarkkinatuen tavoitteena on toimeentulon turvaamisen ohella edistää työmarkkinoille palaamisen edellytyksiä työvoimapolitiittisin toimenpitein. Oikeus työmarkkinatukeen on työttömällä, joka on saanut perus- tai ansiopäivärahaa enimmäisajan (400 tai 500 päivää) tai jolla ei ole oikeutta työttömyyspäivärahaan.

Työmarkkinatukea saa 17–64-vuotias työvoimatoimistoon ilmoittautunut, kokoaikatyötä hakeva työtön, joka on työkykyinen ja työmarkkinoiden käytettävissä. Työmarkkinatukea maksetaan 5 päivän omavastuuajan jälkeen. Ensimmäistä kertaa työmarkkinoille tulevalle

ammattillista koulutusta vaille olevalle odotusaika on 5 kuukautta. Työttömyysturvan ansiopäivärahalta työmarkkinatuella siirryttäessä työttömälle ei aseteta uutta omavastuu-aikaa, jos henkilö on ollut yhtäjaksoisesti työttömänä siirtyessään suoraan työmarkkinatuella työttömyyspäivärahan enimmäisajan täytyttyä.

Täysi työmarkkinatuki on samansuuruinen kuin peruspäiväraha, lapsikorotus ja työllistymistä edistävien palveluiden ajalta maksettavat korotusosa saattavat nostaa maksettavan päivärahan määrää. Lisäksi työllistymistä edistävien palveluiden ajalta on mahdollista saada kulukorvaus. Toisin kuin peruspäiväraha työmarkkinatuki on osin tarveharkintainen, eli työttömän pääomatulot sekä vanhempiensa taloudessa asuvan alle 25-vuotiaan nuoren osalta myös vanhempien kaikki tulot voivat pienentää työmarkkinatukea. Tarveharkintaa ei kuitenkaan sovelleta esimerkiksi aktiivitoimenpiteiden ajalta. Työttömyysaikaiset ansiotulot sovitellaan samalla tavoin kuin peruspäivärahassa.

2.5.2 LAPSIPERHEIDEN ETUUDET

Lapsiperheiden etuuksia sosiaaliturvan yleisrahastossa ovat lapsilisät, lastenhoidon tuki, elatustuki sekä äitiysavustus ja adoptiotuki. Lapsilisään ja lastenhoidon tukeen tehdään kansaneläkeindeksin muutoksen mukainen tarkistus vuosittain. Säästösyistä lapsilisän indeksitarkistukset jätettiin tekemättä vuosina 2013–2015, ja vuonna 2015 niitä leikattiin noin 8 prosenttia. Elatustuki tarkistetaan elinkustannusindeksin perusteella.

Muista erityisesti lapsiperheille suuntautuvista etuuksista vanhempainpäivärahat maksetaan sairausvakuutusrahastosta, lapseneläkkeet ja lapsen vammaistuki kansaneläkerahastosta.

Lapsilisät

Lapsilisää maksetaan alle 17-vuotiaan lapsen vanhemmalle tai muulle huoltajalle. Etuuden määrä riippuu perheen lasten lukumäärästä kasvaen ensimmäisestä viidenteen lapseen ja on seuraavista lapsista sama kuin viidennestä lapsesta maksettava. **Yksinhuoltajalle** maksetaan lapsilisään **korotus**.

Lasten hoidon tuki

Lasten hoidon tuki on vaihtoehto kunnan järjestämälle päivähoidolle. Lasten hoidon tukea maksetaan joko **kotihoidon tukena**, jolloin perheessä tulee olla alle kolmevuotias lapsi tai **yksityisen hoidon tukena**, kun perheen alle kouluikäistä lasta hoitaa yksityinen päivähoidon tuottaja. Lakisääteisen lasten hoidon tuen lisäksi kunta voi maksaa perheelle ns. **kuntalisää**. **Osittaista hoitorahaa** maksetaan lapsen hoidon järjestämisen vuoksi lyhennettyä työviikkoa tekeväälle vanhemmalle tai muulle huoltajalle peruskoulun 1. tai 2. luokalla olevasta lapsesta. Alle 3-vuotiaan lapsen vanhempi tai muu huoltaja, jonka työaika viikoittain on keskimäärin enintään 30 tuntia, voi saada **joustavaa hoitorahaa**.

Elatustuki

Vanhemmilla on lakiin perustuva velvollisuus elättää alaikäistä lastaan. Jos vanhemmat eivät asu yhdessä, lapsen kanssa asuvalla vanhemmalla on oikeus saada lapselle elatusapua.

Elatustukea voi saada, jos elatusvelvollinen vanhempi ei maksa vahvistettua elatusapua tai sitä ei ole vahvistettu elatusvelvollisen taloustilanteen vuoksi tai jos elatusapu on pienempi kuin täysi elatustuki. Elatusvelvollisen maksamatta jääneet elatusavut peritään häneltä ja tilitetään lapselle.

Elatustukea maksetaan myös henkilölle joka on adoptoinut lapsen ilman kumppania tai jos lapsen isyyttä ei ole vahvistettu.

Äitiysavustus ja adoptiotuki

Äitiysavustus suoritetaan rahana tai lapsenhoitotarvikkeita sisältävänä äitiyspakkauksena.

Adoptiotukea maksetaan kansainvälisestä lapseksi ottamisesta aiheutuneisiin kustannuksiin.

2.5.3 YLEINEN ASUMISTUKI

Yleistä asumistukea voidaan maksaa vuokra-, asumisoikeus- tai omistusasunnossa Suomessa asuvalle pienituloiselle ruokakunnalle, jolla ei ole oikeutta muuhun rahalliseen, asumismenoja pienentävään tukimuotoon. Samaan ruokakuntaan kuuluviksi katsotaan samassa asunnossa pysyvästi asuvat henkilöt.

Yleinen asumistuki on 80 prosenttia hyväksyttävien asumismenojen ja perusomavastuuosuuden erotuksesta. Hyväksyttäviä asumismenoja otetaan huomioon tiettyihin erikseen määriteltyihin enimmäisasumismenoihin saakka, enimmäismenot määräytyvät ruokakunnan koon ja asunnon sijainnin mukaan.

Vuokra- ja osakehuoneistoissa asumismenoina otetaan huomioon vuokra tai vastike, johon lisätään erikseen maksetut lämmitys- ja vesimaksut. Todellisia hoitomenoja ei tarvitse selvittää vaan vesi- ja lämmityskustannuksina käytetään ruokakunnan koon mukaan määräytyviä keskimääräisiä arvoja.

Muissa omistusasunnoissa hoitomenoina otetaan huomioon asunnon sijainnin ja ruokakunnan koon mukaan määräytyvät hoitomenoerät. Kaikissa omistusasunnoissa asumismenoihin luetaan lisäksi rahoitusmenoina tietty osuus henkilökohtaisten asuntolainojen vuotuisista koroista. Tontin vuokraa ja kiinteistöveroä ei hyväksytä asumismenoiksi.

Asumistuen omavastuu muodostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen tukiprosentista johtuen ruokakunnan itsensä kustannettavaksi jää aina 20 prosenttia kohtuullisiksi katsottavista asumismenoista (suhteellinen omavastuu). Toisaalta perusomavastuuosuus määräytyy tarveharkinnan mukaan, eli ruokakuntaan kuuluvien henkilöiden yhteenlaskettujen pysyvien kuukausitulojen perusteella.

Perusomavastuuosuus on 40 prosenttia niistä tuloista, jotka ylittävät täysimääräiseen tukeen oikeuttavan tulorajan. Tuloraja puolestaan riippuu ruokakunnan aikuisten ja lasten lukumäärästä.

2.5.4 OPINTOTUKI

Opintotuki turvaa opiskeluaikaista toimeentuloa. Suomessa harjoitettaviin opintoihin voidaan myöntää opintotukea Suomen kansalaiselle, EU- tai ETA-työntekijälle ja hänen aviopuolisolleen ja huollettavana olevalle lapselle. Tukea myönnetään myös muulle kuin Suomen kan-

salaiselle, jos hän on asunut Suomessa vähintään kaksi vuotta muussa kuin opiskelutarkoituksessa ja asumista voidaan pitää pysyvänä.

Opintotukea myönnetään peruskoulun jälkeisiin päätoimisiin opintoihin: lukion oppimäärän suorittamiseen, ammatilliseen perus- ja lisäkoulutukseen sekä korkeakoulututkinnon suorittamiseen. Opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä, opintolainan valtioneuvokautuksesta, korkoavustuksesta ja opintolainavähennyksestä tai -hyvityksestä, sekä ateriatuesta.

Opintorahan suuruus riippuu opiskelijan iästä, asumismuodosta ja perhesuhteista, oppilaitoksesta sekä opintojen aloitusajankohdasta. Opiskelijan omat ja nuorempien opiskelijoiden kohdalla myös heidän vanhempiansa tulot vaikuttavat nekin opintorahan määrään. **Opintolainan valtioneuvokaus** on kaikilla samansuuruinen, ja ehdot sen saamiseksi ovat vähemmän kireät kuin opintorahassa.

Asumislisää voivat saada kaikki vuokralla tai alivuokralaisena asuvat lapsettomat opiskelijat sellaiseen asuntoon, josta käsin he voivat harjoittaa päätoimisia opintoja. Asumislisää ei myönnetä opiskelijalle, joka on oikeutettu oppilaitoksen maksuttomaan asuntolapaikkaan tai joka asuu omistamassaan asunnossa.

Asumislisän määrä on enintään 80 prosenttia kuukausittaisista asumismenoista kiinteään ylärajaan saakka. Rajamäärä on niin alhainen, että valtaosa opiskelijoista saa enimmäismääristä asumislisää. Asumislisään liittyviä rahamääriä ei ole sidottu indeksiin.

Korkoavustuksella tarkoitetaan sitä, että valtion takaaman opintolainan erääntyvät korot maksetaan pienituloisen hakijan puolesta kokonaisuudessaan ilman takaisinmaksuvelvollisuutta.

Korkeakouluopiskelija voi saada verotuksessa **opintolainavähennyksen**, jos hän suorittaa korkeakoulututkinnon määräajassa ja hän on aloittanut opinnot 1.8.2005–31.7.2014 välisenä aikana. Tällöin saa vähentää verosta maksamaansa opintolainan lyhennyksestä vastaavan määrän, enintään 30 prosenttia omavastuurajan ylittävästä määrästä.

1.8.2014 tai sitä myöhemmin aloittaneet korkeakouluopiskelijat voivat saada **opintolainahyvityksen** eli ylimääräisen lyhennyksen lainaansa, mikä vastaa 40 prosenttia hyvitykseen oikeuttavan opintolainan omavastuurajan ylittävästä määrästä.

Koulumatkatuki korvaa lukio- ja ammatillisessa koulutuksessa olevien koulumatkakustannuksia. **Aikuiskoulutustuen** myöntää Koulutusrahasto, **aikuiskoulutuksen opintolainan valtioneuvokautuksen** Kela.

2.5.5 TOIMEENTULOTUKI

Toimeentulotuki on viimesijainen toimeentuloturvan muoto. Tuki on tarveharkintaista, ja sitä myönnetään yleensä kuukaudeksi kerrallaan. Tuki lasketaan asiakkaan välttämättömien menojen mukaan. Toimeentulotuki muodostuu **perustoimeentulotuesta** (perusosa ja muut perusmenot), **täydentävästä toimeentulotuesta** ja **ehkäisevästä toimeentulotuesta**.

Tukea maksetaan se määrä, jolla asiakkaan tukeen oikeuttavat menot ylittävät käytettävissä olevat tulot ja varat. Kaikki omat sekä mahdollisen puolison ja mahdollisen samassa taloudessa elävän lapsen tulot ja varallisuus on käytettävä tukea hakevan toimeentuloon ja elämiseen, ennen kuin voi saada toimeentulotukea.

Yleensä toimeentulotuen asiakkaalla on tuloja, esimerkiksi työttömyysturva tai sairauspäiväraha. Myönnettävä toimeentulotuki on tällöin vastaavasti pienempi.

Toimeentulotukea myöntää toistaiseksi kunta, mutta perustoimeentulotuen osalta vastuu siirtyy Kelalle vuodesta 2017 alkaen.

2.5.6 MUUT SOSIAALITURVAN YLEISRAHASTON ETUUDET

Sotilasavustus turvaa asevelvollisen tai vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan sekä heidän omaistensa toimeentuloa palvelusaikana. Asevelvolliselle itselleen voidaan korvata kustannukset hänen käytössään olevasta asunnosta ja opintolainojen korot. Asevelvollisen omaisille voidaan maksaa lisäksi perusavustusta, erityisavustusta ja avustusta elatusapuun oikeutetulle lapselle. Täysimääräinen perusavustus on täyden kansaneläkkeen suuruinen.

Vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluun on oikeus Suomessa asuvalla henkilöllä, jolla on kuulonäkö-, kuulo- tai puhevamma ja joka vammansa vuoksi tarvitsee tulkkausta. Palvelun tavoitteena on edistää vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia toimia yhdenvertaisina yhteiskunnan jäseninä. Tulkkauspalvelun edellytyksenä on, että henkilö kykenee ilmaisemaan omaa tahtoaan tulkkauksen avulla ja että hänellä on käytössään jokin toimiva kommunikointimenetelmä. Tulkkauspalvelu on käyttäjälleen maksutonta ja etuuskulut muodostuvat tulkeille maksettavista palkkioista, palvelusta aiheutuvista oheiskustannuksista, sekä etätulkkauksen välineistä.

Rintamaveteraaneille maksetaan valtion varoista **kuntoutusmatkakustannuksista** se osa, jota ei korvata sairausvakuutuslain perusteella.

2.6 ETUUKSIEN INDEKSISIDONNAISUUS

Suurimmassa osassa Kelan etuuksista etuuden taso on nykyisin sidottu kansaneläkeindeksiin, etuuksien määräytymisperusteiden euromäärissä on käytössä muitakin indeksejä. Täysin indeksien ulkopuolella ovat suurimmista etuuksista enää opintotuen asumislisä, äitiysavustus ja ruokavaliokorvaus.

Muu indeksisidonnaisuus kuin kansaneläkeindeksi on laajimmin käytössä elatustuesta, kaikki elatustukilain euromäärät on sidottu kuluttajahintaindeksiin. Yleisen asumistuen enimmäisasumismenot on sidottu vuositason vuokraindeksiin, sairausvakuutuksen päivärahajen tulorajat palkkakertoimeen, sekä vuodenvaihteen yli jatkuvien kuntoutusrahojen euromäärä työeläkeindeksiin.

3 KELAN ETUUKSIEN JA TOIMINTAKULUJEN RAHOITUS

3.1 KANSANELÄKEVAKUUTUKSEN RAHOITUS

3.1.1 HISTORIA

Kansaneläkelain mukaiset etuudet rahoitettiin 1950-luvulta aina 1990-luvulle saakka vakuutettujen ja työnantajien kansaneläkemaksuilla sekä valtion ja kuntien rahoitusosuudella ja kansaneläkerahaston omaisuuden tuotoilla. Vakuutettujen kansaneläkemaksun perintä loppui vuoden 1996 alussa. Viimeisin osa kuntien rahoituksesta siirtyi valtiolle vuonna 1997.

Vuosina 1997–2009 kansaneläkevakuutuksen menot rahoitettiin pääasiassa työnantajien kansaneläkemaksuilla, valtion osuuksilla sekä vuoteen 2005 asti Kelalle tilitetyillä arvonlisäveron tuotoilla.

Kansaneläkelain uudistuksen jälkeen vuonna 2008 havahduttiin kansaneläkkeiden rahoitussäännösten vaikeaselkoisuuteen. Järjestelmään tehdyt muutokset ja kansaneläkkeiden tasokorotukset olivat kasvattaneet valtion takuusuorituksen määrän huomattavan suureksi, eikä säännösten perusteella ollut helppoa hahmottaa työnantajien ja valtion todellisia rahoitusosuuksia.

Vuoden 2009 alusta astui voimaan uudistettu kansaneläkkeiden rahoitusmalli, jossa työnantajien kansaneläkemaksuilla rahoitettavan osuuden ja valtion osuuden suhteet oli määritelty uudestaan ja samalla määritelty, kuinka tulevien muutosten yhteydessä rahoitusosuuksia tarkistettaisiin. Uudistettu malli ehti olla voimassa noin kuukauden, kunnes työnantajien kansaneläkemaksu päätettiin poistaa osana talouden elvytyspakettia vuoden 2010 alusta alkaen.

3.1.2 NYKYJÄRJESTELMÄ

Valtio rahoittaa kaikki kansaneläkevakuutuksen kulut. Työnantajien kansaneläkemaksuja kertyi vielä vuosina 2010–2015 vähäinen määrä aiemmilta verovuosilta. Ne sekä omaisuuden tuotot vähensivät valtion suorituksia kansaneläkerahastoon hieman alle sataan prosenttiin menoista. Vuositason maksuvalmiuden turvaaminen edellyttää kansaneläkerahastolta määrättyä vähimmäistasoa. Vuodesta 2010 kansaneläkerahaston vieraalla pääomalla vähenneen rahoitusomaisuuden määrä on ollut kalenterivuoden lopussa 3,5 prosenttia kansaneläkkeiden ja toimintakulujen vuotuisesta yhteismäärästä.

3.2 SAIRAUSVAKUUTUKSEN RAHOITUS

3.2.1 HISTORIA

Sairausvakuutuksen rahoitus perustui 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa merkittävältä osin vuosittain annetuilla budjettilaeilla tai väliaikaisilla laeilla tehtyihin rahoitusratkaisuihin ja valtion takuusuoritukseen, minkä seurauksena koko sairausvakuutuksen rahoitusrakenne oli muodostunut monimutkaiseksi. Lisäksi rahoitus oli ajautunut määrälliseen epätasapainoon,

koska työnantajien ja vakuutettujen sairausvakuutusmaksuja oli alennettu 1990-luvun laman jälkeen samaan aikaan kun etuusmenot olivat kasvaneet yleistä kustannus- ja ansiotasokehitystä nopeammin. Epätasapainon johdosta valtio joutui osallistumaan sairausvakuutuksen rahoitukseen enenevässä määrin, vuonna 2003 vakuutettujen, työnantajien ja valtion osuus oli kullakin noin kolmannes menoista. Rahoituksen jatkuessa entisellään valtion osuuden ennustettiin kasvavan 36 prosenttiin vuoteen 2007 mennessä.

Etuusmenojen muutokset eivät vakuutusperiaatteen mukaisesti vaikuttaneet suoraan vakuutusmaksujen tasoon, minkä katsottiin osaltaan edesauttaneen silloista etuusmenojen nopeaa kasvua. Eduskunta olikin eri yhteyksissä kiinnittänyt huomiota siihen, että sairausvakuutuksen rahoitus ja maksuvalmius olisi saatettava pysyvästi vakaalle pohjalle.

3.2.2. RAHOITUSUUDISTUS JA NYKYJÄRJESTELMÄ

Vuoden 2006 alussa sairausvakuutuksen rahoitus uudistettiin jakamalla se työnantajien ja -tekijöiden palkkaperusteisesti rahoittamaan työtulovakuutukseen sekä koko väestöä koskevaan sairaanhoitovakuutukseen, jonka rahoitukseen osallistuvat myös eläkkeensaajat ja sosiaalietuuksia saavat. Ansioon perustuvat päivärahaetuudet alettiin rahoittaa uudella vakuutetuilta perittävällä palkkaperusteisella vakuutusmaksulla (päivärahamaksu) ja työnantajien sairausvakuutusmaksulla. Uudistuksessa maksujen ja etuuksien välistä yhteyttä vahvistettiin myös ansioihin perustumattomissa sairausvakuutusetuuksissa, joissa vakuutusmaksun (sairaanhoitomaksu) perusteena ovat palkkatulojen lisäksi myös muut verotettavat ansiotulot.

Yksinkertaistettuna nykyinen työtulovakuutus korvaa sairauden tai lapsen saamisen vuoksi menetettyjä tuloja (sairaus- ja vanhempainpäivärahat, kuntoutusrahat sekä työterveyshuollon korvaukset), kun taas sairaanhoitovakuutus korvaa sairauden aiheuttamia kustannuksia (sairaanhoitokorvaukset, kuntoutusmenot ja osuus YTHS:n kuluista).

Uudistuksen jälkeen valtion osuus sairausvakuutuksen rahoituksesta on laskenut noin neljännekseen etuusmenoista.

3.2.2.1 TYÖTULOVAKUUTUS

Työtulovakuutuksesta valtio rahoittaa

- vähimmäispäivärahat,
- osuuden yrittäjien ja maatalousyrittäjien työterveydenhuollon kuluista sekä 0,1 prosenttia muista kuin vähimmäismäärän suuruisista vanhempainrahoista.

Muulta osin työtulovakuutuksen kulut rahoitetaan työnantajan ja palkansaajien sekä yrittäjien vakuutusmaksuilla. Vuoden 2006 uudistuksen tullessa voimaan työnantajat rahoittivat 73 prosenttia sekä palkansaajat ja yrittäjät 27 prosenttia etuuskuluista. Sen jälkeen maksut ovat määrättyneet siten, että työnantajien maksuprosentti ja palkansaajien sekä yrittäjien maksuprosentti muuttuvat vuosittain yhtä paljon, käytännössä työnantajien osuus on vuoden 2006 jälkeen vaihdellut 70–72 prosentin välillä. Työtulovakuutuksen maksut lasketaan palkansaajilla bruttopalkasta ja yrittäjillä ja maatalousyrittäjillä eläkevakuutuksen työtulosta. YEL -vakuutetut yrittäjät maksavat korotettua päivärahamaksua, jolla rahoitetaan yrittäjien sairausvakuutuksen omavastuujalta aiheutuvat päivärahamenot.

3.2.2.2 SAIRAAHOITOVAKUUTUS

Sairaanhoitovakuutuksen kuluista valtio rahoittaa 44,9 prosenttia vuodesta 2015 alkaen sekä osuuden EU-maihin maksettavien ulkomailla saatujen sairaanhoitoetuuksien korvauksista. Palkansaajat ja yrittäjät sekä etuudensaajat rahoittavat sairaanhoitovakuutuksen kulut muulta osin. Vuosittain maksuprosentit määrätään siten, että etuudensaajien prosentti on 0,17 prosenttiyksikköä suurempi kuin palkansaajien ja yrittäjien.

Vuosina 2006–2014 valtion rahoitusosuus sairaanhoitovakuutuksesta oli 50 prosenttia. Jakson lopussa 2013–2014 oli jakosuhteen lisäksi käytössä ns. korjauseura, jonka avulla valtion sairaanhoitovakuutuskuja säästettiin vähentämällä erikseen määritelty summa valtion puolikkaasta ja lisäämällä se palkan- ja etuudensaajien puolikkaaseen. Lopullinen kustannusten jakosuhte oli silloin noin 47–53 valtion eduksi.

Palkansaajat ja etuudensaajat maksavat sairaanhoitomaksua kunnallisverotuksessa verotettavan ansiotulon ja yrittäjät nettotyötulon perusteella.

3.2.2.3 SAIRAUSSAKUUTUSRAHASTON VÄHIMMÄISMÄÄRÄ

Maksuvalmiuden ylläpitämiseksi sairausvakuutusrahastossa on lain määrittelemä vähimmäistaso, rahaston rahoitusomaisuuden määrän on kunkin vuoden päättyessä oltava vähintään kahdeksan prosenttia sairausvakuutuksen vuotuisista kokonaiskuluista. Vähimmäismäärää laskettaessa rahoitusomaisuudesta vähennetään vieraan pääoman erät ja varaukset.

Vuosina 1964–1967 rahastolla ei ollut varsinaista vähimmäismäärää, vaan laissa viitattiin rahaston kokoon vuoden lopussa määrämällä valtion suoritettavaksi ”vain sellainen summa, että rahaston määrä nousee kahdeksanteen osaan sen vuoden sairausvakuutuksen kustannuksista”. Vähimmäismääräsäännökset tulivat sairausvakuutuslakiin vuonna 1968, tosin vähimmäismäärä-nimen menettely sai vasta vuonna 1996. Vuodesta 1968 alkaen vähimmäismäärä on aina määritelty tietyntyyppisenä osuutena jostain kantaluvusta, mutta sekä osuus että kantaluku ovat vuosikymmenten aikana vaihdelleet.

Vuoden 2006 rahoitusuudistuksen yhteydessä sairausvakuutusrahaston vakuutusmaksutulojen ja etuusmenojen välinen yhteys vahvistui, ja silloin otettiin käyttöön kahden prosenttiyksikön suuruinen liikkumavara, jonka puitteissa vähimmäismäärä saattoi vaihdella vaikuttamatta vakuutusmaksujen tai valtion rahoituksen suuruuteen seuraavana vuonna. Liikkumavaralla pyrittiin estämään etuuskuiluissa tai maksujen maksupohjassa tapahtuvien vähäisten muutosten aiheuttamat pienet maksuprosenttien heilahtelut.

Sairausvakuutusrahaston rahoitusomaisuuden kahden prosenttiyksikön suuruinen liikkumavara osoittautui kuitenkin käytännössä liian tiukaksi. Jotta sairausvakuutusmaksuja ei jouduttaisi liikkumavaran tiukkuuden vuoksi väliaikaisesti alentamaan, liikkumavaraa kasvatettiin nykyiseen neljään prosenttiyksikköön vuonna 2009. Nykyisin sairausvakuutusrahaston nettorahoitusomaisuus voi siis vuoden lopussa olla 8–12 prosenttia sairausvakuutuksen kuluista ilman, että sillä on vaikutusta seuraavalle vuodelle vahvistettaviin maksuihin tai valtion osuuteen.

3.3 SOSIAALITURVAN YLEISRAHASTON RAHOITUS

3.3.1 HISTORIA

Ensimmäisen puolivuosisatansa ajan Kela hoiti vain kansaneläke-etuuksia ja sairausvakuutusta. Tilanne muuttui, kun ensin työttömyysturvaetuuksien toimeenpano siirrettiin Kelalle 1985, ja vajaan kymmenen vuoden sisällä siitä suuri määrä muita sosiaaliturvaetuuksia, mm. lapsilisä, yleinen asumistuki ja opintotuki.

Muun sosiaaliturvan etuuksia koskevissa laeissa ei ollut erityisiä säännöksiä siitä, mistä Kelan rahastosta kyseiset etuudet olisi pitänyt maksaa. Esimerkiksi äitiysavustus-, lapsilisä- ja sotilasavustuslaeissa viitattiin lain toimeenpanon osalta sairausvakuutuslain säännöksiin äitiys-, isyys- ja vanhempainrahan täytäntöönpanosta. Kun työttömyysturva siirrettiin Kelalle, siirtoa perusteltiin muun muassa sillä, että peruspäiväraha soveltuisi luonteeltaan lyhytaikaisena toimentulona samaan yhteyteen sairausvakuutuksen kanssa. Työttömyysturvan osalta meneteltiin niin, että valtion tuli suorittaa työttömyysturvan peruspäivärahoja ja lapsikorotuksia koskeva valtion ennakko Kelan sairausvakuutusrahastoon.

Työttömyysturvan yhteydessä valittua toimintatapaa noudatettiin jatkossa myös muiden Kelalle siirrettyjen uusien etuuksien osalta, niidenkin rahaliikenne keskitettiin sairausvakuutusrahastoon. Valinta perustui lähinnä siihen, ettei Kelalla tuolloin ollut käytettävissä muunlaisen menettelyn vaatimia teknisiä välineitä. Myös 1990-luvun jälkeen alkaneet etuudet kuten maahanmuuttajan erityistuki ja pitkäaikaistyöttömän eläketuki maksettiin sairausvakuutusrahastosta.

Lopulta tekniikan kehitys ja uusien etuuksien kasvava määrä ajoivat ohi toimintamallin, jossa sairausvakuutusrahaston sisällä hoidettiin myös muuhun sosiaaliturvaan kuuluvien etuuksien osuus. Todettiin, että menettely hämärsi etuuksien rahoitusta ja rahaliikennettä ja heikensi siten koko sairausvakuutusrahaston läpinäkyvyyttä. Tilanteen selkeyttämiseksi päätettiin eriyttää muun sosiaaliturvan etuuksien rahoitus ja maksuliikenne tapahtumaan sairausvakuutusrahastosta erotettavan Kelan kolmannen etuusrahaston kautta.

3.3.2 NYKYTILANNE

Sosiaaliturvan yleisrahasto perustettiin vuonna 2009 siirtämällä sinne sairausvakuutusrahastosta kaikki ne etuudet, joita ei rahoitettu sairausvakuutuslain perusteella. Rahastoon kuuluvat etuudet määritellään laissa juuri negaation kautta, kyseisen lain hallituksen esityksen perusteluissa merkittävimpiä siirtyviä etuuksia lueteltiin 12 kappaletta.

Sosiaaliturvan yleisrahastossa ei ole vastaavaa rahoitusomaisuuden vähimmäismäärään perustuvaa rahoituspuskuria kuin kansaneläke- ja sairausvakuutusrahastoissa. Rahaston jonkin etuuden maksamiseen tilitettyjä varoja on kuitenkin mahdollista käyttää tilapäisesti jonkin toisen rahastosta suoritettavan etuuden maksamiseen. Varojen ristiinkäyttö oikaistaan mahdollisimman nopeasti vastaamaan talousarvion mukaista momenttijakoa, viimeistään maksuvuoden päättyessä.

Rahoituksesta noin neljä viidesosaa tulee valtiolta. Kuntien vastuulla on suurin osa lastenhoidon tuista sekä osa pitkäaikaistyöttömien työmarkkinatuesta ja tulevaisuudessa lähes puolet toimeentulotuen perusosasta. Ahvenanmaan maakunta rahoittaa itse Ahvenanmaalle maksettavista etuuksista mm. lapsilisät, elatustuet ja yleisen asumistuen. Työttömyysva-

kuutusrahasto puolestaan osallistuu peruspäivärahojen rahoitukseen määrällä, joka vastaa keskimäärin työttömyyskassoihin kuulumattomien työntekijöiden maksujen määrää (vuonna 2015 noin 70 milj. euroa). Lisäksi vuodesta 2015 on työttömyysvakuutusmaksukertymästä tilitetty peruspäivärahan rahoitukseen noin 50 milj. euroa, ja on oletettu että tämä rahoitusosuus pysyy ennustekaudella muuttumattomana.

3.4 TOIMINTAKULUJEN RAHOITUS

Ennen vuotta 2009 Kelan kaikki toimintakulut maksettiin sairausvakuutusrahastosta ja kansaneläkerahastosta jakosuhteella sairausvakuutus 60 prosenttia ja kansaneläkevakuutus 40 prosenttia. Toimintakulujen jako oli määritelty laissa, eikä se ottanut huomioon Kelalle 1990-luvun jälkeen siirrettyjen tehtävien vaikutusta. Esimerkiksi työmarkkinatuen, opintotuen ja yleisen asumistuen täytäntöönpanosta aiheutuneet toimintakulut rahoitettiin käytännössä sekä kansaneläke- että sairausvakuutusrahastosta.

Vuodesta 2009 alkaen kukin etuusrahasto on huolehtinut omien etuusiensa toimeenpanosta aiheutuneista toimintakuluista. Etuuksien toimeenpanemiseen liittymättömät toimintakulut on jaettu etuusrahastoille samassa suhteessa kuin etuuksien toimeenpanosta aiheutuneet kulut. Poikkeuksen tästä ovat muodostaneet kansaneläke- ja sairausvakuutusetuuksien rahoittamiseksi kerättävien vakuutusmaksujen perinnästä ja tilityksestä verohallinnolle maksettavat korvaukset. Niistä aiheutuvat toimintakulut on jaettu etuusrahastoille siinä suhteessa kuin etuusrahastot ovat käyttäneet kyseisiä verohallinnon palveluja. Työnantajien kansaneläkemaksuvelvoite päättyi vuoden 2010 alusta lukien. Tästä syystä verohallinnolle maksettavista korvauksista koostuvat toimintakulut on vuodesta 2010 lähtien kohdistettu täysimääräisesti sairausvakuutusrahastolle.

Kansaneläkerahaston ja sosiaaliturvan yleisrahaston toimintakulut korvataan valtion varoista siltä osin kuin rahastoihin kertyvät vähäiset sijoitustuotot eivät niitä kata. Sairausvakuutusrahaston toimintakuluista vähennetään sijoitustuotot, ja loppuosa jaetaan työtulo- ja sairaanhoitovakuutuksen kesken suhteessa 35–65. Rahoituslähteet suuruusjärjestyksessä ovat vakuutettujen sairaanhoitomaksu (35,8 %), työnantajien sairausvakuutusmaksu ja vakuutettujen päivärahamaksu (35 %), sekä valtio (29,2 %).

4 LASKELMIEN PERUSTEET

Tässä luvussa esitellään laskelmien lähtökohdat ja keskeiset laskentaoletukset. Luvuissa 5 esiteltävissä nykylain mukaisessa (*nykylakilaskelma*) ja eläkeuudistuksen huomioivassa laskelmassa (*peruslaskelma*) on käytetty tässä luvussa esiteltyjä oletuksia. Peruslaskelman tulosten esittelyn jälkeen luvussa 6 tarkastellaan tulosten herkkyyttä suhteessa tiettyjen keskeisten laskentaoletusten muutokseen. Kaikissa laskelmissa taustalla oleva väestöennuste pysyy muuttumattomana.

4.1 VÄESTÖENNUSTE

Väestöennuste on tehty Tilastokeskuksen vuoden 2012 väestöennusteen [3] oletusten pohjalta vuoteen 2080 saakka käyttäen kuitenkin lähtökohtaväestönä vuoden 2014 lopun Tilastokeskuksen väestön ennakkotilastoa. Väestöennusteen oletukset ovat seuraavat:

- Kokonaishedelmällisyys on 1,82.
- Nettomaahanmuutto on 17 000 henkilöä vuodessa.
- Vuosien 1990–2014 kuolevuuden alenemisvauhti jatkuu vuoteen 2060 saakka ja puolittuu vuoden 2060 jälkeen.

Tilastokeskuksen väestöennuste on aluekohtainen, ja koko maan väestöennuste muodostuu alueellisten ennusteiden summasta. Tämän raportin väestöennuste on tehty koko maan tasolla. Ennusteiden väestömäärissä on eroja, mutta ne ovat vähäisiä.

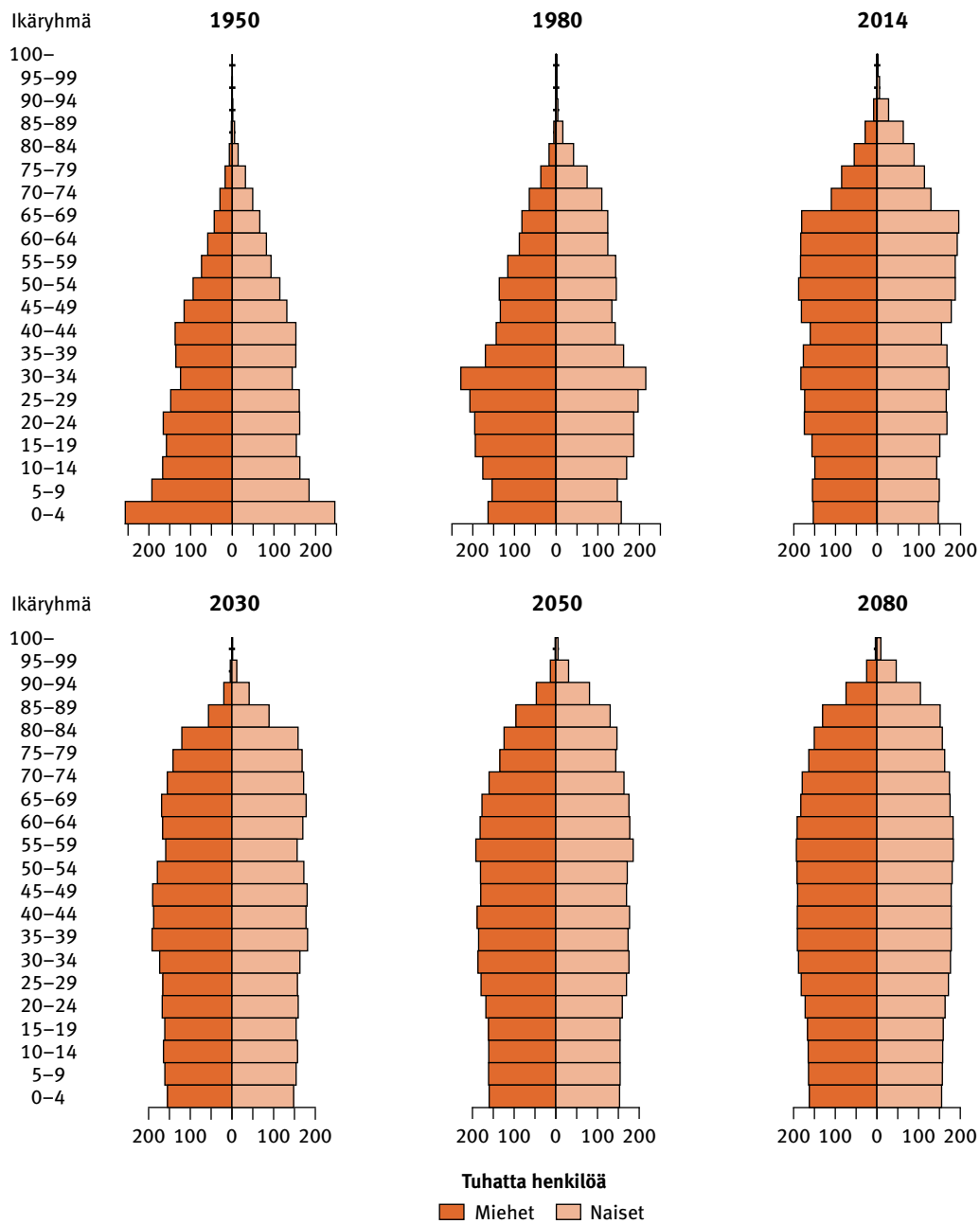
Viimeisen 40 vuoden aikana kokonaishedelmällisyysluku oli pienimmillään 1,5 vuonna 1973. Tämän jälkeen se on vaihdellut välillä 1,59–1,87. Vuosina 2004–2012 se on vaihdellut välillä 1,80–1,87, vuonna 2013 se oli 1,75 ja ennakkotilaston mukaan 1,70 vuonna 2014.

Vuodesta 1981 alkaen maahanmuuttajia on ollut enemmän kuin maastamuuttajia. Vuosina 1980–2000 nettomaahanmuutto oli keskimäärin alle 5 000 henkilöä vuodessa, vuosina 2001–2006 nettomuutto on vaihdellut välillä 5 200–10 300 ja vuosina 2007–2013 välillä 13 600–18 000. Maastamuutto on ollut 2000-luvulla suhteellisen tasaista, noin 13 000 henkilöä vuodessa. Näin ollen nettomaahanmuuton kasvu on perustunut lisääntyneeseen maahanmuuttoon.

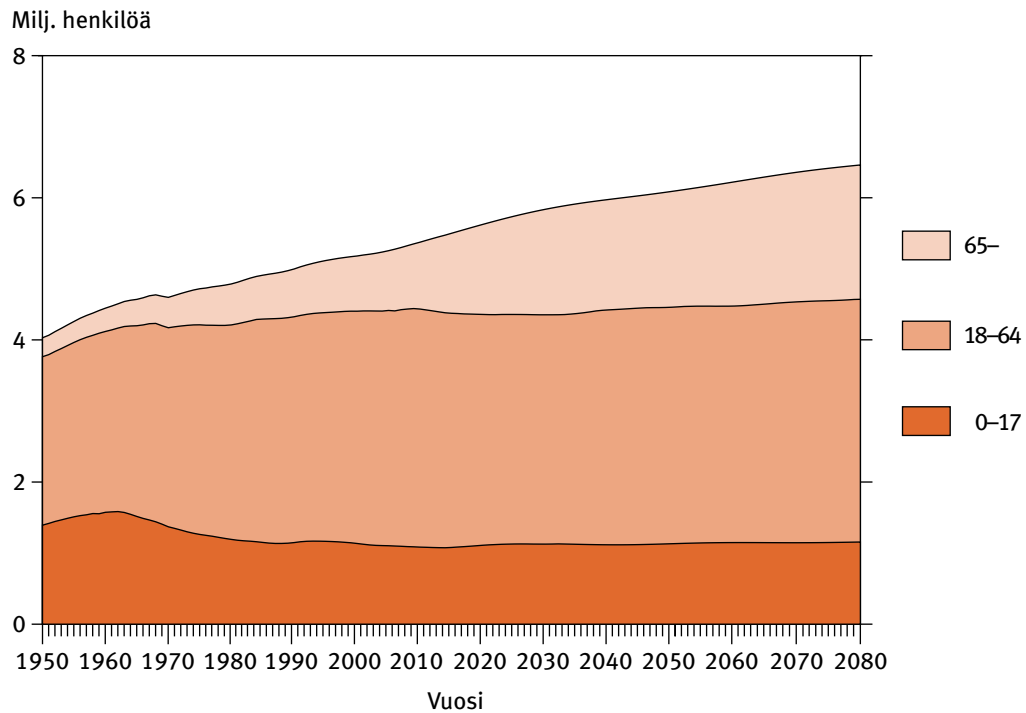
Ennusteessa kuolevuuden aleneminen jatkuu vuoteen 2060 saakka samalla vauhdilla kuin vuosina 1990–2014 ja sen jälkeen puolittuu siten, että miesten elinajanodote kasvaa 78,3 vuodesta 89,1 vuoteen ja naisten elinajanodote kasvaa 84,0 vuodesta 92,2 vuoteen ajansallalla 2014–2080.

Väestön määrä kasvaa laskelmien mukaan melko tasaisesti koko ennustekauden. Vuonna 2014 väkiluku on noin 5,5 miljoonaa, vuonna 2040 noin 6,0 miljoonaa ja vuonna 2080 noin 6,5 miljoonaa. Yli 80-vuotiaiden määrä ja osuus koko väestöstä kasvavat voimakkaasti, sillä vuonna 2014 heitä oli 280 000, vuonna 2040 noin 630 000 ja vuonna 2080 noin 850 000. Vuonna 2014 yli 65-vuotiaiden osuus koko väestöstä oli 20 prosenttia. Osuus kasvaa 26 prosenttiin vuonna 2040, ja on 29 prosenttia vuonna 2080. Työikäisten 18–64-vuotiaiden määrä on vähentynyt vuodesta 2010 alkaen ja vähenee edelleen vuodesta 2014 vuoteen 2022 mennessä 70 000:lla eli keskimäärin noin 9 000:lla vuodessa. Työikäisen väestön väheneminen jatkuu hidastuen tämän jälkeen vuoteen 2030, jonka jälkeen se kääntyy kasvuun.

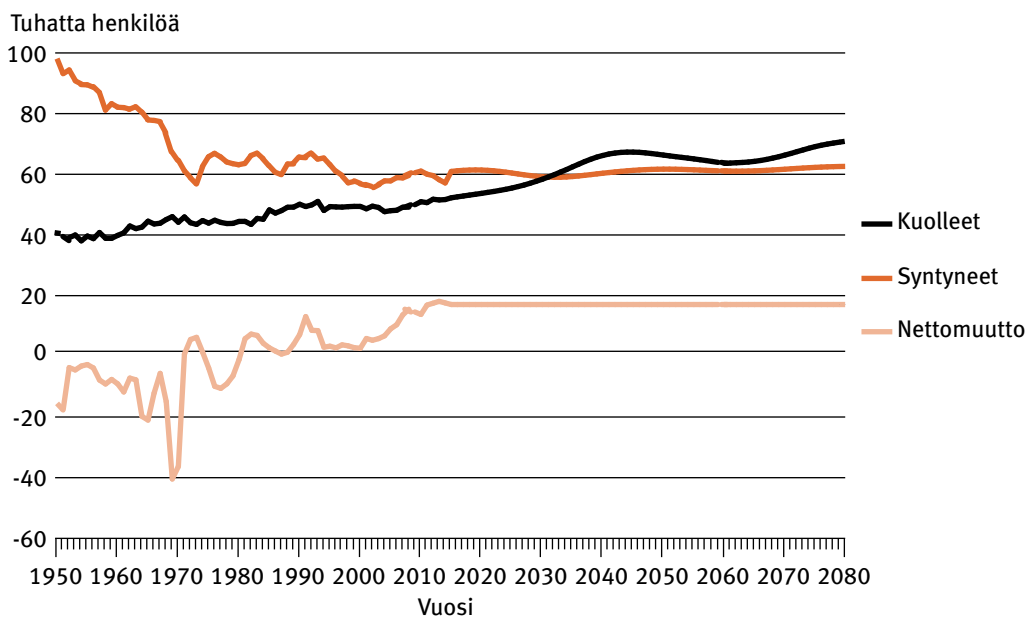
Kuva 4.1. Väestö ikäryhmän ja sukupuolen mukaan eri vuosina

Kuva 4.2. Väestö vuosina 1950–2080

Kuva 4.3. Syntyneet, kuolleet ja nettomaahanmuutto vuosina 1950–2080

4.2 ENNUSTEOLETUKSET, TYÖLLISYSENNUSTE JA ETUUSMALLIT

Ennusteet on lähtökohtaisesti laadittu tällä hetkellä voimassa olevan lainsäädännön perusteella. Tähän on kuitenkin tehty kaksi poikkeusta. Ensinnäkin etuuksien indeksiin sitomista on oletettu, että indeksiin sitomattomien etuuksien ja kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien on oletettu seuraavan kansaneläkeindeksiä ja lisäksi etuuksia on oletettu korotettavan vuodesta 2020 alkaen puolella reaaliensiotason kasvusta (tämä vastaa aikaisemmin vahvistettua puoliväli-indeksiä, jossa inflaation vaikutus on 50 prosenttia ja ansiotason 50 prosenttia). Tämä oletus kuvaa etuuksien tasoon määräjain tehtyjen tasokorotusten vaikutusta. Ilman tätä oletusta etuuksien taso jäisi huomattavasti jälkeen yleisestä ansiotason kehityksestä. Toinen poikkeus on vuoden 2017 työeläkeuudistus, jonka vaikutus on huomioitu sekä työllisyysennusteessa että vaadittavin osin etuusmalleissa. Työeläkeuudistuksen pääasiallinen sisältö on kuvattu luvussa 2, ja laskentaan liittyvät toteutustekniset yksityiskohdat liitteessä A.

Eläkeläisten määrää ennustettaessa on käytetty Eläketurvakeskuksen vuonna 2013 tekemän pitkän aikavälin ennusteen [7] oletuksia eläkealkavuuksien muuttumisesta. Vanhuuseläkealkavuuksien on oletettu laskevan vuosittain 1,1 prosenttia vuoteen 2060 saakka. Työkyvyttömyyseläkkeissä alkavuuden on oletettu alenevan, mutta hidastuen siten, että vuoteen 2025 mennessä alenema on 10 prosenttia ja vuoteen 2060 mennessä 17 prosenttia. Vuoden 2060 jälkeen alkavuuksien ei ole oletettu muuttuvan.

Lyhyellä aikavälillä, vuoteen 2019 saakka, laskelmassa on käytetty valtiovarainministeriön maaliskuussa 2015 tekemiä ennusteita inflaatiosta, ansiotason kasvusta ja työttömyysasteesta.

Inflaatioksi on oletettu 1,7 prosenttia ja nimelliseksi ansiotason kasvuksi 3,3 prosenttia vuodesta 2020 alkaen. Pitkällä aikavälillä vuotuinen reaalin ansiotason kasvu on siis noin 1,6 prosenttia.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan työttömyysaste nousee 8,8 prosenttiin vuonna 2015, josta se laskee 7,6 prosenttiin vuoteen 2019 mennessä.

Raportin peruslaskelma pohjautuu nykyllä lainsäädännön mukaiseen laskelmaan, jossa on tehty oletus 7 prosentin tasapainotyöttömyydestä. Tälle tasolle työttömyyden on oletettu vakiintuvan vuoteen 2025 mennessä, jonka jälkeen ikäryhmittäiset työttömyysasteet on vakioitu. Nykylakilaskelman tilanteessa ikäryhmittäisten työttömyysasteiden vakiointi johtaa ikäryhmien kokojen muuttuessa kokonaistyöttömyysasteen hienoiseen laskuun ennustekauden aikana. Vuoden 2017 työeläkeuudistus on mallinnettu huomioimalla eläkeuudistuksen vaikutus nykylakilaskelman mukaiseen tilanteeseen (ks. Liite B). Eläkeuudistuksen huomioimisen myötä yli 63-vuotiaiden työttömyysasteet muuttuvat vuodesta 2017 alkaen ja kokonaistyöttömyysaste nousee koko ennustekauden ajan.

Bruttokansantuotteen ennuste perustuu palkkasumman ennusteeseen. Palkkasumman osuus bruttokansantuotteesta on kasvanut nykyisen taantumien aikana. Mallissa on oletettu palkkasumman osuuden bruttokansantuotteesta palautuvan vuoteen 2020 mennessä vuosien 2005–2007 keskimääräiselle tasolle. Tämä oletus johtaa bruttokansantuotteen palkkasummaa nopeampaan kasvuun vuoteen 2020 mennessä. Palkkasumma on ennustettu ikäryhmittäisten keskipalkkojen, työllisyysasteiden ja ansiotason kasvun perusteella.

Etuusennustemallit perustuvat etuuden tarkasteluun erikseen työllisten, työttömien, eläkeläisten ja muut-ryhmän sisällä (mallien tekninen toteutus on kuvattu tarkemmin liitteessä

A). Työllisyysennuste on siis etuusmallien kannalta tärkeä lähtökohta, mutta se on myös itsessään laskennan tulos. Laskelmiin liittyvien työllisyysennusteiden tuloksia on esitelty sekä peruslaskelman yhteydessä luvussa 5 että peruslaskelman herkkyystarkasteluissa luvussa 6.

4.3 KELAN TOIMINTAKULUT

Kelan toimintakuluina on tämän raportin kaikissa vaihtoehtoisissa laskelmissa pidetty vuodesta 2015 alkaen laskennallista 3,4 prosentin osuutta etuusmenoista. Vuonna 2014 kansaneläkerahaston toimintakuluosuus oli 17 prosenttia, sairausvakuutuksen 48 ja sosiaaliturvan yleisrahaston 35 prosenttia toimintakuluista. Ennustekaudella rahastokohtaiset toimintakulujen osuusprosentit vaihtelevat etuusosuuksien mukaisesti.

5 PERUSLASKELMA

Tässä luvussa käydään läpi peruslaskelman tulokset, vuoden 2017 eläkeuudistuksen vaikutukset työllisyysennusteeseen ja Kelan etuuksiin. Tuloksia verrataan nykylakilaskelman tuloksiin, joissa eläkeuudistus ei vaikuta.

5.1 TYÖLLISYYSENNUSTE JA VÄESTÖJAOTTELU

Esitettävät työllisten ja työttömien määrät sekä työllisyysasteet perustuvat Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston [1] luokittelun mukaisiin lukumääriin. Eläkeläisillä tarkoitetaan omaa eläkettä saavia henkilöitä (eli luvut eivät sisällä osa-aikaeläkkeitä eivätkä pelkkää perhe-eläkettä saavia).

Taulukko 5.1. Työllisyysennusteen tuloksia

Vuosi	2013	2015	2025	2040	2060	2080
Eläkeläisten lukumäärä, tuhansia						
Nykylaki	1 386	1 434	1 644	1 784	1 940	2 091
Peruslaskelma	1 386	1 434	1 611	1 709	1 813	1 942
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-2,0 %	-4,2 %	-6,5 %	-7,1 %
Työllisten lukumäärä, tuhansia						
Nykylaki	2 302	2 300	2 368	2 472	2 543	2 606
Peruslaskelma	2 302	2 300	2 390	2 524	2 628	2 706
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,9 %	2,1 %	3,3 %	3,8 %
Työttömien lukumäärä, tuhansia						
Nykylaki	328	369	246	256	261	269
Peruslaskelma	328	369	254	276	301	318
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	3,3 %	7,8 %	15,3 %	18,2 %
15–74-vuotiaiden työllisyysaste, prosenttia						
Nykylaki	56,3	55,9	57,7	60,1	60,1	60,3
Peruslaskelma	56,3	55,9	58,3	61,4	62,1	62,6
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	1,0 %	2,2 %	3,3 %	3,8 %
15-vuotiaan työllisen ajan odote, vuosia						
Nykylaki	31,7	31,8	33,5	34,5	35,3	35,4
Peruslaskelma	31,7	31,8	33,8	35,2	36,4	36,7
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,9 %	2,0 %	3,1 %	3,7 %
Bruttokansantuote vuoden 2014 hintatasossa, miljardia euroa						
Nykylaki	204	209	251	332	467	654
Peruslaskelma	204	209	254	339	484	680
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	1,2 %	2,1 %	3,6 %	4,0 %

Kaksi työllisyysennusteeseen vaikuttavaa päätekijää nykylakilaskelmassa ovat eläkealkavuuksien ja työttömyysasteen oletettu lasku. Vanhuuseläkkeelle siirtymisen myöhentymisen ja työkyvyttömyyseläkealkavuuden lasku kasvattavat erityisesti ikääntyneen työvoiman määrää. Tämä näkyy yli 60-vuotiaiden työllisyysasteen kasvuna kuvissa 5.1. ja 5.2., mutta toisaalta myös työttömien määrä jää korkealle tasolle näissä ikäluokissa – kokonaistyöttömyysasteen lasku ei juuri kohdistu vanhoihin ikäluokkiin.

Työllisyysmallissa kokonaistyöttömyysasteen laskun on oletettu heijastuvan työvoimaan siirtymisen todennäköisyyteen siten, että työttömyyden alentuessa työvoiman määrä kasvaa. Nykylain mukaisessa laskelmassa tämä nostaa työllisyysastetta erityisesti nuoremmista ikäluokista. Työllisyysaste nousee vuoteen 2025 mennessä alle 50-vuotiailla vuoden 2007 tasolle. Tätä vanhemmilla työllisyysaste nousee reippaasti nykytasosta eläkkeellesiirtymisen myöhentymisen vaikutuksesta. Nykylakilaskelmassa 15–74 -vuotiaiden työllisyysaste jatkaa nousuaan 2040-luvulle saakka, jonka jälkeen se vakiintuu.

Peruslaskelmassa eläkeuudistukseen liittyvä eläkeiän vaiheittainen nosto vähentää vanhuuseläkeläisten määrää ja kasvattaa työllisyyttä nykyisen alimman vanhuuseläkeiän jälkeisissä ikäluokissa. Toisaalta kasvavat myös työkyvyttömyyseläkeläisten ja työttömien määrät. Eläkeuudistuksen vaikutus työttömyyteen riippuu merkittävästi työttömyysturvan lisäpäiväoikeuteen liittyvän alaikärajan korottamisesta – tässä ennusteessa on oletettu alaikäraja korotettavan yhdellä vuodella eläkeuudistussopimuksen mukaisesti, ja tämän jälkeen korotuksia ei tehdä. Kokonaisuudessaan eläkeuudistus kasvattaa työllisten määrää sadalla tuhannella vuoteen 2080 mennessä. Tämä nostaa 61–74-vuotiaiden työllisyysastetta noin kymmenellä prosenttiyksiköllä ja 15–74-vuotiaiden työllisyysastetta noin kahdella prosenttiyksiköllä (kuva 5.2.). Arviot eläkeuudistuksen vaikutuksista ovat samanlaiset kuin ETK:n arviot eläkeuudistuksen vaikutuksista työllisyyteen.

Työllisyysasteen kasvusta huolimatta väestön ikääntyminen aiheuttaa haasteen yhteiskunnalle. Nykylain mukaisessa laskelmassa työllisten osuus koko väestöstä laskee nykytasotaan seuraavat kaksikymmentä vuotta eikä tämän jälkeenkään nouse nykytasolle ennustekaudella. Eläkeuudistus parantaa tilannetta. Peruslaskelmassa työllisten osuus pienenee vähemmän, suhdeluku kääntyy kasvuun aiemmin ja on 2040-luvun jälkeen nykytasollaan tai sen yläpuolella. Vuonna 2009 alkaneen taantumien edeltävää tasoa ei kuitenkaan saavuteta koko ennustekaudella.

Eläkeuudistuksen vaikutus 15-vuotiaan työllisen ajan odotteeseen¹ on noin 3 kuukautta vuonna 2025, 9 kuukautta vuonna 2040 ja 16 kuukautta vuonna 2080. Työllisten määrän kasvu kasvattaa myös palkkasummaa ja sitä kautta bruttokansantuotetta.

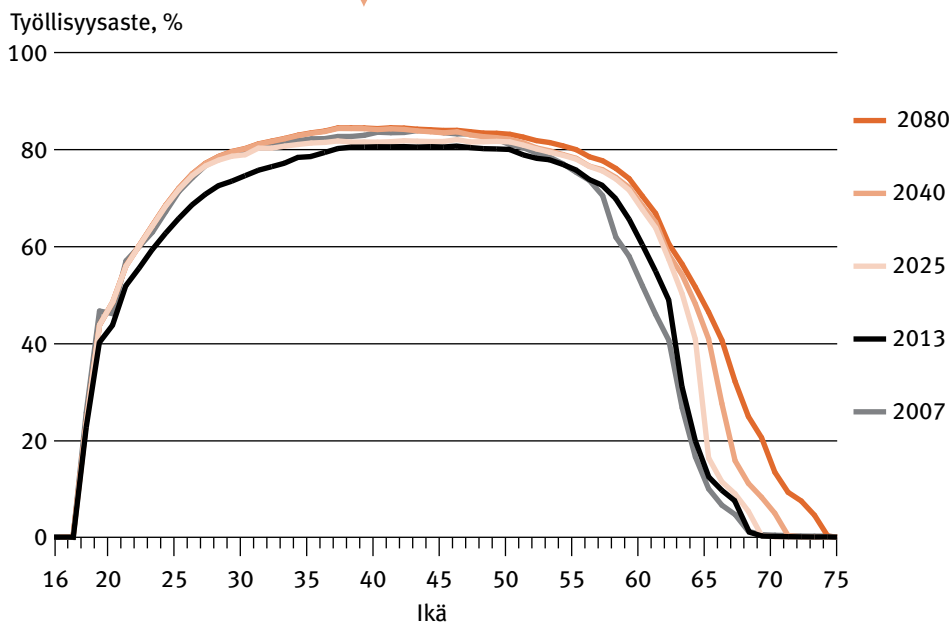
Vanhuuseläkkeen ikärajojen nousun vaikutus eläkeläisten määriin sekä työllisyyteen ja työttömyyteen näkyy kuvista 5.3., 5.4. ja 5.5. Kuvissa on esitetty väestön jakautuminen eri väestöryhmiin mallin käyttämänä tilastovuonna 2013 sekä ennustettu jakautuminen vuonna 2080 sekä nykylakilaskelman että peruslaskelman mukaan.

Etuusennusteiden pohjana käytetty yksilötason luokittelu väestöryhmiin perustuu henkilön toimintaan vuoden aikana – esimerkiksi työttömäksi on luokiteltu vuoden aikana työttömänä ollut henkilö. Seuraavissa kappaleissa etuusennusteiden yhteydessä kerrotaan etuuksien käyttäytymisestä eri ryhmissä. Kuvailu perustuu mallin väestöryhmäluokitteluun eikä etuuksien käyttöön esimerkiksi työttömyyden aikana.

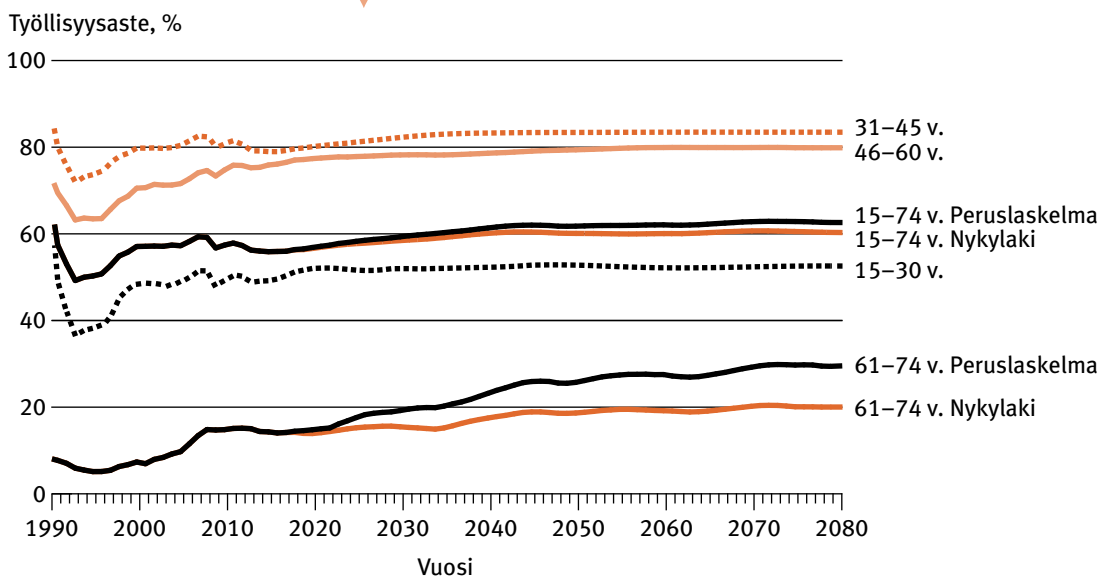
¹ Työllisen ajan odote kuvaa laskennallista elinkaarella jäljellä olevaa työllistä aikaa, olettaen ikäryhmittäisten työllisyysasteiden ja kuolevuuksien pysyvän laskentavuoden tasolla.

Etuuksien kehityksen kannalta olennaista on ennustekaudella tapahtuva väestön ikääntyminen. Väestörakenteen ohella toinen keskeinen asia on väestön jakautuminen ennustekaudella kunakin vuonna työllisiin, työttömiin, eläkeläisiin ja muut -ryhmään. Työikäisen väestön joukossa eläkeläisten osuus supistuu työkyvyttömyysalkavuuden pienentyessä ja vanhuuseläkkeelle siirtymisen myöhentyessä. Myös työttömien osuus pienenee työttömyysasteen laskiessa, jolloin työllisten suhteellinen osuus kasvaa. Joidenkin etuuksien kehitys seuraa koko väestön kehitystä, joidenkin taas vain tietyn väestöryhmän muutoksia.

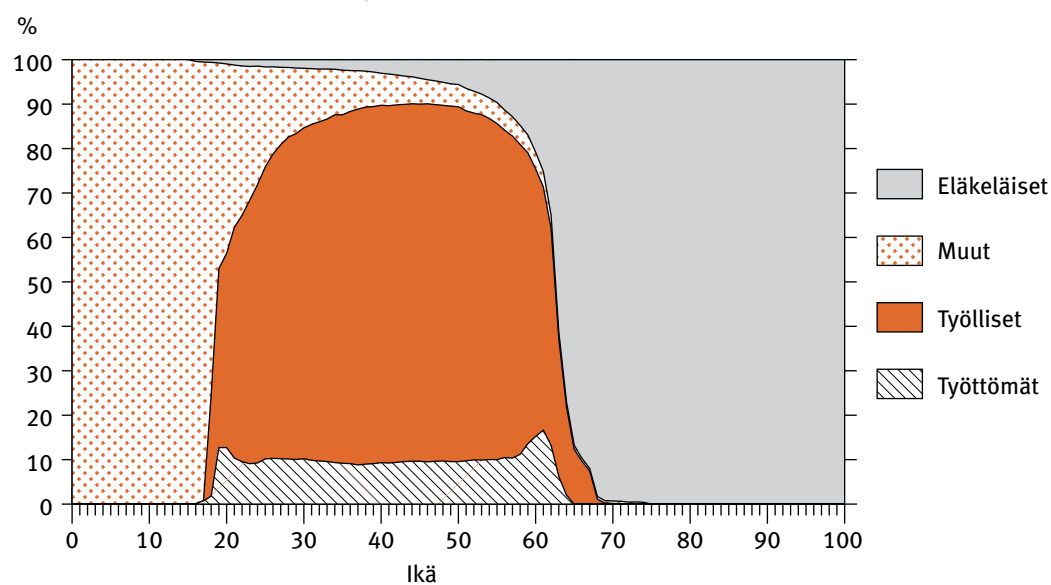
Kuva 5.1. Peruslaskelman työllisyysaste eri vuosina

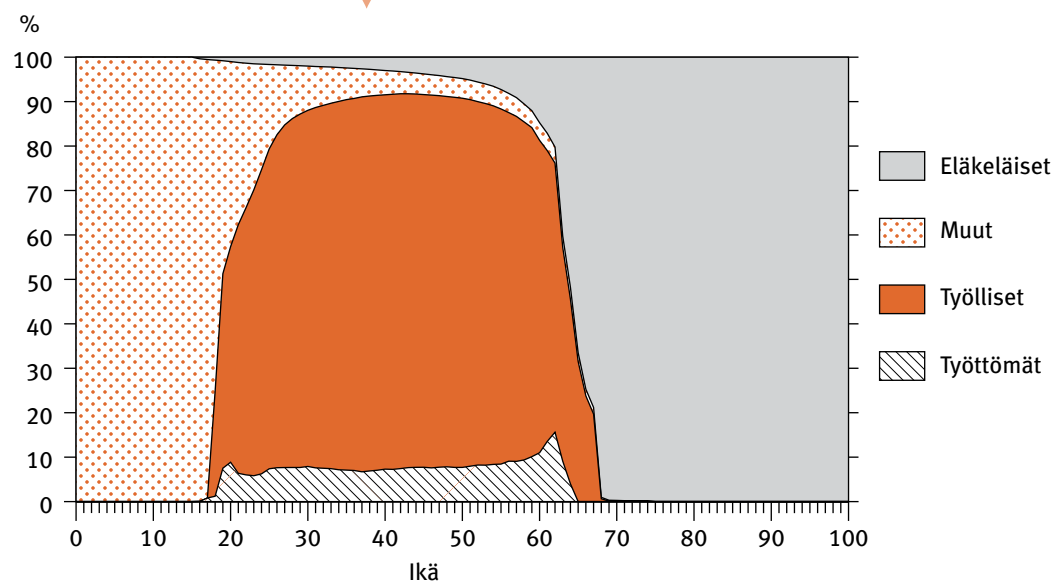
Kuva 5.2. Työllisyysaste ja eläkeudistuksen vaikutus 1990–2080

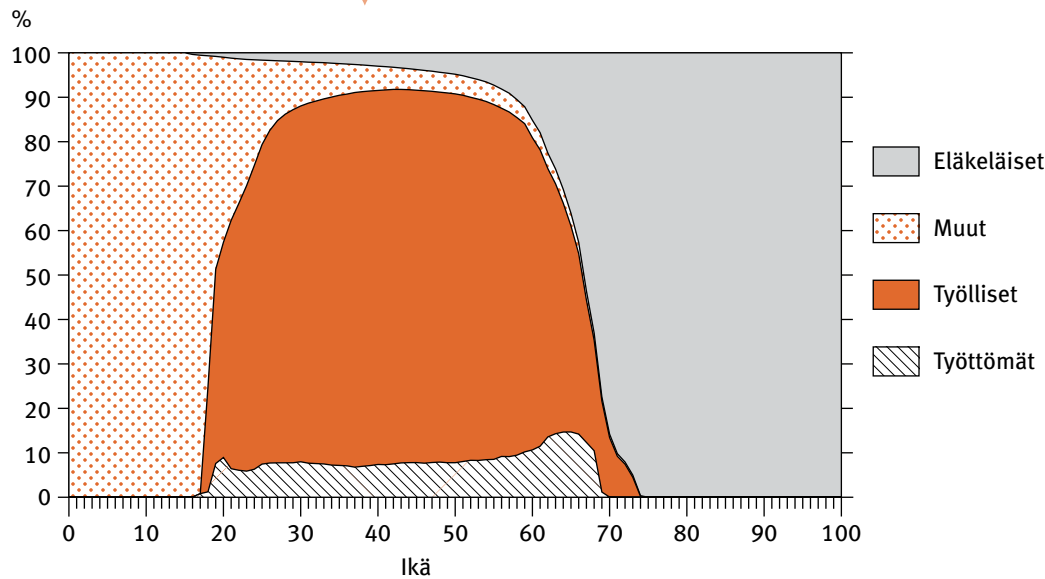
Kuva 5.3. Väestön jakautuminen eri ryhmiin vuonna 2013

Kuva 5.4. Väestön jakautuminen eri ryhmiin vuonna 2080 nykylain mukaisessa laskelmassa

Kuva 5.5. Väestön jakautuminen eri ryhmiin vuonna 2080 peruslaskelmassa

5.2 LASKENTATULOSTEN ESITTÄMINEN JA NIIDEN TULKINTA

Seuraavissa luvuissa peruslaskelman tulokset ja eroavaisuudet nykylakilaskelmaan verrattuna käsitellään yhdenmukaisesti sekä kokonaisuuden että etuusryhmien osalta.

Etuuksien ryhmittely kokonaisuudeksi perustuu etuusten samankaltaiseen kehittymiseen, yhtenevään kohderyhmään tai rahoitukselliseen yhteyteen. Kansaneläkevakuutuksen eläke-etuudet muodostavat oman kokonaisuutensa, vammaisetuudet yhdessä vammaisten tulkkauspalvelun kanssa omansa, ja eläkkeensaajan asumistuki on yhdistetty vähimmäisturvan (Kelan hoitama työttömyysturva, asumisen tuet ja toimeentulotuki) kokonaisuuteen. Sairausvakuutuksen osat, työtulovakuutus ja sairaanhoitovakuutus, muodostavat omat rahoitukselliset kokonaisuutensa, joita tarkastellaan erikseen. Muita kokonaisuuksia ovat lapsiperhe- ja opintoetuudet.

Etuusryhmäkohtaiset laskentatulokset on koottu euromääräisinä kokonaismenoina taulukkoon vuoden 2014 hintatasossa, ja taulukkoon on lisäksi laskettu nykylakilaskelman ja peruslaskelman suhteellinen ero prosentteina. Bruttokansantuotteeseen suhteutetut kokonaisuusien menot on lisäksi esitetty kuvaajana vuosilta 1990–2080.

5.3 KELAN HOITAMA SOSIAALITURVA YHTEENSÄ

Tässä luvussa esitetään laskelmien päätulokset Kelan hoitaman sosiaaliturvan menojen kehittymisestä vuoteen 2080 saakka. Lisäksi käsitellään Kelan rahoituksen jakautumista valtion, työnantajien, vakuutettujen ja kuntien kesken. Kokonaismenot ja rahoitusosuudet on esitetty taulukossa 5.2. Kelan kokonaismenot suhteessa bruttokansantuotteeseen on esitetty kuvassa 5.6.

Etuuskokonaisuuksia ja etuuksia tarkastellaan erikseen seuraavissa luvuissa. Kaikkien kokonaisuusien etuusmenojen bruttokansantuotesuhde on esitetty kuvassa 5.7.

Kelan hoitama sosiaaliturva koostuu luvussa 2 kuvatulla tavalla lukuisista etuuksista. Näiden etuuksien tulevan ajan kehitykseen vaikuttavat useat eri seikat ja usein nämä vaikutuksen ovat vastakkaisia – esimerkiksi työttömyyden kasvu lisää työttömyysturvan ja siihen välittömästi liittyvien etuuksien menoja mutta vähentää sairauspäivärahan tarvetta.

Pitkällä aikavälillä eniten vaikuttavat tekijät ovat väestön ikääntyminen, työllisyyden kehitys ja ansiotason kasvu sekä vuoden 2017 eläkeuudistus.

Väestön ikääntyminen kasvattaa erityisesti eläkkeensaajan hoitotuen ja sairaanhoidon korvausten tarvetta huomattavasti. Ikääntymisen vaikutus Kelan eläkkeisiin ei ole yhtä suuri, koska työeläkkeiden kasvu pienentää Kelan eläkkeiden tarvetta.

Työllisyyden kehityksen päätekijät ovat työttömyys sekä työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkealkavuudet. Laskelmassa oletettu työttömyysasteen laskeminen pitkän aikavälin tasapainoon johtaa työttömyysturvan ja siihen läheisesti liittyvien menojen vakiintumiseen nykyistä alemmalle tasolle. Eläkealkavuuksien lasku taas vaikuttaa suoraan Kelan eläkkeensaajien määrään ja eläkemenoon.

Tuleva ansiotason kehitys vaikuttaa suoraan sairausvakuutuksen päivärahaetuuksiin ja sairaanhoidon korvausten menoon, koska sairaanhoidon kustannusten on oletettu seuraavan ansiotason kehitystä. Pitkällä aikavälillä ansiotason kehitys vaikuttaa myös työeläkkeiden suuruuteen ja sitä kautta Kelan eläkkeiden tarpeeseen. Lisäksi laskelmassa on oletettu kansaneläkeindeksiin sidottujen ja kokonaan indeksiin sitomattomien etuuksien tasoa korotettavan puolella reaalisesta ansiotason kasvusta. Tälläkin oletuksella etuuksien taso jää jälkeksi ansiotason kehityksestä (ks. Liite C). Vaikka Kelan etuusmenot reaalisesti kasvavatkin, niin palkkasummaan ja bruttokansantuotteeseen suhteutettuna ne laskevat ennustekaudella.

Eläkeuudistus myöhentää eläkkeelle siirtymistä ja kasvattaa keskimääräisiä työeläkkeitä, mikä pienentää pitkällä aikavälillä Kelan eläkemenoa. Toisaalta eläkeuudistus kasvattaa sairauspäivärahan sekä työttömyysturvan ja siihen liittyvien etuuksien tarvetta. Kokonaisuudessaan eläkeuudistus kasvattaa Kelan etuusmenoja. Etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen ei eläkeuudistuksen vaikutuksesta kuitenkaan muutu, koska uudistus kasvattaa myös bruttokansantuotetta. Eläkeuudistus kuitenkin voimistaa meneillään olevaa kehitystä, jossa Kelan etuuksien painopiste siirtyy entisestään eläkkeistä kohti sairausvakuutusta ja työttömyyteen liittyviä etuuksia.

Yhteisvaikutuksena Kelan etuusmenojen bruttokansantuotesuhde laskee ennustekauden loppuun saakka. Vaikutukset ovat kuitenkin erilaisia eri kokonaisuuksissa. Työtulovakuutuksen, sairaanhoitovakuutuksen ja vammaisetuuksien menot kasvavat ennustekaudella voimakkaasti. Näiden kokonaisuuksien etuusmenojen bruttokansantuotesuhde jää nykytasolle, kun muiden kokonaisuuksien osalta se laskee. Etuusmenojen voimakas kasvu tulee vammaisetuuksien kokonaisuudessa saajamäärän kautta, sillä siinä etuuksien taso jää jälkeksi ansiotasosta enemmän kuin ansiotasoa seuraavissa työtulo- ja sairaanhoitovakuutuksissa.

Kelan rahoituksen painopiste on siirtynyt 1990-luvun jälkeen voimakkaasti valtiolle. Vielä vuonna 1995 Kelan rahoituksesta alle 40 prosenttia tuli valtiolta, mutta kansaneläkevakuutuksen rahoituksen siirryttyä kokonaan valtiolle ja Kelalle tulleiden uusien tehtävien myötä on valtion rahoitusosuus kasvanut lähes 70 prosenttiin. Toisaalta rahoitusvastuuta on viime vuosina siirretty sairaanhoitovakuutuksessa vakuutetuille ja työmarkkinatuessa kunnille.

Ennustekaudella, sairausvakuutuksen osuuden Kelan kokonaiskuluista kasvaessa, valtion osuus rahoituksesta laskee alle 60 prosenttiin ja työnantajien sekä vakuutettujen osuudet kasvavat. Koska kunnat rahoittavat toimeentulotuesta lähes puolet, toimeentulotuen siirto

Kelaan kasvattaa kuntien osuutta kokonaiskustannuksista vuodesta 2017 alkaen. Toimeentulotuen siirron jälkeen kuntien osuus kuitenkin hieman laskee työttömyyden laskiessa ja sairausvakuutuksen etuusmenojen kasvaessa.

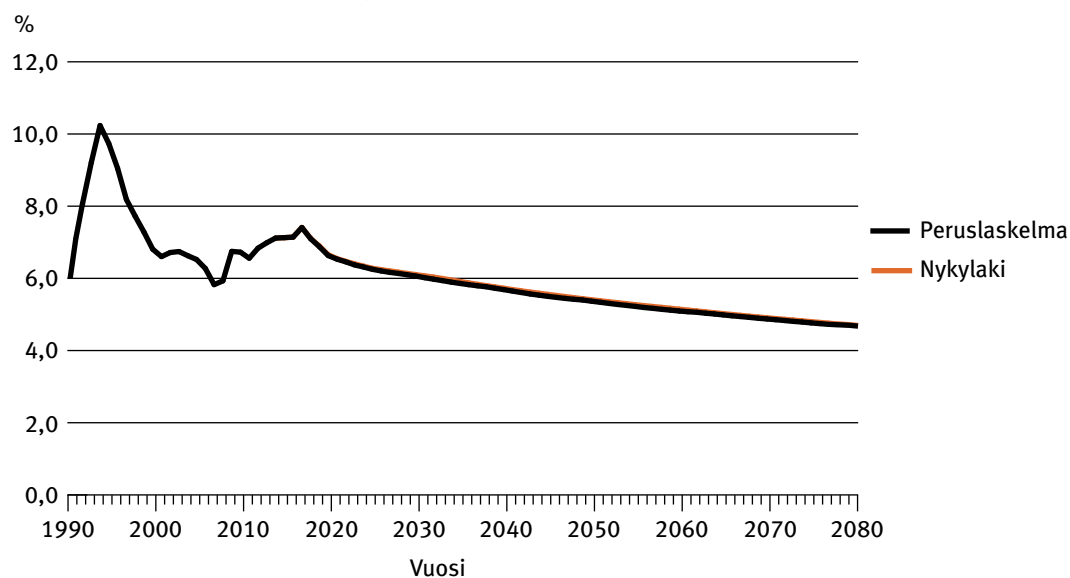
Eläkeuudistus siirtää edelleen rahoituksen painopistettä hieman valtiolta vakuutetuille, työnantajille ja kunnille.

Taulukko 5.2. Kelan kokonaismenot ja rahoitusosuudet

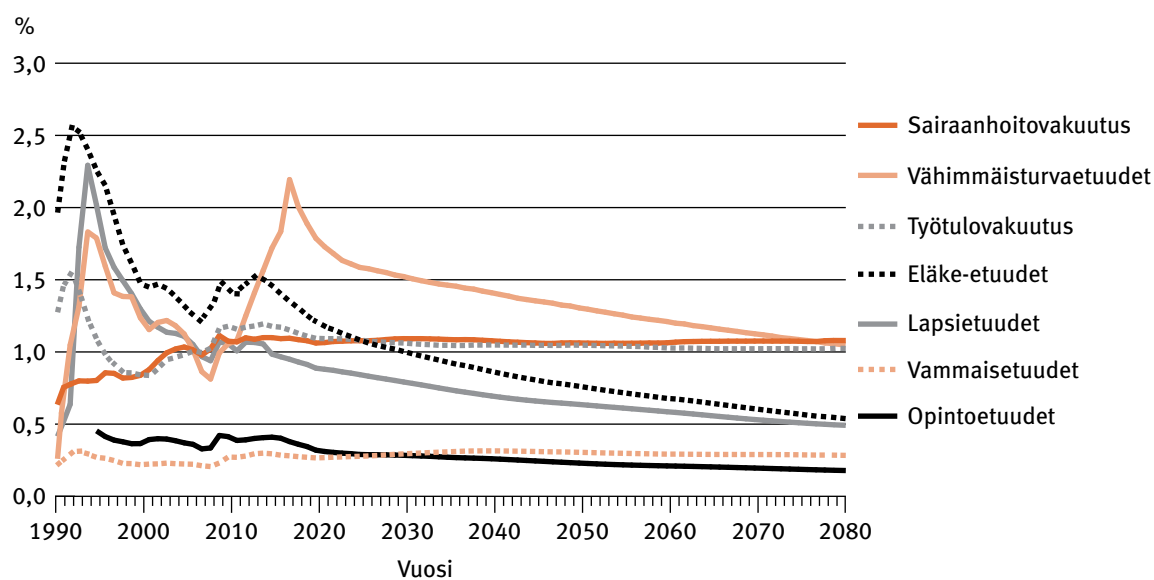
Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Kelan kokonaismenot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	14 518	14 884	15 780	18 972	24 025	30 669
Peruslaskelma	14 518	14 884	15 870	19 273	24 654	31 830
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,6 %	1,6 %	2,6 %	3,8 %
Kelan kokonaismenot suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Nykylaki	7,1	7,1	6,3	5,7	5,1	4,7
Peruslaskelma	7,1	7,1	6,2	5,7	5,1	4,7
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-1,6 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Valtion osuus Kelan rahoituksesta, prosenttia						
Nykylaki	69,5	68,8	65,4	64,3	62,0	59,5
Peruslaskelma	69,5	68,8	65,0	63,5	60,7	57,9
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-0,6 %	-1,2 %	-2,1 %	-2,7 %
Työnantajien osuus Kelan rahoituksesta, prosenttia						
Nykylaki	11,6	11,3	11,9	12,7	13,8	15,0
Peruslaskelma	11,6	11,3	12,1	13,0	14,4	15,7
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	1,7 %	2,4 %	4,3 %	4,7 %
Vakuutettujen osuus Kelan rahoituksesta*, prosenttia						
Nykylaki	13,8	13,9	15,3	16,1	17,7	19,4
Peruslaskelma	13,8	13,9	15,4	16,5	18,2	20,1
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,7 %	2,5 %	2,8 %	3,6 %
Kuntien osuus Kelan rahoituksesta, prosenttia						
Nykylaki	4,9	5,9	7,4	6,9	6,5	6,1
Peruslaskelma	4,9	5,9	7,4	7,0	6,7	6,3
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	1,4 %	3,1 %	3,3 %

* sisältää palkansaajien työttömyysvakuutusmaksusta Kelaan tilitettävän osan

Kuva 5.6. Kelan kokonaismenot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

Kuva 5.7. Etuuskokonaisuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen peruslaskelmassa 1990–2080

5.4 KELAN ELÄKE-ETUUDET

Kappaleessa on esitelty lyhyesti Kelan eläke-etuuksien ennustamisen lähtökohtia ja kerrottu etuuksien pitkän aikavälin kehityksestä olennaisilta osiltaan. Etuuksien saajamäärät ja etuusmenot ovat taulukossa 5.3.

Eläkkeensaajan asumistukea ja vammaisetuuksia käsitellään myöhemmissä kappaleissa, vaikka ne rahoituskellisesti ovat osa kansaneläkevakuutusta.

Työeläkejärjestelmän kypsyttyä työeläkkeiden taso ja kattavuus on noussut. Kelan eläkkeiden osuus kokonaiseläkemenosta on laskenut alle kymmeneen prosenttiin ja Kelan eläkemenon suhde bruttokansantuotteeseen lähes puolittunut vuodesta 1990 vaikka takuueläke tuli Kelan hoidettavaksi vuonna 2011. Laskelmassa on oletettu Kelan eläke-etuuksia korotettavan puolella reaalisesta ansiotason kasvusta vuodesta 2020 alkaen. Oletuksesta huolimatta Kela-eläkkeiden menojen bruttokansantuotesuhde jatkaa laskuaan (kuva 5.8.). Eläkeuudistus vauhdittaa tätä kehitystä pienentämällä eläkemenoja ja kasvattamalla bruttokansantuotetta.

Taulukko 5.3. Kelan eläke-etuuksien saajat ja etuusmenot

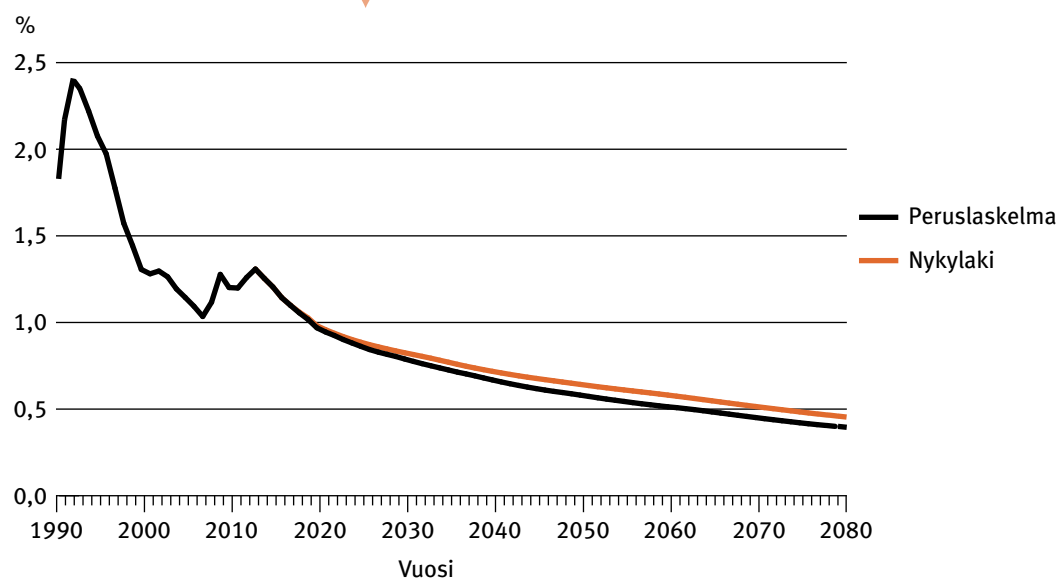
Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Kansaneläkkeen saajat, tuhansia						
Nykylaki	629	621	590	591	602	569
Peruslaskelma	629	621	577	565	565	528
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-2,2 %	-4,4 %	-6,1 %	-7,2 %
Kansaneläkkeen menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	2 338	2 297	2 032	2 164	2 465	2 684
Peruslaskelma	2 338	2 297	1 995	2 051	2 238	2 409
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-1,8 %	-5,2 %	-9,2 %	-10,2 %
Takuueläkkeen saajat, tuhansia						
Nykylaki	102	101	95	91	88	85
Peruslaskelma	102	101	94	89	85	81
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-1,1 %	-2,2 %	-3,4 %	-4,7 %
Takuueläkkeen menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	157	158	158	177	204	231
Peruslaskelma	157	158	157	174	198	223
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-0,6 %	-1,7 %	-2,9 %	-3,5 %
Perhe-eläkkeiden saajat, tuhansia						
Nykylaki	24	24	25	24	24	24
Peruslaskelma	24	24	25	24	24	24
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Perhe-eläkemenot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	30	30	30	33	37	44
Peruslaskelma	30	30	30	33	39	46
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	5,4 %	4,5 %

taulukko jatkuu

taulukko 5.3. jatkoa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Lapsikorotuksen saajat, tuhansia						
Nykylaki	13	12	12	12	12	12
Peruslaskelma	13	12	12	11	11	11
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-8,3 %	-8,3 %	-8,3 %
Lapsikorotusmenot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	6	6	6	7	8	9
Peruslaskelma	6	6	6	6	7	9
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-14,3 %	-12,5 %	0,0 %
Rintamalisien saajat, tuhansia						
Nykylaki	27	22	1	-	-	-
Peruslaskelma	27	22	1	-	-	-
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-	-	-
Rintamalisämenot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	30	25	2	-	-	-
Peruslaskelma	30	25	2	-	-	-
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-	-	-
Kelan eläkkeiden menot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	2 561	2 516	2 228	2 380	2 713	2 968
Peruslaskelma	2 561	2 516	2 190	2 265	2 482	2 687
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-1,7 %	-4,8 %	-8,5 %	-9,5 %
Kelan eläkkeiden etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Nykylaki	1,26	1,20	0,89	0,72	0,58	0,45
Peruslaskelma	1,26	1,20	0,86	0,67	0,51	0,40
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-3,4 %	-6,9 %	-12,1 %	-11,1 %

Kuva 5.8. Kelan eläke-etuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

Kansaneläke

Vuonna 2014 kansaneläke oli maksussa noin 43 prosentilla omaa eläkettä saavista. Käytännössä kaikki nuoret työkyvyttömyyseläkkeensaajat saavat myös kansaneläkettä. Kansaneläkkeen saajien osuus pienenee iän mukaan siten, että 60-vuotialla eläkkeensaajilla se on alle 40 prosenttia. Vanhuuseläkeläisillä kansaneläkkeen saajien osuus kasvaa iän mukaan.

Yli ikäryhmien tarkasteluna keskimääräinen kansaneläkkeen suuruus näyttää samalta kuin kansaneläkkeen saajien osuus: hyvin nuoret saavat täyttä kansaneläkettä, keskikansaneläke pienenee iän mukana, mutta alkaa kasvaa taas vanhuuseläkeikässä.

Muista etuuksista poiketen kansaneläkkeiden ennuste perustuu kohorttimalliin, jossa uusien kansaneläkeläisten määrä ja alkavien eläkkeiden suuruus ennustetaan työllisyysennusteen eläkkeelle siirtyvien määrästä. Ennusteessa huomioidaan työllisyysasteen ja ansiotason muutoksen vaikutukset kohortissa keskimäärin karttuneisiin työeläkkeisiin. Malli perustuu sukupuolittaisiin ja ikäryhmittäisiin keskimääriin, jolloin tietoa alkavien työeläkkeiden suuruusjakaumasta ei saada. Mallissa on oletettu jakauman pysyvän muodoltaan nykyisen kaltaisena ja ainoastaan siirtyvän alkavien työeläkkeiden suuruuden muutosta vastaavasti. Pieniä eläkkeitä oletetaan siis alkavan tulevaisuudessa suhteellisesti yhtä paljon kuin nykyäänkin.

Vanhuuskansaneläkeläisten kuolevuus on ikä ja sukupuoli vakioiden tarkasteluna koko väestön kuolevuutta korkeampi. Kuolevuuden on oletettu alenevan samassa tahdissa väestöennusteen kuolevuuden aleneman kanssa, mutta suhteellinen ero väestön kuolevuuteen on säilytetty. Lisäksi, erityisesti miehillä, kuolevuus kohdistuu keskimääräistä suurempaa kansaneläkettä saaviin. Tämä on huomioitu ennusteessa ja johtaa pitkällä aikavälillä keskimääräisen vanhuuskansaneläkkeen hienoiseen laskuun iän kasvaessa.

Eläkeuudistussopimuksessa [6] ehdotetut työeläkejärjestelmän muutokset on huomioitu peruslaskelmassa. Työkyvyttömyyseläkkeissä on oletettu, että tulevan ajan eläkeosaa lasketaan kohortin ennustettuun eläkeikään saakka. Kansaneläkejärjestelmän alimman vanhuuseläkeiän on oletettu nousevan työeläkejärjestelmän alimman vanhuuseläkeiän tahdissa. Mahdollisuus varhennettuun vanhuuseläkkeeseen poistuu ja kansaneläkejärjestelmän vanhuuseläkeikä nousee yhdessä työeläkejärjestelmän alimman vanhuuseläkeiän kanssa sen ylittäessä 65 vuotta.

Ilman eläkeuudistustakin uusien eläkkeensaajien työeläkkeet ovat maksusta poistuvia suurempia, jolloin kansaneläkkeensaajien määrä laskee. Eläkeuudistus vielä vahvistaa tätä kehitystä: korkeampi työeläkkeiden taso ja ikärajojen nousu vähentävät kansaneläkkeen saajien määrää. Toisaalta työkyvyttömyyskansaneläkkeen saajien määrä kuitenkin kasvaa työkyvyttömyyseläkkeen saajien kokonaismäärän kasvaessa.

Ennusteen mukaan kansaneläkkeen saajien osuus omaeläkkeen saajista pienenee peruslaskelmassa noin 30 prosenttiin vuonna 2040 ja noin 25 prosenttiin vuonna 2080. Kansaneläkemeno pienenee reaalisesti noin vuoteen 2025 saakka, jonka jälkeen se kääntyy nousuun. Menojen suhde bruttokansantuotteeseen pienenee tarkastelujakson loppuun mennessä noin kolmasosaan nykyisestä ollen vuonna 2080 noin 0,4 prosenttia. Eläkeuudistus pienentää menojen bruttokansantuotesuhdetta noin 11 prosenttia.

Takuueläke

Takuueläkkeen saajien osuus kaikista eläkkeensaajista on noin seitsemän prosenttia. Nuorilla työkyvyttömyyseläkkeensaajilla, joilla työeläkettä ei ole juurikaan kertynyt, osuus on

lähes sata prosenttia. Jo pienellä työeläkkeellä takuueläkettä ei enää jää maksuun ja takuueläkkeensaajien osuus laskee jyrkästi iän mukana. Vanhuuseläkeiässä takuueläkkeen saajien osuus on viiden prosentin luokkaa.

Takuueläkkeen ennuste on tehty samalla kohorttimallilla kuin kansaneläkkeiden ennusteet.

Nykylakilaskelmassa takuueläkkeen saajien määrän ja osuuden eläkkeensaajista odotetaan vähenevän tulevaisuudessa, koska iäkkäät takuueläkeläiset poistuvat etuuden piiristä, ja kasvavat työeläkkeet pienentävät alkavia takuueläkkeitä. Hyvin pienelle työeläkkeelle tai kokonaan työeläkkeen ulkopuolelle jää jatkossakin tietty joukko ihmisiä. Keskieläkkeen kasvusta huolimatta vuonna 2040 noin kuusi ja vuonna 2080 noin viisi prosenttia eläkkeensaajista on pelkän takuueläkkeen varassa.

Peruslaskelmassa eläkeuudistus pienentää takuueläkkeen saajien määrää noin viidellä ja etuusmenoa noin neljällä prosentilla vuoteen 2080 mennessä.

Perhe-eläke

Yli 18-vuotias päätoimisesti opiskeleva voi vielä saada lapseneläkettä, mutta yli 20-vuotialla ei enää ole oikeutta lapseneläkkeeseen. Riski saada lapseneläkettä kasvaa iän mukana nollavuotiaiden lähes nollassa 18-vuotiaiden noin neljään prosenttiin. Lapseneläkkeen riskien on oletettu laskevan nykytasostaan väestöennusteen kuolevuuden aleneman mukaisesti ja ikäryhmittäisten keskieläkkeiden nousevan indeksoitua vastaavasti.

Leskeneläkkeen saamisen riski kasvaa noin 50-vuotiaaksi saakka, jonka jälkeen pysyy joksikin vakiona 65 vuoden ikään saakka. Saajista naisia on kolme neljäsosaa. Suurin osa leskeneläkkeen saajista on työllisiä, mutta naisilla erityisesti muut -ryhmän ja miehillä työttömien suhteellinen osuus korostuu iän kasvaessa. Keskieläke kasvaa iän mukana aina 65-vuotiaaksi saakka.

Leskeneläkkeen saajia oli 5 650 vuoden 2014 lopussa. Saajamäärää vähentää pitkällä aikavälillä kuolevuuden lasku ja pienituloisten leskien lukumäärän väheneminen. Peruslaskelmassa on oletettu, että alimman vanhuuseläkeiän noustessa eläkeuudistuksen myötä yli 65 vuoden myös leskeneläkkeen 65 vuoden ikäraja korotetaan vastaavasti. Ryhmäkohtaisten riskien ja keskieläkkeiden on oletettu jatkavan uusissa leskeneläkkeeseen oikeutetuissa ikäryhmissä samaa kehitystä kuin tällä hetkellä alimman vanhuuseläkeiän alla. Eläkeuudistus kasvattaa leskeneläkkeen saajamäärää noin 10 prosenttia ja etuusmenoa noin 13 prosenttia vuoteen 2080 mennessä.

Lapsikorotus

Lapsikorotuksen saamisen riski kasvaa eläkeläisillä noin 40-vuotiaaksi, jolloin naisista noin joka neljäs ja miehistä noin joka kahdeksas eläkkeensaaja saa lapsikorotusta. Lapsikorotuksen saajien keski-ikä on noin 48 vuotta, miesten 51 ja naisten 43. Saajien määrän odotetaan hieman laskevan työkyvyttömyyseläkkeiden määrän laskiessa.

Eläkeuudistuksen vanhuuseläkeiän nosto laskee lapsikorotuksen saajien määrää vajaalla tuhannella ja pienentää etuusmenoa noin 4 prosenttia vuoteen 2080 mennessä. Vaikutus tulee lähinnä miesten kautta, yli 60-vuotiaita naissaajia on vain vähän.

Rintamasotilasetuudet

Rintamalisien ja ylimääräisten rintamalisien piiriin ei tule enää uusia etuuden saajia. Vuonna 2014 rintamalisää sai noin 27 000 henkilöä, joista 58 prosenttia oli miehiä. Vuonna 2014 rintamalisän saajista 48 prosenttia sai ylimääräistä rintamalisää, ja näistä 53 prosenttia oli miehiä. Ennusteen mukaan kaikki nykyiset rintamalisän saajat ovat poistuneet etuuden piiristä 2030-luvun loppuun mennessä.

5.5 VAMMAISETUUDET

Kelan vammaisetuuksiin kohdistuu ennustejakson alussa lakimuutos, jonka seurauksena 16 vuotta täyttäneen vammaistuen saajamäärät lähes kaksinkertaistuvat ja eläkettä saavan hoitotuen saajamäärät vähenevät hieman vuoteen 2020 mennessä.

Vammaisetuuksiin liittyvät saaja- ja euromäärät on esitetty taulukossa 5.4. Vaikka indeksioletuksesta johtuen vammaisetuuksien tasot jäävät jälkeen yleisestä ansiotason kasvusta, yhteenlaskettu kokonaismeno suhteutettuna bruttokansantuotteeseen pysyy lähes muuttumattomana. Tämä johtuu siitä, että saajamäärät hoitotuessa kasvavat suuresti.

Alle 16-vuotiaan vammaistuki

Ennustekaudella etuuden saajamäärät seuraavat väestöennusteen alle 16-vuotiaiden määrää.

16 vuotta täyttäneen vammaistuki

Kesäkuussa 2015 tulee voimaan lakimuutos, joka lisää perusvammaistuen saajia arviolta noin kymmenellä tuhannella vuoteen 2020 mennessä. Muutoksen voimaantulon jälkeen nykylain mukaisessa laskelmassa saajamäärät pysyvät koko ennustekauden lähes muuttumattomina. Eläkeuudistus kasvattaa jonkin verran saajamääriä eläkeikänsä lähestyvissä ikäryhmissä.

Eläkettä saavan hoitotuki

Myös eläkettä saavan hoitotukeen tulee lakimuutos kesäkuussa 2015. Muutos vaikuttaa saajamääriä laskevasti. Vuonna 2020 oletetaan saajia olevan noin viisituhatta vähemmän kuin vuoden 2014 lopussa. Tämän jälkeen saajamäärä lähtee jatkuvaan kasvuun eläkeläisten määrän kasvaessa. Nykylain mukaisessa laskelmassa vuonna 2080 saajia on kaksinkertainen määrä nykyhetkeen verrattuna. Eläkeuudistus vähentää hieman eläkettä saavan hoitotuen saajamääriä, mutta 16 vuotta täyttäneen vammaistuen saajamäärä on vastaavasti saman verran korkeampi.

Vaikka eläkettä saavan hoitotuessa on etuuskien taso alhaisempi kuin 16 vuotta täyttäneen vammaistuessa, kustannusvaikutus eläkeuudituksessa näiden kahden etuuden osalta on vähäinen, sillä keskimääräinen hoitotuki on lähes samansuuruinen kuin keskimääräinen vammaistuki. Tämä johtuu siitä, että suurin osa vammaistuen saajista saa alinta tukea ja hoitotuessa on enemmän saajia ylemmissä luokissa.

Ruokavaliokorvaus

Keliakialiiton mukaan Suomessa noin 2 prosenttia väestöstä sairastaa keliakiaa. Tällä hetkellä 0,7 prosenttia 16 vuotta täyttäneistä on hakenut ja saa ruokavaliokorvausta. Ennus-

tekaudella oletetaan ruokavaliokorvausta saavien määrä nousevan noin 1,1 prosenttiin 16 vuotta täyttäneiden osalta. Eläkeuudistuksella ei ole vaikutusta ruokavaliokorvauksen saajiin. Nykylain mukaan ruokavaliokorvauksen määrä ei ole sidottu indeksiin. Laskelmissa kuitenkin on etuuden määrää tarkistettu vuodesta 2020 lähtien indeksioletuksen mukaisesti.

Vammaisten tulkkauspalvelu

Saajien väestöosuuden arvioidaan vielä hieman kasvavan lähivuosina, jonka jälkeen saajien määrä noudattaa väestökehitystä. Tulkkaustuntien asiakaskohtaisen määrän arvioidaan kasvavan vuoteen 2019 saakka, jonka jälkeen se on oletettu vakioksi. Tulkkaushintojen on arvioitu seuraavan ansiotason kehitystä.

Taulukko 5.4. Vammaisetuksien saajat ja etuusmenot

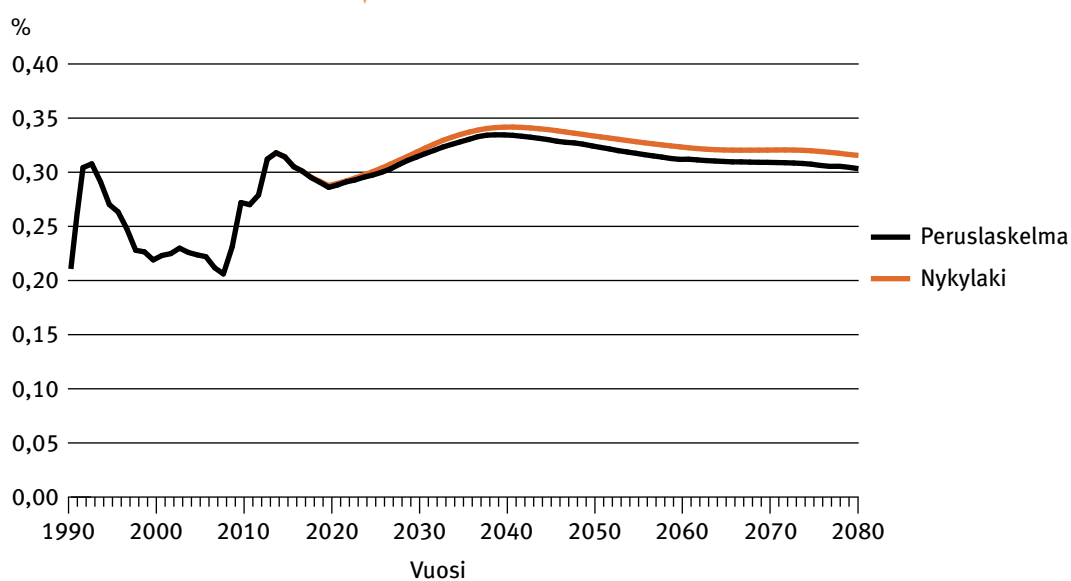
Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Eläkettä saavan hoitotuen saajat, tuhansia						
Nykylaki	233	228	257	350	394	460
Peruslaskelma	233	228	256	350	392	458
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-0,4 %	0,0 %	-0,5 %	-0,4 %
Eläkettä saavan hoitotuen menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	485	481	550	894	1 215	1 695
Peruslaskelma	485	481	549	893	1 208	1 687
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-0,2 %	-0,1 %	-0,6 %	-0,5 %
Alle 16-vuotiaan vammaistuen saajat, tuhansia						
Nykylaki	35	36	37	36	36	34
Peruslaskelma	35	36	37	36	36	34
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Alle 16-vuotiaan vammaistuen kulut vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	83	85	95	104	125	145
Peruslaskelma	83	85	95	104	125	145
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
16-vuotta täyttäneen vammaistuen saajat, tuhansia						
Nykylaki	11	16	20	21	21	22
Peruslaskelma	11	16	21	22	23	23
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	5,0 %	4,8 %	9,5 %	4,5 %
16-vuotta täyttäneen vammaistuen menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	36	40	49	56	66	79
Peruslaskelma	36	40	50	58	71	88
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	2,0 %	3,6 %	7,6 %	11,4 %
Ruokavaliokorvauksen saajat, tuhansia						
Nykylaki	34	35	44	50	54	60
Peruslaskelma	34	35	44	50	54	60
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

taulukko jatkuu

taulukko 5.4. jatkoa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Ruokavaliokorvausmenot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	9	10	12	16	20	25
Peruslaskelma	9	10	12	16	20	25
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Tulkkauspalvelun saajat, tuhansia						
Nykylaki	3	3	4	4	4	4
Peruslaskelma	3	3	4	4	4	4
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Tulkkauspalvelun menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	39	42	51	67	95	135
Peruslaskelma	39	42	51	67	95	135
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Vammaisetuuksien menot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	652	656	757	1 137	1 521	2 080
Peruslaskelma	652	656	756	1 138	1 519	2 080
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	0,1 %	-0,1 %	0,0 %
Vammaisetuuksien etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Nykylaki	0,32	0,31	0,30	0,34	0,33	0,32
Peruslaskelma	0,32	0,31	0,30	0,34	0,31	0,31
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-6,1 %	-3,1 %

Kuva 5.9. Vammaisetuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

5.6 TYÖTULOVAKUUTUS

Työtulovakuutuksessa työtuloihin perustuvien päivärahojen oletetaan kasvavan ansiotason mukaan. Vähimmäismääräisten päivärahojen tasoa on oletettu tarkistettavan vuodesta 2020 alkaen indeksioletuksen mukaisesti. Vähimmäismääräisiä sairauspäivärahapäiviä on vajaat 10 prosenttia, vanhempainpäivärahoja noin 14 prosenttia ja kuntoutusrahoja noin 68 prosenttia kaikista maksetuista päivistä. Oletuksista johtuen keskimääräinen päiväraha jää jälkeen ansiotason kehityksestä ja etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen pienenee hiukan ennustekaudella.

Nykylain mukaisessa laskelmassa työtulovakuutuksen maksut laskevat hieman pitkällä aikavälillä. Peruslaskelmassa eläkeuudistus vaikuttaa huomattavasti sairauspäivärahan tarpeeseen, mikä kasvattaa kokonaisuuden etuusmenoja ja johtaa nykylakilaskelmaa korkeampaan maksutasoon. Maksut eivät kuitenkaan nouse nykytasoaan korkeammalle.

Työtulovakuutuksen etuuskien saajamääriä ja etuusmenoja on esitetty taulukossa 5.5 ja maksuprosentit taulukossa 5.6.

Sairauspäivärahat

Riski saada sairauspäivärahaa kasvaa yli 25-vuotiailla lähes lineaarisesti ikäluokkien yli mentäessä ja taittuu laskuun noin 60 ikävuoden kohdalla. Keskimääräisen päivärahan suuruus noudattaa yleistä palkkaprofilia; keskimääräinen päiväraha nousee noin 50-vuotiaisiin saakka ja lähtee tämän jälkeen hienoiseen laskuun. Päivärahapäivien määrä etuuden saajaa kohden on suurimmillaan nuorilla, missä saajajoukko muodostuu lähinnä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvistä. Tästä päivien määrä laskee ja on alimmillaan noin 30-vuotiailla, josta se taas nousee vanhuuseläkeikään saakka – 60-vuotiailla sairauspäivärahan saajilla on päivärahapäiviä noin 50 prosenttia enemmän kuin 30-vuotiailla.

Eläkeuudistus vaikuttaa siten, että eläkeiän noustessa sairauspäivärahan saaminen ulottuu yhä vanhempiin ikäluokkiin. Ikärajojen siirtyessä on riskien oletettu jatkavan samaa kehitystä kuin tällä hetkellä alimman vanhuuseläkeiän edellä. Näin ollen eläkeuudistuksen johdosta sairauspäivärahameno kasvaa näissä ikäryhmissä voimakkaasti.

Nykylain mukaisessa laskelmassa sairauspäivärahan saajamäärä pysyy lähes nykytasolla ja etuusmenon bruttokansantuotesuhde jatkaa laskuaan 2030-luvulle saakka, jonka jälkeen se vakiintuu. Eläkeuudistuksen huomioon ottaminen kääntää kehityksen. Peruslaskelmassa saajamäärä lähtee kasvuun eläkeiän nousun myötä, ja vastaavasti etuusmeno kasvaa bruttokansantuotteen kasvua nopeammin.

Vanhempainpäivärahat

Vanhempainpäivärahaa maksetaan yleisimmin työikäisille. Saajissa naisten ikäryhmät ovat välillä 15–52, miesten 17–64. Tyypillinen päivärahan saaja on iältään vähän yli kolmekymppinen. Keskimääräinen päiväraha kasvaa niin miehillä kuin naisillakin noin 40 ikävuoteen asti.

Miesten yleinen palkkataso on korkeampi kuin naisten, ja vanhempainpäivärahan nais-saajissa on pitkään perhevapailla olleita. Lisäksi miessaajia on suhteellisesti enemmän vanhemmissa ikäluokissa, joissa palkkataso on korkeampi. Vaikka vuosien saatossa ero on kaaventunut, miesten keskimääräinen päiväraha on kaiken kaikkiaan lähes 40 prosenttia suurempi kuin naisten.

Isien pitämät päivät ovat olleet kasvussa. Viimeisen viiden vuoden aikana tehdyt isyysrahaudistukset ovat tähänneetkin isien pitämien päivien lukumäärän kasvattamiseen.

Eläkeuudistuksella ei ole vaikutusta vanhempainpäivärahojen ennusteeseen. Etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen pienenee eläkeuudistuksen myötä.

Kuntoutuspäivärahat

Nykylain mukaisessa laskelmassa kuntoutuspäivärahan saajamäärät eivät muutu merkittävästi. Eläkeuudistus puolestaan kasvattaa saajamäärää. Tämä johtuu siitä, että työllisillä ja työttömillä todennäköisyys saada kuntoutuspäivärahaa kasvaa kohti eläkeikää mentäessä. Näin ollen eläkeuudistuksen aiheuttama eläkeikien siirtyminen kasvattaa eläkeiän tuntumassa olevien kuntoutuspäivärahan saajien joukkoa.

Työterveyshuolto

Työterveyshuollon ennuste perustuu työllisten kokonaismäärän ennusteeseen ja oletukseen korvattavien kustannusten kasvusta ansiotasoa seuraten. Työllisten määrän kasvu lisää työterveyshuollon kustannuksia pitkällä aikavälillä. Kustannustason nousu ei kuitenkaan ylitä oletettua bruttokansantuotteen kasvuvauhtia. Eläkeuudistus kasvattaa työterveyshuollon piiriin kuuluvien työllisten lukumäärää ja lisää kustannuksia sekä korvauskuluja.

Taulukko 5.5. Työtulovakuutuksen saajamääriä ja etuusmenot

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Sairauspäivärahan saajat, tuhansia						
Nykylaki	305	303	297	308	312	321
Peruslaskelma	305	303	310	337	364	387
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	4,4 %	9,4 %	16,7 %	20,6 %
Sairauspäivärahameno vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa*						
Nykylaki	867	874	930	1 201	1 637	2 284
Peruslaskelma	867	874	989	1 373	2 022	2 979
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	6,3 %	14,3 %	23,5 %	30,4 %
Vanhempainpäivärahan saajat, tuhansia						
Nykylaki	158	157	156	154	158	161
Peruslaskelma	158	157	156	154	158	161
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Vanhempainpäivärahameno vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	1 110	1 130	1 271	1 570	2 159	2 970
Peruslaskelma	1 110	1 130	1 271	1 569	2 158	2 969
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %	0,0 %	0,0 %

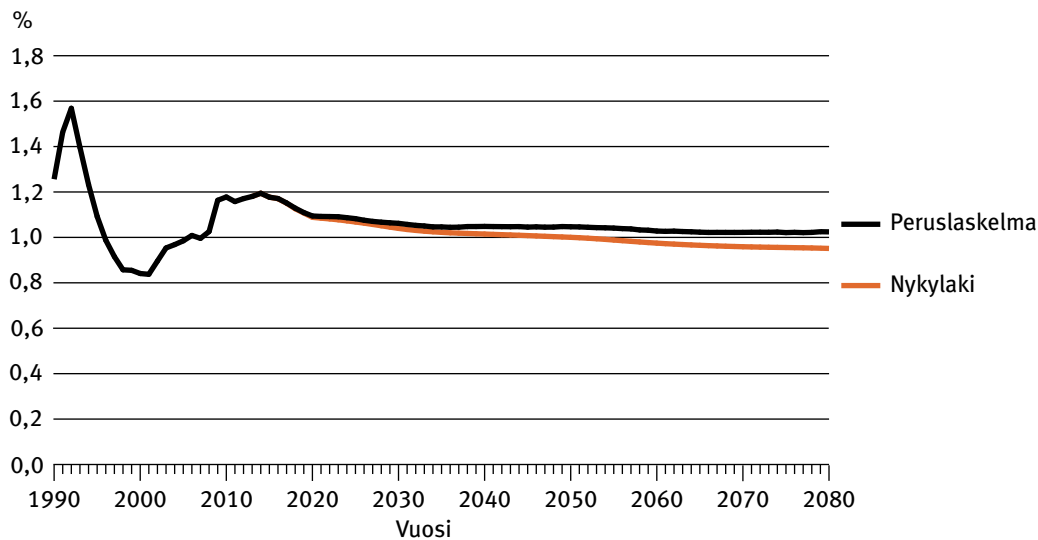
* Sisältää Mata-päivärahan

taulukko jatkuu

taulukko 5.5. jatkoa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Kuntoutusrahan saajat, tuhansia						
Nykylaki	57	59	56	58	58	60
Peruslaskelma	57	59	58	64	67	71
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	3,6 %	10,3 %	15,5 %	18,3 %
Kuntoutusrahan kulut vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	91	98	100	122	151	192
Peruslaskelma	91	98	102	127	163	212
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	2,0 %	4,1 %	7,9 %	10,4 %
Työlliset työterveyshuollon piirissä, tuhansia						
Nykylaki	1 828	1 830	1 886	1 968	2 031	2 082
Peruslaskelma	1 828	1 830	1 905	2 012	2 103	2 166
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	1,0 %	2,2 %	3,5 %	4,0 %
Työterveyshuollon menot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	362	349	376	462	593	757
Peruslaskelma	362	349	380	472	614	787
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	1,1 %	2,2 %	3,5 %	4,0 %
Yrittäjien lisäpäivärahojen menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	6	6	7	9	13	17
Peruslaskelma	6	6	7	10	15	21
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	11,1 %	15,4 %	23,5 %
Työtulovakuutuksen menot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	2 437	2 458	2 685	3 364	4 553	6 220
Peruslaskelma	2 437	2 458	2 749	3 552	4 972	6 968
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	2,4 %	5,6 %	9,2 %	12,0 %
Työtulovakuutuksen etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Nykylaki	1,19	1,18	1,07	1,01	0,97	0,95
Peruslaskelma	1,19	1,18	1,08	1,05	1,03	1,02
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,9 %	4,0 %	6,2 %	7,4 %

Kuva 5.10. Työtulovakuutuksen etuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

Työtulovakuutuksen maksujen kehitys

Työtulovakuutus rahoitetaan työnantajilta perittävillä sairausvakuutusmaksuilla sekä palkansaajilta ja yrittäjiltä perittävillä päivärahamaksuilla luvussa 3 kuvatulla tavalla. Taulukossa 5.6 on esitetty maksujen kehittyminen nykylakilaskelmassa ja peruslaskelmassa.

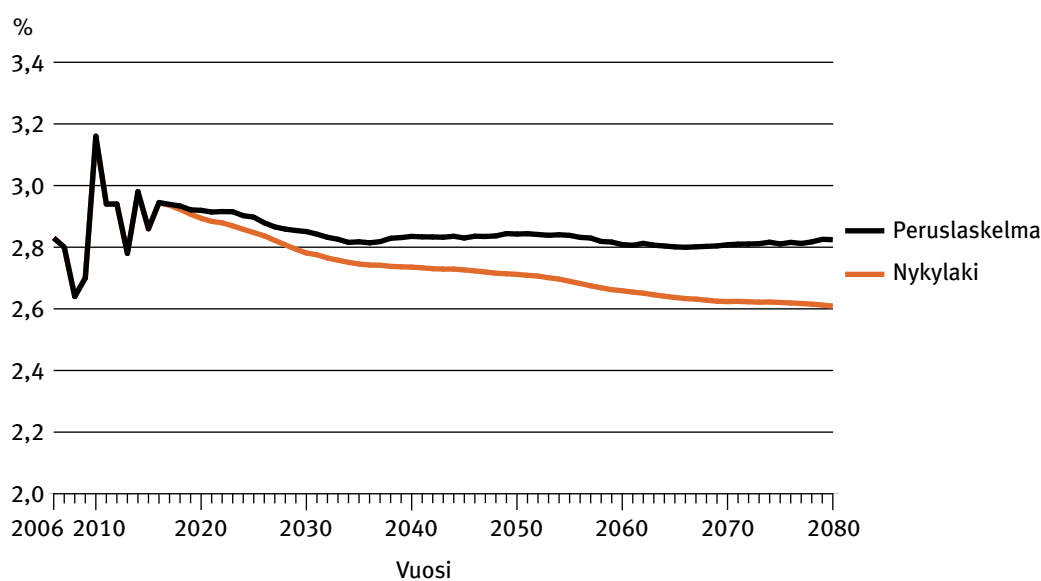
Nykylain mukaisessa laskelmassa työtulovakuutuksen menot kasvavat palkkasummaa hitaammin, jolloin maksutaso jonkin verran alenee vuoteen 2080 mennessä. Eläkeuudistuksen myötä etuusmenot kasvavat, mutta kasvu ei edelleenkään ylitä palkkasumman kasvua. Peruslaskelmassa maksut pysyvät pitkällä aikavälillä jokseenkin vuoden 2015 tasolla. Koska muutokset jakautuvat tasan työnantajien sekä palkansaajien ja yrittäjien välille, on eläkeuudistuksen vaikutus palkansaajien ja yrittäjien maksuprosenttiin suurempi kuin työnantajilla.

Eläkeuudistuksen oletetaan kasvattavan myös yrittäjien lisäpäivien määrää. Yrittäjien lisärahoitusosuus laskee nykylain mukaisessa laskelmassa hieman vuoteen 2080 mennessä ja pysyy nykytasollaan peruslaskelmassa.

Taulukko 5.6. Työtulovakuutuksen maksuprosentit

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Työnantajien maksuprosentti						
Nykylaki	2,14	2,08	2,07	2,02	1,98	1,95
Peruslaskelma	2,14	2,08	2,10	2,07	2,05	2,06
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	1,4 %	2,5 %	3,5 %	5,6 %
Palkansaajien ja yrittäjien maksuprosentti						
Nykylaki	0,84	0,78	0,77	0,72	0,68	0,65
Peruslaskelma	0,84	0,78	0,80	0,77	0,75	0,76
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	3,9 %	6,9 %	10,3 %	16,9 %
Yrittäjien lisärahoitusosuus						
Nykylaki	0,13	0,13	0,12	0,12	0,11	0,11
Peruslaskelma	0,13	0,13	0,12	0,13	0,13	0,13
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	8,3 %	18,2 %	18,2 %

Kuva 5.11. Työtulovakuutuksen maksuprosentti, palkansaajat, yrittäjät ja työnantajat yhteensä 2006–2080

5.7 SAIRAANHOITOVAKUUTUS

Sairaanhoitovakuutuksessa lääkkeiden ja sairaanhoidon kustannusten oletetaan kasvavan ansiotason mukaan. Myös korvausmeno seuraa ansiotason kehitystä, koska korvauksen osuuden kustannuksesta oletetaan säilyvän nykytasolla (lääkkeissä alkuomavastuun voimaantulon jälkeisellä tasolla). Kuntoutuspalveluiden saajakohtaisten kustannusten on oletettu nousevan kuluttajahintojen mukaisesti ja vuodesta 2020 alkaen lisäksi puolella reaalisesta ansiotason muutoksesta. Näillä oletuksilla sairaanhoitovakuutuksen etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen pysyy ennustekaudella lähes muuttumattomana.

Sairaanhoitovakuutuksen etuuskien kappale- ja saajamääriä sekä menoja on esitelty taulukossa 5.7.

Lääkekorvaukset

Lääkekustannusten kasvun hillintään on pyritty useilla lainsäädännön ja korvausjärjestelmän muutoksilla (vuosina 2003, 2006, 2009, 2013 ja 2016). Ennen näitä muutoksia keskimääräisten ostokertakohtaisten kustannusten vuosittainen kasvu ylitti huomattavastikin ansiotason kasvun. Myöhemmin kasvu on ollut maltillisempaa. Ennusteissa keskimääräisten ostokertakohtaisten kustannusten kehityksen on oletettu olevan kaikissa lääkekorvausryhmissä ansiotason kehityksen mukaista.

Lääkekorvauskulujen arvioon sisältyy oletus korvaustason säilymisestä. Korvauksen osuus kustannuksista on sairausvakuutuslaissa säädetty korvausryhmäkohtaisesti. Korvaus on vuodesta 2016 alkaen 40 prosenttia (peruskorvaus), 65 prosenttia (alempi erityiskorvaus) tai 100 prosenttia (ylempi erityiskorvaus). Kokonaiskorvausten osuus kokonaiskustannuksista muuttuu sekä sen mukaan miten menot kasvavat eri lääkekorvausryhmissä että sen mukaan miten ikä- ja väestöryhmien suhteet muuttuvat.

Kokonaiskorvausten osuus kustannuksista on ennustekauden alussa 70 prosentin luokkaa. Korvausaste pienenee hieman ennustekauden loppua kohti. Tämä johtuu siitä, että peruskorvaukset, joissa korvaustaso on alhaisin, kasvavat enemmän kuin erityiskorvaukset, ja siitä, että korvausprosentti on vanhimmissa ikäryhmässä muita alempi, joten vanhimpien ikäryhmien väkimäärän ja väestöosuuden kasvaessa korvausprosentti alenee hieman koko väestön tasolla. Ero ennustekauden alun ja lopun välillä on yhden prosenttiyksikön luokkaa.

Eläkeuudistuksen huomioon ottaminen ei juuri vaikuta lääkekorvauksiin. Korvausmenot kasvavat arviokaudella yli kolminkertaisiksi, ja sekä menot että bruttokansantuotesuhde ovat nykyisin mukaisessa laskelmassa ja peruslaskelmassa lähes samat. Koska sekä todennäköisyys saada lääkekorvauksia että osto- ja saajakohtaiset kustannukset kasvavat iän mukaan, lääkekorvausmenon kehitys riippuu voimakkaasti väestön vanhenemisestä, sen sijaan eläkeiän nousulla ja väestöryhmien välisillä muutoksilla ei ole samanlaista vaikutusta.

Sairanhoidon korvaukset

Lääkäripalkkioiden korvauksia saavat määrällisesti eniten työikäiset työssäkäyvät henkilöt. Sen sijaan etuuden käyttöaste on suurempi vanhemmilla ikäluokilla ja korkeimmillaan 75–80-vuotiailla, jonka jälkeen yksityisillä lääkäreillä käydään suhteellisesti vähemmän. Ikääntyneiden suhteellisen osuuden kasvu sekä samalla työllisyysasteen kasvu lisää ennustekaudella lääkärissäkäyntejä jonkin verran. Ikääntymisen vaikutukset aiheuttavat sen, että

omavastuukertojen määrä kasvaa ennustekaudella nykyisestä noin 3,7 miljoonasta 4,3 miljoonaan. Lääkäripalkkioiden korvausaste on vähän yli 20 prosenttia. Eläkeuudistuksen ei oleteta vaikuttavan sairaanhoitokorvausten kuluihin tai käyttöasteisiin.

Hammashoidon korvausmenot olivat 123 miljoonaan euroa vuonna 2014. Hammashoidon korvauksiin on kohdistunut säästöjä vuonna 2015. Säästötoimenpiteiden seurauksena kulojen ennustetaan laskevan selvästi.

Väestökehityksestä johtuen hammashoidon vuotuiset omavastuukerrat tulevat kuitenkin ennustekaudella hieman kasvamaan, nykyisestä noin 2,8 miljoonasta noin 3,1 miljoonaan vuoteen 2080 mennessä. Hammaslääkärikäyntien kertakustannus seuraa ansiotason kasvua. Eläkeuudistus ei vaikuta merkittävästi hammashoidosta maksettavien korvausten määrään.

Tutkimuksen ja hoidon omavastuukertojen määritelmä muuttui vuoden 2013 alussa voimaan tulleen taksauudistuksen myötä siten, että omiksi omavastuukerroiksi lasketaan jokainen yksittäinen käynti. Ikäryhmittäiset käyntien määrät nousevat hiljalleen iän myötä, ja 70-ikävuoden jälkeen määrät alkavat kasvaa selvästi jyrkemmin. Väestöennusteen perusteella ikääntyneemmän väestön suhteellinen osuus kasvaa, ja tästä syystä myös tutkimuksen ja hoidon omavastuukertojen määrä kasvaa ennustekaudella 3,6 milj. kappaleesta 4,6 milj. kappaleeseen.

Matkakorvauksissa väestötasolla ikäryhmittäin korvattavat kappalemäärät kasvavat vanhempiä ikäluokkia kohden mentäessä. Suurimmillaan kappalemäärät ovat kuitenkin työkyvyttömyyseläkkeellä olevilla. Ikääntyneiden suhteellinen osuus väestöstä kasvaa ennustekaudella, mikä aiheuttaa kasvua kappalemääriin nykylainmukaisessa laskelmassa. Eläkeuudistus lisää työkyvyttömyyseläkeläisten määrää, joten tämä kasvattaa omalta osaltaan kappalemääriä. Matkakustannuksista maksettava korvaus on noin 90 prosenttia.

Kuntoutuspalvelut

Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteina on nuorten saaminen työelämään ja työelämässä jo olevien siellä pysyminen. Saajia on eniten 16–25-vuotiaissa, jonka jälkeen ikäryhmittäiset saajamäärät laskevat, kunnes taas nousevat eläkeikää lähestyttäessä. Etuuden sisällöstä ja väestöennusteesta johtuen saajamäärät eivät nykylakilaskelmassa juurikaan kasva ennustekaudella. Eläkeuudistuksen vaikutukset lisäävät peruslaskelmassa saajia jonkin verran.

Lääkinnällistä kuntoutusta saavat ovat pääasiallisesti alle 16-vuotiaita lapsia ja 16 vuotta täyttäneitä eläkeläisiä. Nykylakilaskelmassa meno kasvaa nykyisestä lakiuudistuksen myötä, joka tulee voimaan vuonna 2016. Uudistuksessa poistetaan korotetun tai ylimmän vammais- tai hoitotuen saamisedellytys. Eläkeuudistuksella on saajamääriä ja tätä kautta menoja kasvattava vaikutus. Laskelmassa on oletettu, että myös lääkinällisen kuntoutuksen ikäraja seuraa alinta vanhuuseläkeikää sen noustessa yli 65 vuoden.

Harkinnanvaraista kuntoutusta ohjaa vuositasolla myönnettävä määräraha sekä se miten kuntoutusta kulloinkin kohdennetaan eri sairauksiin tai väestöryhmiin. Tällä hetkellä suurin saajaryhmä on 45–60 -vuotiaat työlliset. Eläkeuudistuksen osalta on oletettu, että harkinnanvaraisen kuntoutuksen määräraha kasvaa samassa suhteessa kuin työllisten määrä, ja että tarve harkinnanvaraiselle kuntoutukselle kasvaa vanhemmissa ikäluokissa eläkeiän noustessa.

Kuntoutuspsykoterapiassa ikäryhmien yli tarkasteltuna suurimmat saajamäärät on 20–30 vuoden iässä, vanhemmissa ikäryhmissä saajamäärät vähenevät tasaisesti kohti eläkeikää mentäessä. Näin ollen nykylakilaskelmassa saajamäärät pysyvät ennustekaudella lähes muuttumattomina eikä eläkeuudistuksellakaan ole merkittävää vaikutusta.

Taulukko 5.7. Sairaanhoidovakuutuksen saaja- ja kappalemääriä sekä etuusmenot

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Lääkkeiden omavastuukerrat, milj. kpl						
Nykylaki	29,9	30,5	30,5	33,7	36,0	38,7
Peruslaskelma	29,9	30,5	30,5	33,7	36,0	38,7
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Lääkekorvausmeno vuoden 2014 hintatasossa, milj. euroa						
Nykylaki	1 306	1 355	1 615	2 185	3 170	4 586
Peruslaskelma	1 306	1 355	1 616	2 188	3 167	4 598
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,1 %	0,1 %	-0,1 %	0,3 %
Lääkäripalkkioiden, hammashoidon sekä tutkimuksen ja hoidon omavastuukerrat, milj. kpl						
Nykylaki	10,1	9,7	10,5	11,0	11,5	12,0
Peruslaskelma	10,1	9,7	10,6	11,1	11,7	12,2
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	1,0 %	0,9 %	1,7 %	1,7 %
Lääkäripalkkioiden, hammashoidon sekä tutkimuksen ja hoidon menot vuoden 2014 hintatasossa, milj. euroa						
Nykylaki	259	229	272	359	515	734
Peruslaskelma	259	229	273	362	522	746
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,4 %	0,8 %	1,4 %	1,6 %
Matkojen omavastuukerrat, milj. kpl						
Nykylaki	5,1	5,2	6,0	6,7	7,2	7,8
Peruslaskelma	5,1	5,2	6,0	6,8	7,3	8,0
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	1,5 %	1,4 %	2,6 %
Matkakorvaukset vuoden 2014 hintatasossa, milj. euroa						
Nykylaki	305	297	378	555	820	1 229
Peruslaskelma	305	297	377	554	800	1 197
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-0,3 %	-0,2 %	-2,4 %	-2,6 %
Kuntotutuspalveluiden saajat, tuhansia						
Nykylaki	106	110	113	115	116	118
Peruslaskelma	106	110	116	124	129	137
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	2,7 %	7,8 %	11,2 %	16,1 %
Kuntoutuspalveluiden menot vuoden 2014 hintatasossa, milj. euroa						
Nykylaki	319	339	373	421	494	589
Peruslaskelma	319	339	385	455	557	693
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	3,2 %	8,1 %	12,8 %	17,7 %
Muiden sh-etuuksien menot vuoden 2014 hintatasossa, milj. euroa *						
Nykylaki	53	77	86	92	97	106
Peruslaskelma	53	77	86	92	97	106
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

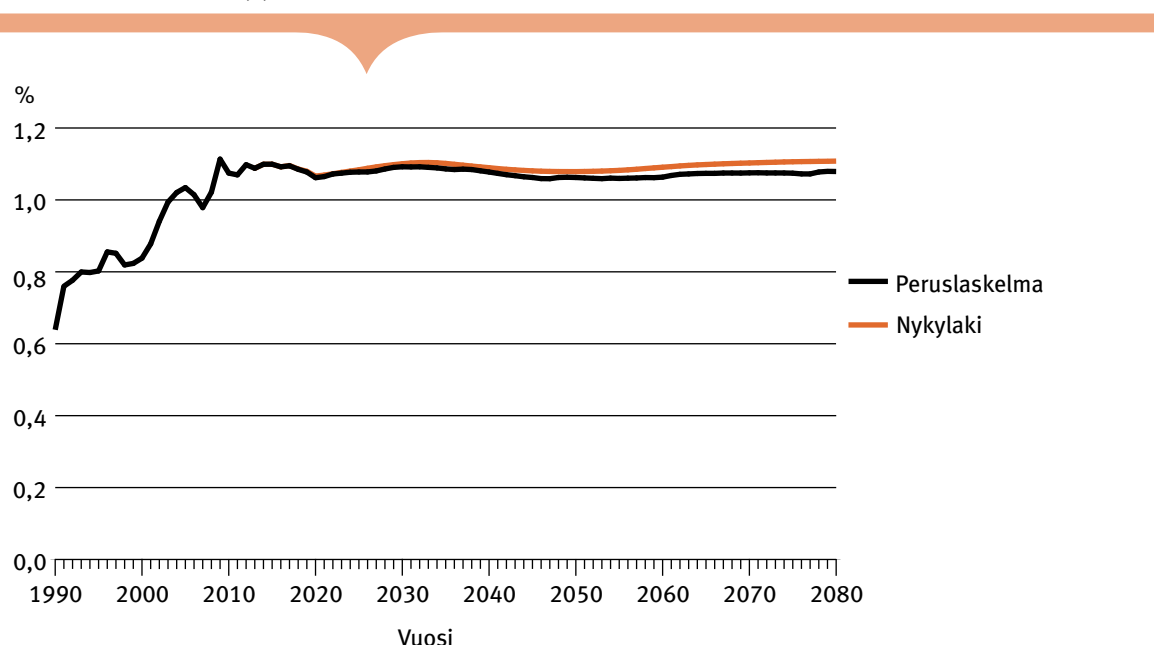
* sis. YTHS, Mata-sairaanhoidon, EU-korvaukset ja muut etuudet.

taulukko jatkuu

taulukko 5.7. jatkoa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Sairaanhoitovakuutuksen menot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	2 243	2 296	2 725	3 612	5 095	7 243
Peruslaskelma	2 243	2 296	2 737	3 651	5 143	7 340
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,4 %	1,1 %	0,9 %	1,3 %
Sairaanhoitovakuutuksen etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Nykylaki	1,10	1,10	1,08	1,09	1,09	1,11
Peruslaskelma	1,10	1,10	1,08	1,08	1,06	1,08
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,9 %	-2,8 %	-2,7 %

Kuva 5.12. Sairaanhoitovakuutuksen etuuskien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

Sairaanhoitovakuutuksen maksujen kehitys

Sairaanhoitovakuutus rahoitetaan palkansaajilta ja yrittäjiltä sekä etuudensaajilta perittävillä vakuutusmaksuilla ja valtion osuuksilla luvussa 3 kuvatulla tavalla. Taulukossa 5.8. on esitetty vakuusmaksujen kehittyminen nykylakilaskelmassa ja peruslaskelmassa. Lisäksi vakuutettujen sairaanhoitomaksu kunnallisverotuksessa verotettavasta ansiotuloista on esitetty kuvassa 5.13. Verotettavista eläke- ja etuustuloista perittävä maksu ovat laskettavissa ansiotuloista maksettavasta lisäämällä tähän 0,17 prosenttiyksikköä, joten tätä ei ole erikseen esitetty kuvassa. Valtio on rahoittanut sairaanhoitovakuutuksen menoista 44,9 prosenttia vuodesta 2015 alkaen.

Koska etuudensaajat ovat mukana rahoittamassa sairaanhoitovakuutusta, vakuutusmaksujen tasoon vaikuttavat palkkasumman lisäksi eläkemenojen ja verotettavien etuuskien kehitys.

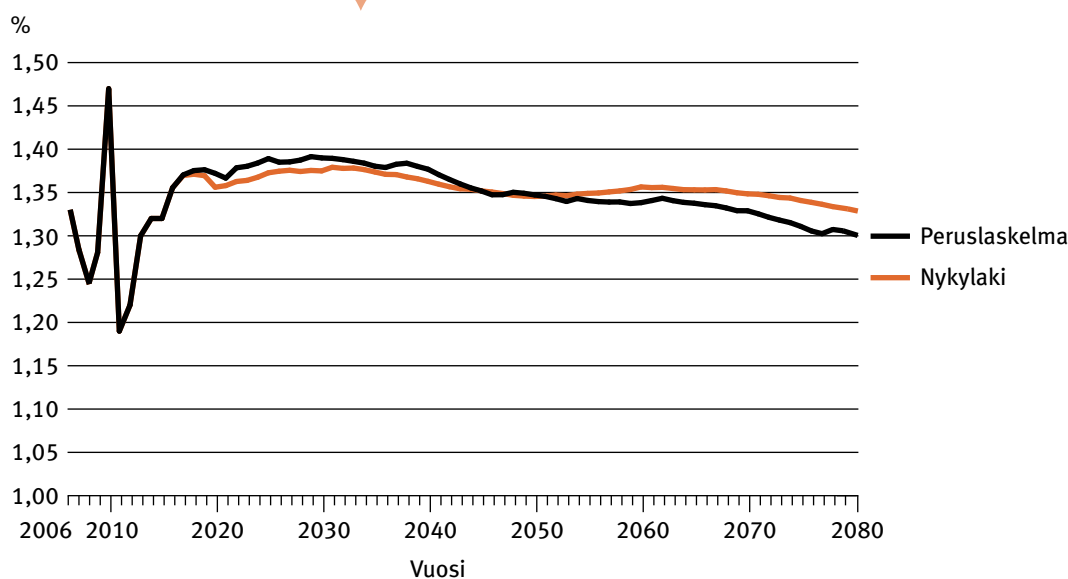
Nykylain mukaisessa laskelmassa sairaanhoitovakuutuksen menot kasvavat palkkasummaa nopeammin 2030-luvun alkupuoliskolle saakka, jolloin maksutaso jonkin verran nousee. Menojen suhde palkkasummaan laskee sen jälkeen 2040-luvun lopulle, josta taas nousee vuoteen 2080 saakka. Verotettavien eläkkeiden ja etuuskien meno kasvaa suhteessa sairaanhoitovakuutuksen etuusmenoihin 2040-luvun jälkeen. Sairaanhoitovakuutuksen maksutaso seuraa näitä muutoksia. Muutokset ovat koko ennustekauden ajan vähäisiä.

Eläkeuudistus ei juuri vaikuta sairaanhoitomenoihin, mutta pitkällä aikavälillä se kasvattaa palkkasummaa sekä työttömyyspäivärahamenoja, ja toisaalta alkuvaiheessa pienentää eläkemenoja. Vuosisadan loppupuolella eläkeuudistus jo kasvattaa eläkemenoja. Palkkasumman, eläkkeiden ja etuuskien yhteisvaikutus näkyy peruslaskelmassa aluksi hieman nykytilaa korkeampana maksutasona ja 2040-luvun jälkeen matalampana maksutasona.

Taulukko 5.8. Sairaanhoitovakuutuksen maksuprosentit

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Palkansaajan ja yrittäjän maksuprosentti						
Nykylaki	1,32	1,32	1,37	1,36	1,36	1,33
Peruslaskelma	1,32	1,32	1,39	1,38	1,34	1,30
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	1,5 %	1,5 %	-1,5 %	-2,3 %
Etuudensaajan maksuprosentti						
Nykylaki	1,49	1,49	1,54	1,53	1,53	1,50
Peruslaskelma	1,49	1,49	1,56	1,55	1,51	1,47
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	1,3 %	1,3 %	-1,3 %	-2,0 %

Kuva 5.13. Palkansaajan ja yrittäjän sairaanhoitovakuutuksen maksuprosentti 2006–2080

5.8 KELAN HOITAMA TYÖTTÖMYYSTURVA, ASUMISEN TUET JA TOIMEENTULOTUKI

Kelan hoitamista etuuksista työttömyysturva, asumisen tuet ja toimeentulotuki ovat vahvasti sidoksissa yleiseen työttömyystilanteeseen. Tästä syystä erityisesti kestoaltaan pitkäaikaiset tai pysyvät rakenteelliset muutokset työttömyydessä heijastuvat suurena muutoksena etuuksien euromääräisessä kokonaisuudessa.

Nykylainsäädännön mukaisessa laskelmassa tehty oletus tasapainotyöttömyyden saavuttamisesta johtaa etuuksien saajamäärien ja etuusmenojen vakiintumiseen. Poikkeuksena on eläkkeensaajan asumistuki, jonka saajamäärä kasvaa väestön ikääntymisestä johtuen. Eläkeuudistuksen vanhuuseläkkeen ikärajojen nosto johtaa työttömien määrän ja työttömyysasteen kasvuun (luvussa 4 kuvatulla tavalla), mikä heijastuu työttömyysturvaan ja siihen liittyviin etuuksiin. Tarkasteltavan kokonaisuuden etuusmenot kasvavat eläkeuudistuksen myötä bruttokansantuotetta enemmän.

Kuvassa 5.14 on esitetty kokonaisuuden etuusmenojen bruttokansantuotesuhde vuodesta 1990 alkaen. Työmarkkinatuki ja yleinen asumistuki tulivat Kelan hoidettavaksi vuonna 1994, mikä yhdessä 1990-luvun laman vaikutuksen kanssa näkyy bruttokansantuotesuhteen korkeana tasona. Myös vuonna 2009 alkanut taantuma ja työttömyysetuuksiin vuonna 2012 tehty tasokorotus ovat kasvattaneet huomattavasti etuusmenoja sekä niiden suhdetta bruttokansantuotteeseen. Toimeentulotuen siirto Kelaan näkyy kokonaisuuden etuusmenojen bruttokansantuotesuhteen voimakkaana kasvuna vuonna 2017.

Tämän kappaleen etuuskokonaisuuden saajamääriin ja menoihin liittyviä lukuja on esitetty taulukossa 5.9.

Työttömyysmallista ja työttömyyteen liittyvistä oletuksista on kerrottu luvussa 4.

Taulukko 5.9. Kelan hoitaman työttömyysturvan, asumistuen, toimeentulotuen ja sotilasavustuksen saajat ja etuusmenot

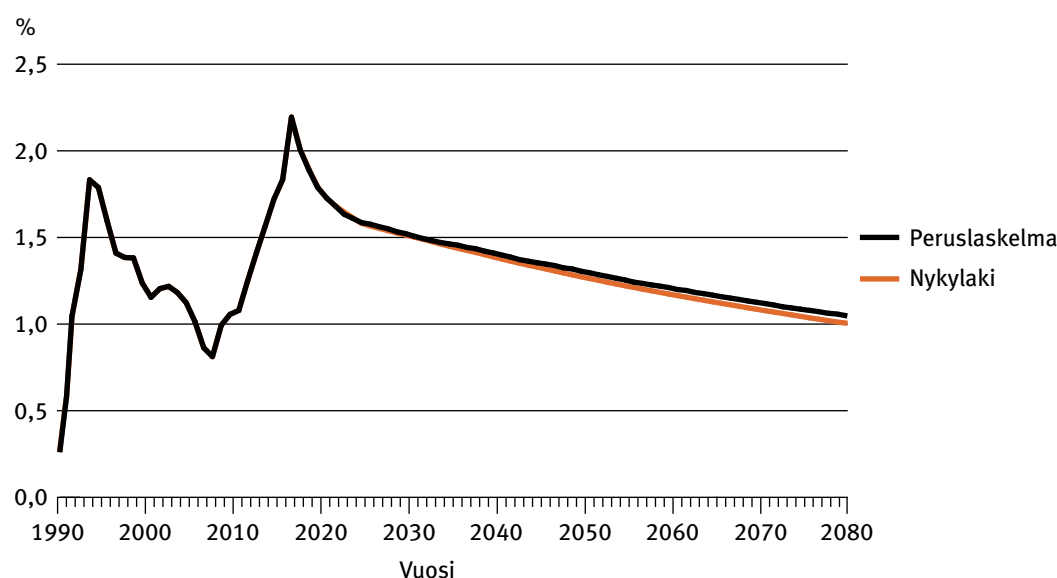
Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Työmarkkinatuen saajat keskimäärin kuukaudessa, tuhansia						
Nykylaki	177	193	128	133	135	139
Peruslaskelma	177	193	131	141	150	158
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	2,3 %	6,0 %	11,1 %	13,7 %
Työmarkkinatuen menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	1 634	1 797	1 577	1 837	2 188	2 621
Peruslaskelma	1 634	1 797	1 608	1 937	2 412	2 947
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	2,0 %	5,4 %	10,2 %	12,4 %
Peruspäiväraha saajat keskimäärin kuukaudessa, tuhansia						
Nykylaki	34	41	18	18	18	19
Peruslaskelma	34	41	18	19	19	20
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	5,6 %	5,6 %	5,3 %
Peruspäivärahan menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	299	359	206	238	282	338
Peruslaskelma	299	359	210	245	297	358
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	1,9 %	2,9 %	5,3 %	5,9 %

taulukko jatkuu

taulukko 5.9. jatkoa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Yleisen asumistuen ruokakunnat, tuhansia						
Nykylaki	200	220	190	193	194	198
Peruslaskelma	200	220	193	202	210	218
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	1,6 %	4,7 %	8,2 %	10,1 %
Yleisen asumistuen menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	742	891	891	1 010	1 188	1 417
Peruslaskelma	742	891	904	1 051	1 271	1 540
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	1,5 %	4,1 %	7,0 %	8,7 %
Eläkkeensaajan asumistuen saajat, tuhansia						
Nykylaki	191	195	199	216	230	240
Peruslaskelma	191	195	196	212	220	232
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-1,5 %	-1,9 %	-4,3 %	-3,3 %
Eläkkeensaajan asumistuen menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	498	526	565	672	826	1 001
Peruslaskelma	498	526	557	663	795	969
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-1,4 %	-1,3 %	-3,8 %	-3,2 %
Toimeentulotukea saavat kotitaloudet, tuhansia						
Nykylaki	-	-	202	207	208	211
Peruslaskelma	-	-	204	214	222	229
Eläkeuudistuksen vaikutus			1,0 %	3,4 %	6,7 %	8,5 %
Toimeentulotuen menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	-	-	717	822	971	1 159
Peruslaskelma	-	-	728	861	1 056	1 281
Eläkeuudistuksen vaikutus			1,5 %	4,7 %	8,8 %	10,5 %
Sotilasavustuksen saajat, tuhansia						
Nykylaki	10	9	9	9	9	9
Peruslaskelma	10	9	9	9	9	9
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Sotilasavustuksen etuusmenot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	18	18	19	22	26	31
Peruslaskelma	18	18	19	22	26	31
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Kokonaisuuden etuusmenot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	3 191	3 592	3 975	4 602	5 481	6 567
Peruslaskelma	3 191	3 592	4 026	4 779	5 856	7 126
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	1,3 %	3,8 %	6,8 %	8,5 %
Kokonaisuuden etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Nykylaki	1,56	1,72	1,58	1,39	1,17	1,00
Peruslaskelma	1,56	1,72	1,59	1,41	1,21	1,05
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,6 %	1,4 %	3,4 %	5,0 %

Kuva 5.14. Kelan hoitamien työttömyysetuuksien, asumisen tukien, toimeentulotuen ja sotilasavustuksen etuusmenot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

Työmarkkinatuki

Laskentaoletuksista johtuen vuoden 2025 jälkeen työttömyysasteessa ei tapahdu kovinkaan suuria muutoksia, ja tämän vuoksi nykylain mukaisessa laskelmassa työttömyysetuuksiin vaikuttaa lähinnä väestörakenteessa tapahtuvat muutokset. Eläkeuudistuksen vaikutukset kohdistuvat luonnollisesti eläkeiän tuntumassa olevaan työvoimaan. Koska työmarkkinatuessa eläkeiän läheisyydessä olevien saajien suhteellinen osuus on lähes yhtä suuri kuin muissakin ikäluokissa, eläkeuudistus vaikuttaa työmarkkinatuen saajamääriin peruspäivärahaa enemmän. Peruslaskelmassa on oletettu, että työttömyysturvaetuuksien yläikärajat siirtyvät eläkeikien noustessa.

Peruspäiväraha

Kuten työmarkkinatuessa, nykylain mukaisessa laskelmassa peruspäivärahan saajamäärät pysyvät vuoden 2025 jälkeen lähes muuttumattomina. Peruspäivärahassa on kuitenkin nuorempia saajia suhteellisesti enemmän, joten eläkeuudistuksen vaikutuksetkin jäävät pienemmiksi kuin työmarkkinatuessa. Mainittakoon, että ansiopäivärahan saajissa lähellä eläkeikää olevia saajia on taas selkeästi enemmän kuin nuoria. Saajien jakautuminen iän yli näissä eri etuuksissa on tietysti helppo ymmärtää kun ottaa huomioon etuuksien sisällöt.

Yleinen asumistuki

Yleisen asumistuen ruokakuntien määrä seuraa työmarkkinatuen saajien määrän kehitystä. Tästä syystä ennustekaudella nykylain mukaisessa tilanteessa vuoden 2025 jälkeen ruokakuntien määrä ei muutu kovinkaan merkittävästi. Lisäksi yleisessä asumistuessa saajien enemmistö on melko nuoria, joten eläkeuudistus vaikuttaa vain vähän ruokakuntien määrään.

Vuoden 2015 alusta voimaan tullut yleisen asumistuen uudistus kasvattaa pysyvästi ruokakuntien määrää.

Eläkkeensaajan asumistuki

Ennustekaudella eläkeläisten suhteellinen osuus väestöstä kasvaa, joten nykyisin mukaisessa laskelmassa myös eläkkeensaajan asumistuen saajamäärät kasvavat. Eläkeuudistus vähentää eläkkeellä olevien määrää, joten tämä pienentää jonkin verran saajamääriä peruslaskelmassa. Molemmissa laskelmissa eläkkeensaajan asumistuen saajien osuus eläkkeen saajista tulee ennustekaudella laskemaan jonkin verran. Tämä johtuu siitä, että tulevien eläkkeiden taso on korkeampi, tulevaisuudessa esimerkiksi yhä harvempaan eläkkeeseen liittyy kansaneläke.

Toimeentulotuki

Toimeentulotuki siirtyy Kelan hoidettavaksi vuonna 2017, sitä ennen etuuden toimeenpanijana ovat kunnat. Tämän vuoksi Kelassa ei vielä toistaiseksi ole yksilötason tietoja toimeentulotuesta, eikä siten mahdollisuutta mallintaa toimeentulotukea samalla tavalla kuin muita Kelan hoitamia etuuksia.

Toimeentulotuen ennuste perustuu makrotason tilastotietoihin ja suhdanne-ennusteeseen viisivuotiskaudella 2015–2019. Vuodesta 2020 alkaen toimeentulotuen kehitys seuraa yleisen asumistuen ja työttömyysturvan kehitystä.

Sotilasavustus

Sotilasavustusta saavat pääsääntöisesti 18–30-vuotiaat miehet. Sotilasavustuksen osalta on oletettu, että asevelvollisten määrään vaikuttaa ennustekaudella vain väestö. Eläkeuudistus ei vaikuta sotilasavustuksen saajamääriin.

5.9 LAPSIPERHE-ETUUDET

Tässä kappaleessa esitellään lapsiperhe-etuuksia. Vanhempainpäivärahat on käsitelty aiemmin luvussa 5.6.

Näiden etuuksien piirissä olevien lapsien ja perheiden määrään ennustekaudella vaikuttaa lähinnä väestön määrässä ja rakenteessa tapahtuvat muutokset. Tosin yleinen työllisyystilanne vaikuttaa erityisesti elatustukeen sekä jonkin verran lastenhoidontukien kokonaisuuteen. Kaikissa lapsiperhe-etuuksissa eläkeuudistuksen vaikutus on erittäin vähäinen.

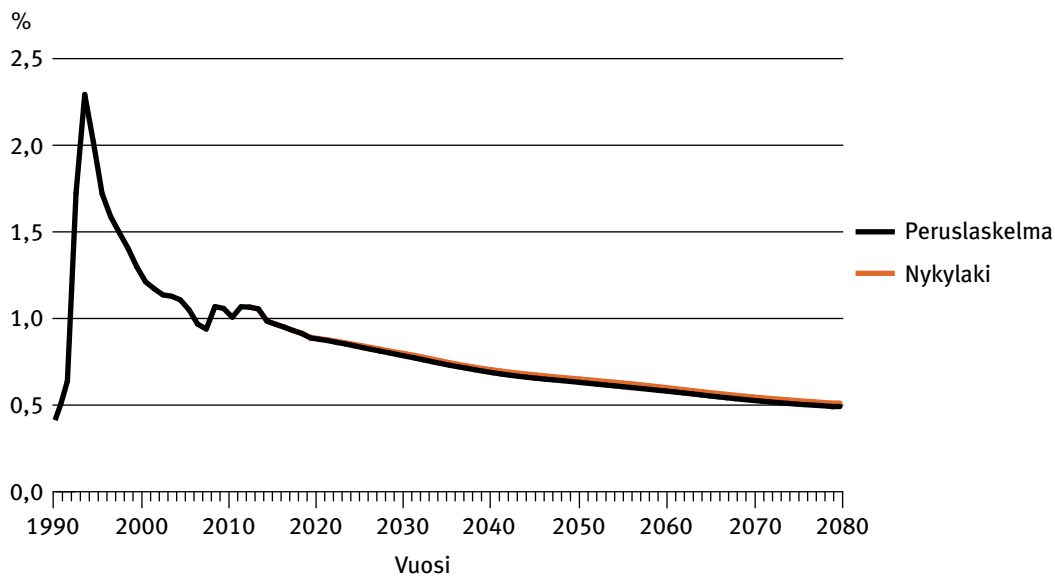
Etuuksien saajamäärät ja etuusmenot löytyvät taulukosta 5.10.

Kuvassa 5.15 on esitetty lapsiperhe-etuuksien etuusmenojen bruttokansantuotesuhde. Elatustuki on tullut Kelan hoidettavaksi 2009, muut lapsietuudet pääosin vuonna 1994. Etuuksien taso on jäänyt 1990-luvulta saakka jälkeen ansiotason kehityksestä ja laskelmien indeksioletuksesta huolimatta etuuskokonaisuuden menojen bruttokansantuotesuhde laskee koko tarkastelujakson ajan.

Taulukko 5.10. Lapsiperhe-etuuksien saajat ja etuusmenot

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Lapsilisän saajat (lapset), tuhansia						
Nykylaki	1 011	1 013	1 045	1 035	1 063	1 071
Peruslaskelma	1 011	1 013	1 045	1 035	1 063	1 071
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Lapsilisän menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	1 495	1 384	1 458	1 620	1 950	2 295
Peruslaskelma	1 495	1 384	1 458	1 620	1 950	2 295
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Elatustuen saajat (lapset), tuhansia						
Nykylaki	105	111	115	114	117	118
Peruslaskelma	105	111	115	114	117	118
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Elatustuen menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	194	207	220	245	293	346
Peruslaskelma	194	207	221	246	294	347
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,5 %	0,4 %	0,3 %	0,3 %
Lastenhoidontuen saajat (perheet), tuhatta kappaletta						
Nykylaki	87	86	85	82	85	86
Peruslaskelma	87	86	85	82	85	86
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Lastenhoidontuen menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	463	465	461	490	589	703
Peruslaskelma	463	465	461	490	589	703
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Äitiysavustuksen saajat (lapset), tuhansia						
Nykylaki	58	60	62	61	63	63
Peruslaskelma	58	60	62	61	63	63
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Äitiysavustuksen ja adoptiotuen menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	11	11	11	13	15	18
Peruslaskelma	11	11	11	13	15	18
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Kokonaisuuden etuusmenot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	2 163	2 067	2 150	2 368	2 847	3 362
Peruslaskelma	2 163	2 067	2 151	2 369	2 848	3 363
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Nykylaki	1,06	0,99	0,86	0,71	0,61	0,51
Peruslaskelma	1,06	0,99	0,85	0,70	0,59	0,49
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	-1,2 %	-1,4 %	-3,3 %	-3,9 %

Kuva 5.15. Lapsiperhe-etuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

Lapsilisät

Lapsilisän piiriin kuuluvat kaikki alle 17-vuotiaat lapset. Väestöennuste määrittää siis suoraan ketkä kuuluvat ennustekaudella etuuden piiriin. Etuuden tasosta on oletettu, että vuoden 2020 jälkeen ei erikseen lapsilisää koskevia indeksijäädytyksiä tehdä, vaan etuuden taso määräytyy laskelmissa käytetyn indeksoletuksen mukaisesti.

Lastenhoidon tuet

Lastenhoidon tuet sisältävät kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen sekä osittaisen ja joustavan hoitorahan. Työllisyystilanteen parantuessa osa perheistä siirtyy etuuksien piiristä pois ja kotihoidon tuelta siirtyy perheitä osittaisen ja joustavan hoitorahan piiriin. Etuskokonaisuuden piiriin kuuluvien perheiden yhteismäärä pysyy koko ennustekauden lähes muuttumattomana, mikä on linjassa väestöennusteesta havaittavan rakenteellisen kehityksen kanssa.

Elatustuki

Tilastovuosien perusteella tyypillinen elatusvelvollinen, jonka lapsesta maksetaan elatustukea, on noin 40–45 -vuotias työtön mies. Nykylain mukaisessa ennusteessa elatusvelvollisten määrä vähenee melko jyrkästi kohti eläkeikää mentäessä, mikä on luonnollista etuuden lähtökohdat huomioiden. Elatustuen saajamääriin vaikuttaa lähinnä lasten määrä ja työttömyys. Koska ennustekaudella vuoden 2025 jälkeen työttömyystilanteessa ei tapahdu merkittäviä muutoksia, oikeastaan vain väestöennusteen vuosittainen lapsien määrä on keskeinen saajamääriä kasvattava tekijä. Elatusvelvollisten ikäjakaumasta johtuen eläkeuudistuksen vaikutus jää elatustuessa vähäiseksi.

5.10 OPINTOETUUDET

Opintoetuutta maksetaan opintorahana, aikuisopintorahana, asumislisänä, korkotukena, korkeakouluopiskelijoiden ateriatukena. Näissä etuuksissa saajamääriin vaikuttaa ennustekaudella pääasiallisesti väestölliset muutokset, mutta myös työllisyydellä on joissakin etuuksissa vaikutusta. Kun työtä on tarjolla, erityisesti tarve opintorahaan ja asumislisään vähenee. Eläkeuudistuksella ei ole merkittävää vaikutusta opintoetuuksissa. Mainittakoon, että ennustemallissa ei erikseen ole otettu huomioon vuokrien ja ansiotason välisen kehityksen mahdollisia vaikutuksia asumislisää saavien opiskelijoiden määrään.

Opintorahojen määrät on sidottu vuoden 2014 elokuun alusta lukien kansaneläkeindeksiin. Vuodesta 2020 lähtien myös opintotuessa on käytetty laskelman yleistä indeksoletusta.

Opintoetuuksien saajamäärät ja etuusmenot on esitetty taulukossa 5.11. Kuvassa 5.16 on esitetty opintoetuuksien bruttokansantuotesuhde. Opintoetuudet tulivat Kelan hoidettaviksi vuonna 1994.

Taulukko 5.11. Opintoetuuksien saajat ja etuusmenot

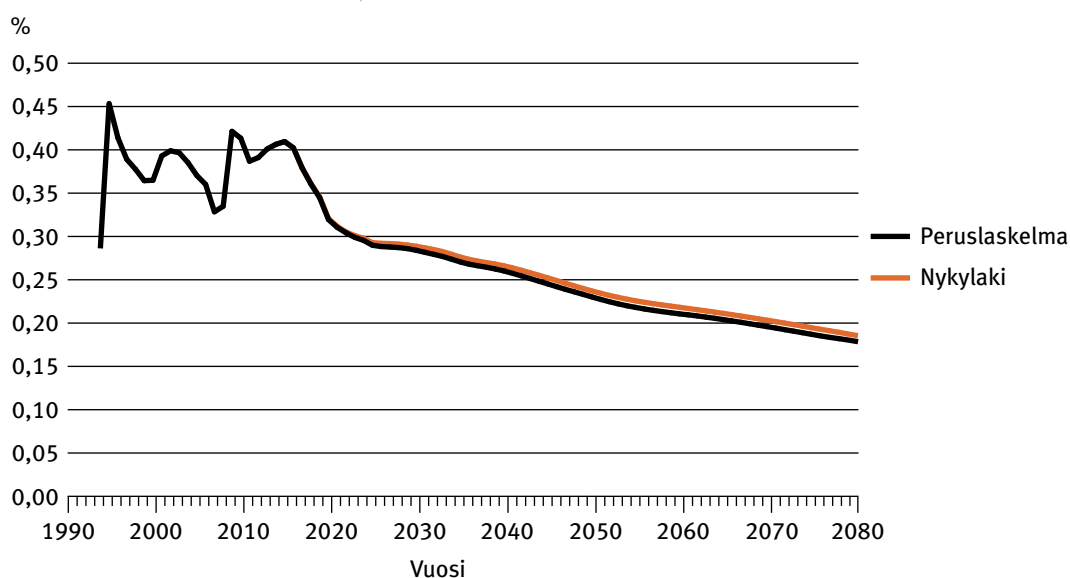
Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Opintorahan saajat, tuhansia						
Nykylaki	317	321	282	299	296	302
Peruslaskelma	317	321	282	299	296	302
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Opintorahan menot ilman asumislisää vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	482	504	425	511	590	705
Peruslaskelma	482	504	425	511	589	704
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,2 %	-0,1 %
Asumislisän saajat, tuhansia						
Nykylaki	216	220	195	207	205	208
Peruslaskelma	216	220	195	207	205	208
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Asumislisän menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	266	272	228	274	316	378
Peruslaskelma	266	272	228	274	316	377
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,3 %
Koulumatkatuen saajat, tuhansia						
Nykylaki	71	71	74	76	76	77
Peruslaskelma	71	71	74	76	76	77
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

taulukko jatkuu

taulukko 5.11. jatkoa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Koulumatkatuen menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	51	49	52	61	71	83
Peruslaskelma	51	49	52	61	71	83
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Muut etuusmenot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	30	30	32	37	43	50
Peruslaskelma	30	30	32	37	43	50
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Yhteensä menot vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Nykylaki	829	855	736	882	1 019	1 216
Peruslaskelma	829	855	736	882	1 019	1 215
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-0,1 %
Etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Nykylaki	0,41	0,41	0,29	0,27	0,22	0,19
Peruslaskelma	0,41	0,41	0,29	0,26	0,21	0,18
Eläkeuudistuksen vaikutus	0,0 %	0,0 %	0,0 %	-3,7 %	-4,5 %	-5,3 %

Kuva 5.16. Opintoetuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

6 HERKKYYSTARKASTELUT

Tässä luvussa on esitetty peruslaskelman (laskelman, jossa eläkeuudistuksen vaikutukset on huomioitu) laskentatulosten herkkyyttä oletusten muutoksille eri skenaariossa. Vaihtoehtolaskelmina on tehty skenaariot, joissa oletuksia työttömyydestä, ansiotason kasvusta ja eläkealkavuudesta muutetaan negatiiviseen tai positiiviseen suuntaan. Lisäksi näistä on tehty kaksi eri yhdistelmäskenaariota, negatiivinen ja positiivinen. Kaikki esitettävät skenaariot perustuvat omaan nykylainsäädännöllä tehtyyn pohjalaskelmaansa, johon oletuksien muutokset kohdistuvat. Eläkeuudistus on mallinnettu pohjalaskelman päälle samalla tavalla kaikissa skenaariossa.

Työttömyysskenaariot

Työttömyysskenaarioissa on työttömyysasteoletusta muutettu skenaariota vastaavassa pohjalaskelmassa prosenttiyksiköllä suuntaansa. Korkean työttömyyden skenaarion pohjalaskelmassa työttömyysaste on vuodesta 2018 alkaen 8 prosenttia. Matalan työttömyyden skenaarion pohjalaskelmassa työttömyysaste laskee vuoteen 2025 mennessä 6 prosenttiin. Molemmissa skenaariossa eläkeuudistuksen huomioiminen johtaa työttömyysasteen tasaiseen kasvuun.

Ansiotasoskenaariot

Peruslaskelmassa pitkän aikavälin nimelliseksi ansiotason kasvuksi on oletettu 3,3 prosenttia. Matalan ansiotason skenaariossa ansiotason kasvun on oletettu jäävän puoli prosenttiyksikköä matalammaksi ja korkean ansiotason skenaariossa nousevan puoli prosenttiyksikköä korkeammaksi. Koska inflaatio-oletus on sama kaikissa skenaariossa, ovat muutokset reaalisessa ansiotason kasvussa samansuuruisia.

Ansiotason kehityksellä ei mallissa ole vaikutusta työllisyysennusteeseen. Matalampi palkkataso kuitenkin johtaa pienempään palkkasummaan ja bruttokansantuotteeseen. Korkean ansiotason vaikutus on päinvastainen. Oletukset ansiotason kehityksestä vaikuttavat ansioidiin perustuviin etuuksiin suoraan. Lisäksi etuuksien tasoa on oletettu korotettavan pitkällä aikavälillä puolella reaalisesta ansiotason kasvusta, jolloin ansiotason kasvu heijastuu myös muihin etuusmenoihin.

Eläkealkavuusskenaariot

Peruslaskelmassa työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkkeiden alkavuudet laskevat ETK:n vuoden 2013 pitkän aikavälin laskelman [7] oletusten mukaisesti luvussa 4 kuvatulla tavalla.

Korkean eläkealkavuuden skenaariossa työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus jää nykytasolle ja vanhuuseläkealkavuus pienenee vuosittain 0,6 prosenttia vuoteen 2060 saakka.

Matalan eläkealkavuuden skenaariossa työkyvyttömyyseläkealkavuus pienenee vuosittain 2,2 prosenttia, kuitenkin hidastuen siten, että alkavuudet ovat vuonna 2060 nykytasoa noin 32 prosenttia alhaisemmat. Vanhuuseläkealkavuudet pienenevät vuosittain 1,6 prosenttia, jolloin alkavuudet ovat vuonna 2060 noin 53 prosenttia nykytasoa pienemmät. Vuoden 2060 jälkeen alkavuuksien ei ole oletettu muuttuvan.

Yhdistelmäskenaariot

Negatiivisessa yhdistelmäskenaariossa on yhdistetty edellä esitetyt korkea työttömyys, matala ansiotason kasvu ja korkea eläkealkavuus. Positiivisessa yhdistelmässä on vastaavasti yhdistetty matala työttömyys, korkea ansiotason kasvu ja matala eläkealkavuus.

Negatiivisessa skenaariossa yhdistetyt komponentit laskevat ja positiivisessa nostavat työllisyyttä, palkkasummaa ja bruttokansantuotetta. Yhdistelmät eivät kuitenkaan muodosta ala- tai ylärajoja talouden kehitykselle. Todellisuudessa työllisyys ja bruttokansantuotteen kasvu voivat muodostua skenaarioita pienemmiksi tai suuremmiksi. Tiettyjen etuuksien näkökulmasta yhdistelmäskenaariot aiheuttavat ristikkäisiä vaikutuksia yhdistettävien tekijöiden vaikuttaessa erisuuntaisesti.

6.1 TYÖLLISYSENNUSTE

Työllisyysmallin oletus työttömyysasteen vaikutuksesta työvoiman kokoon johtaa korkean työttömyyden skenaariossa työvoiman koon supistumiseen ja toisaalta matalan työttömyyden skenaariossa kasvuun. Tämä vaikuttaa mallin tuloksiin työllisten määrästä ja työllisyysasteesta enemmän kuin pelkkä mekaaninen työttömyysasteen vaihtaminen. Korkean työttömyyden skenaariossa 15–74-vuotiaiden työllisyysaste jää vuoteen 2080 mennessä lähes kolme prosenttiyksikköä peruslaskelmaa matalammaksi. Matalan työttömyysasteen skenaariossa työllisyysaste nousee noin kaksi prosenttiyksikköä korkeammaksi vuoteen 2080 mennessä.

Muutokset vanhuuseläkealkavuusoletuksissa näkyvät selvästi ikääntyneiden työllisyysasteissa – korkean ja matalan eläkealkavuusskenaarioiden välinen ero 61–74-vuotiaiden työllisyysasteessa on lähes kymmenen prosenttiyksikköä vuoteen 2080 mennessä. Lisäksi työkyvyttömyyseläkealkavuusoletus vaikuttaa erityisesti lähellä vanhuuseläkeikää olevien työllisyyteen. Korkean ja matalan eläkealkavuusskenaarioiden vaikutus 15–74-vuotiaiden työllisyysasteeseen on noin 1,5 prosenttiyksikköä suuntaansa vuoteen 2080 mennessä.

Työllisyysasteen muutokset heijastuvat suoraan myös työllisen ajan odotteeseen. Vuonna 2080 negatiivisessa yhdistelmäskenaariossa 15-vuotiasta odottaa kaksi ja puoli vuotta lyhyempi työura kuin peruslaskelmassa, positiivisessa yli kaksi vuotta pidempi.

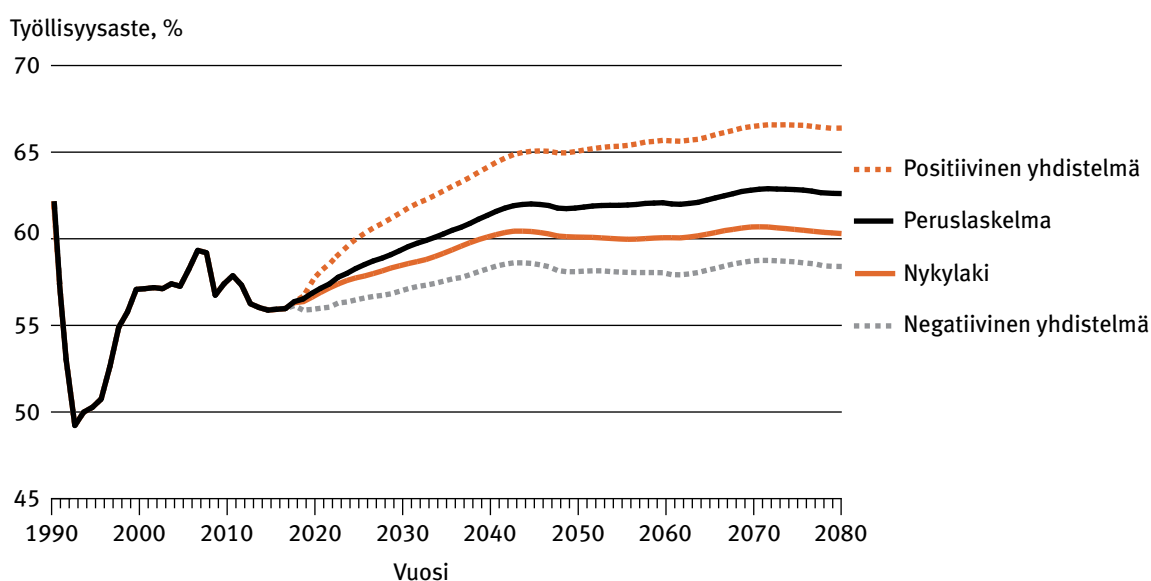
Taulukko 6.1. Eläkkeensaajien, työllisten ja työttömien lukumäärät ja herkkyydet eri skenaarioissa

Vuosi	2013	2015	2025	2040	2060	2080
Eläkkeensaajat, tuhansia						
Peruslaskelma	1 386	1 434	1 611	1 709	1 813	1 942
Korkea työttömyys	-	-	-	-	-	-
Matala työttömyys	-	-	-	-	-	-
Matala ansiotason kasvu	-	-	-	-	-	-
Korkea ansiotason kasvu	-	-	-	-	-	-
Korkea eläkealkavuus	-	1	16	39	75	86
Matala eläkealkavuus	-	-2	-15	-38	-72	-85
Negatiivinen yhdistelmä	-	1	16	39	75	86
Positiivinen yhdistelmä	-	-2	-15	-38	-72	-85
Työlliset, tuhansia						
Peruslaskelma	2 302	2 300	2 390	2 524	2 628	2 706
Korkea työttömyys	-	-	-63	-99	-115	-119
Matala työttömyys	-	-	58	85	95	97
Matala ansiotason kasvu	-	-	-	-	-	-
Korkea ansiotason kasvu	-	-	-	-	-	-
Korkea eläkealkavuus	-	-1	-12	-30	-57	-65
Matala eläkealkavuus	-	1	11	28	57	65
Negatiivinen yhdistelmä	-	-1	-74	-128	-171	-182
Positiivinen yhdistelmä	-	1	69	114	153	163
Työttömät, tuhansia						
Peruslaskelma	328	369	254	276	301	318
Korkea työttömyys	-	-	33	32	29	30
Matala työttömyys	-	-	-35	-34	-34	-35
Matala ansiotason kasvu	-	-	-	-	-	-
Korkea ansiotason kasvu	-	-	-	-	-	-
Korkea eläkealkavuus	-	-	-1	-4	-8	-10
Matala eläkealkavuus	-	-	2	4	7	9
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	32	27	21	19
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-33	-31	-28	-26

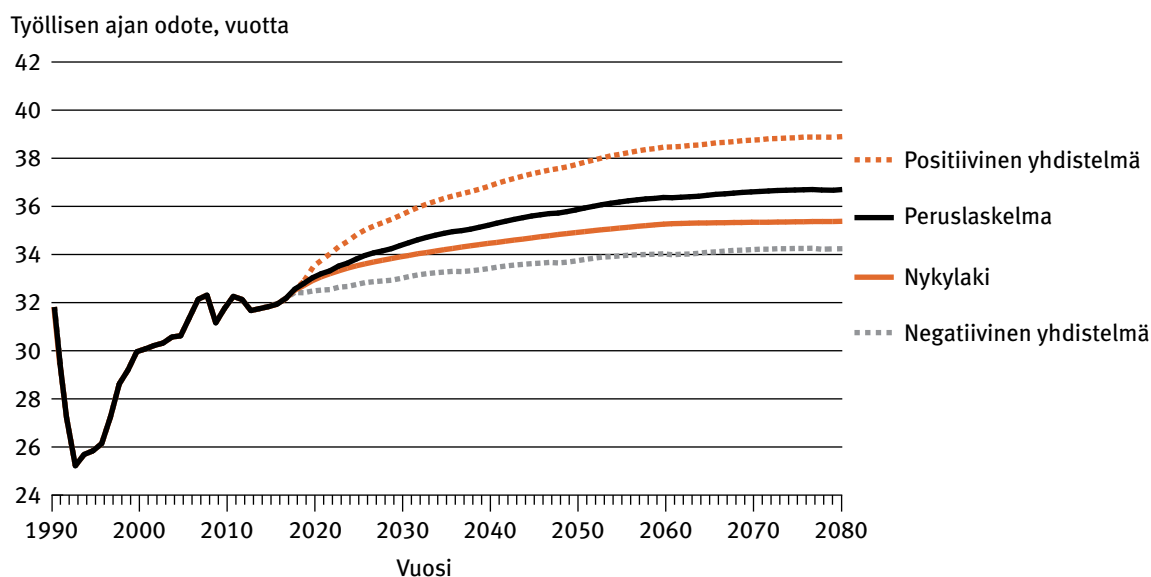
Taulukko 6.2. Työllisyysaste ja työllisen ajan odote sekä herkkyydet eri skenaarioissa

Vuosi	2013	2015	2025	2040	2060	2080
15-74-vuotiaiden työllisyysaste, prosenttia						
Peruslaskelma	56,3	55,9	58,3	61,4	62,1	62,6
Korkea työttömyys	-	-	-1,5	-2,4	-2,7	-2,7
Matala työttömyys	-	-	1,4	2,0	2,2	2,3
Matala ansiotason kasvu	-	-	-	-	-	-
Korkea ansiotason kasvu	-	-	-	-	-	-
Korkea eläkealkavuus	-	-	-0,3	-0,8	-1,4	-1,5
Matala eläkealkavuus	-	-	0,3	0,7	1,3	1,5
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	-1,8	-3,1	-4,1	-4,2
Positiivinen yhdistelmä	-	-	1,7	2,7	3,6	3,8
15-vuotiaan työllisen ajan odote, vuotta						
Peruslaskelma	31,7	31,8	33,8	35,2	36,4	36,7
Korkea työttömyys	-	-	-0,9	-1,4	-1,6	-1,6
Matala työttömyys	-	-	0,9	1,2	1,3	1,3
Matala ansiotason kasvu	-	-	-	-	-	-
Korkea ansiotason kasvu	-	-	-	-	-	-
Korkea eläkealkavuus	-	-	-0,1	-0,4	-0,8	-0,9
Matala eläkealkavuus	-	-	0,2	0,4	0,7	0,9
Negatiivinen yhdistelmä	-	0,1	-1,0	-1,8	-2,4	-2,5
Positiivinen yhdistelmä	-	-	1,0	1,6	2,1	2,2

Kuva 6.1. 15–74-vuotiaiden työllisyysaste vuosina 1990–2080

Kuva 6.2. 15-vuotiaiden työllisen ajan odote 1990–2080

6.2 LASKENTATULOKSIEN ESITTÄMINEN JA NIIDEN TULKINTA

Seuraavaksi tämän luvun alussa esiteltujen laskentaskenaarioiden tulokset käsitellään yhdenmukaisesti sekä kokonaisuuden että etuusryhmien osalta. Etuusryhmittely on sama kuin mitä on käytetty luvussa 5 peruslaskelman ja nykylakilaskelman tulosten esittelyssä. Jokaisen etuusryhmän osalta on kuvattu lyhyesti miten eri skenaariot vaikuttavat kyseisessä ryhmässä. Ryhmäkohtaiset laskentatulokset on koottu euromääräisten kokonaismenojen tasolla taulukkoon sekä vuoden 2014 hintatasossa että suhteutettuna bruttokansantuotteeseen. Taulukoissa luvut on esitetty erotuksena peruslaskelman lukuihin. Bruttokansantuotteeseen suhteutetut menot on lisäksi sellaisinaan esitelty kuvaajana vuosilta 1990–2080. Esitettävät kuvat ovat pääosin samoja kuin peruslaskelmassa esitetyt, mutta niihin on lisätty positiivisen ja negatiivisen yhdistelmäskenaarion tulokset.

Pääsääntöisesti skenaarioista ansiotason muutoksilla on suurimmat vaikutukset etuusmenoihin, ja laskelmien indeksoituksesta johtuen ansiotason vaikutus on useimmissa tapauksissa selvä – korkea ansiotason kasvu kasvattaa ja matala laskee etuusmenoja suhteessa peruslaskelmaan.

Ansiotason kasvuoletus heijastuu myös bruttokansantuotteeseen ja etuusmenojen bruttokansantuotesuhteeseen. Pääsääntöisesti etuuskasvusta on oletettu korotettavan vuosittain puolella reaalisesta ansiotason kasvusta, jolloin korkean ansiotason skenaariossa etuudet jäävät ansiotasosta jälkeen enemmän kuin peruslaskelmassa. Tämä laskee etuuskasvun bruttokansantuotesuhdetta. Matalan ansiotason skenaariossa vaikutus on päinvastainen. Näistä syistä ansiotason vaikutuksia ei ole erikseen tuotu esille ellei se etuuskokonaisuuden kannalta ole poikkeuksellisen merkityksellistä.

Työttömyys- ja eläkealkavuusoletuksilla on vain suhteellisen pieni vaikutus tiettyjen etuuskokonaisuuksien menoihin. Koska näillä oletuksilla on merkittävä vaikutus bruttokansantuotteeseen, muuttuu näissäkin kokonaisuuksissa etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen – vakaanakin pysyvä etuusmeno aiheuttaa erilaisissa taloudellisissa skenaarioissa erilaisen rasituksen yhteiskunnalle.

6.3 KELAN HOITAMA SOSIAALITURVA YHTEENSÄ

Luvussa 5 on esitelty päätuloksia Kelan hoitamasta sosiaaliturvasta peruslaskelman osalta. Taulukossa 6.3. on esitetty Kelan kokonaismenot ja niiden herkkyydet eri skenaarioissa. Myöhemmin esitettävistä etuuskokonaisuuksista poiketen sosiaaliturvan kokonaismenot sisältävät myös Kelan toimintakulut. Kuvassa 6.3. on esitetty Kelan kokonaismenojen suhde bruttokansantuotteeseen. Taulukossa 6.4. on esitetty Kelan rahoituksen jakautuminen valtion, työnantajien, vakuutettujen ja kuntien välille.

Eri skenaariot vaikuttavat eri tavalla Kelan kokonaismenoihin ja vaikutukset ovat erilaisia eri etuuskokonaisuuksissa.

Korkea työttömyys kasvattaa työttömyysturvan ja siihen läheisesti liittyvien etuuksien ja opintotuen menoja sekä pitkällä aikavälillä myös Kelan eläkkeiden menoa. Toisaalta korkea työttömyys laskee sairauspäivärahan tarvetta. Rahoituksen painopiste on hieman peruslaskelmaa enemmän valtiolla ja kunnilla. Matalan työttömyyden vaikutukset ovat päinvastaisia.

Ansiotaso vaikuttaa kaikkiin kokonaisuuksiin samansuuntaisesti. Matala ansiotason kasvu laskee Kelan menoja, mutta kasvattaa menojen bruttokansantuotesuhdetta. Vaikutus on pienin eläkkeissä, joissa muutokset ansiotason kehityksessä vaikuttavat myös saajamääriin, ja suurin sairausvakuutuksessa, jossa ansiotaso vaikuttaa etuuksien tasoon suoraan. Matala ansiotason kasvu kasvattaa valtion sekä kuntien ja pienentää työnantajien sekä vakuutettujen osuutta rahoituksesta. Korkealla ansiotason kasvulla on päinvastaiset vaikutukset.

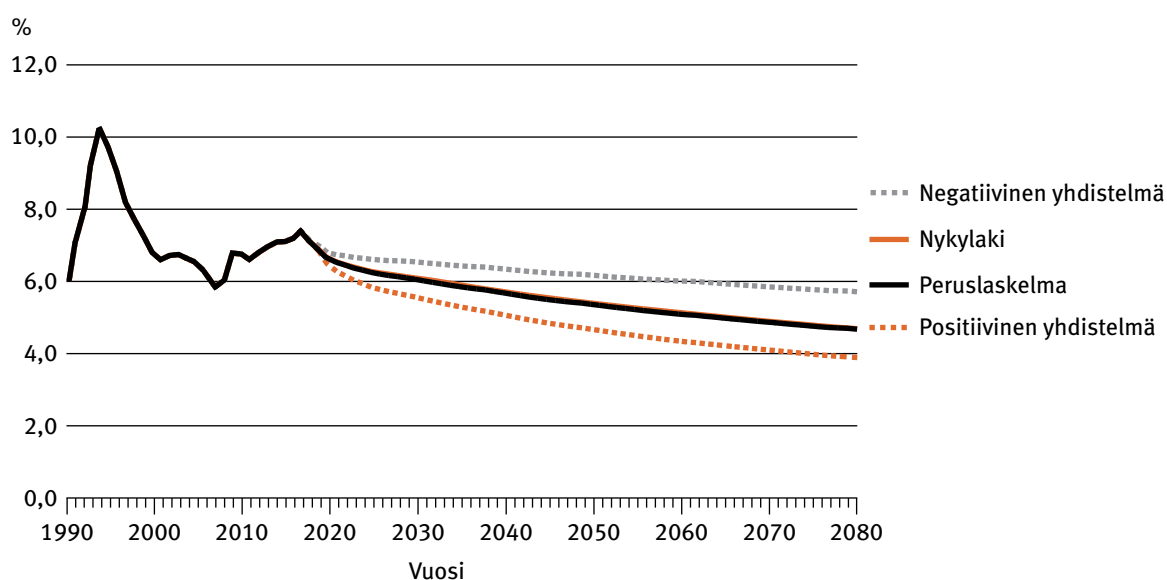
Eläkealkavuuksilla on luonnollisesti suurin vaikutus Kelan eläkkeiden menoon. Toisaalta työkyvyttömiä määrää vaikuttaa myös sairaanhoitokorvausten tarpeeseen. Muiden kokonaisuuksien menoihin eläkealkavuuksien muutoksilla on vain vähäisiä vaikutuksia. Korkea eläkealkavuus kasvattaa Kelan menoja ja valtion sekä vakuutettujen osuutta rahoituksesta. Matalan eläkealkavuuden vaikutukset ovat päinvastaisia.

Yhdistelmäskenaarioissa vaikutukset menevät osin ristiin. Negatiivisessa yhdistelmäskenaariossa Kelan menot ovat noin 14 prosenttia peruslaskelmaa pienemmät, mutta menojen suhde bruttokansantuotteeseen prosenttiyksikön eli noin 21 prosenttia suurempi. Negatiivisessa yhdistelmäskenaariossa valtion ja kuntien osuus rahoituksesta on peruslaskelmaa suurempi. Positiivisen yhdistelmäskenaarion vaikutukset ovat päinvastaisia: menot ovat noin 17 prosenttia suuremmat ja menojen bruttokansantuotesuhde noin 17 prosenttia pienempi.

Taulukko 6.3. Kelan kokonaismenot ja herkkyydet eri skenaariossa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Kelan kokonaismenot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Peruslaskelma	14 518	14 884	15 870	19 273	24 654	31 830
Korkea työttömyys	-	-	237	290	368	478
matala työttömyys	-	-	-456	-550	-680	-839
matala ansiotason kasvu	-	-	-169	-1 064	-2 781	-5 417
korkea ansiotason kasvu	-	-	170	1 157	3 253	6 883
Korkea eläkealkavuus	-	-	40	153	293	415
Matala eläkealkavuus	-	-	-38	-135	-253	-359
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	106	-638	-2 168	-4 614
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-328	439	2 233	5 517
Kelan kokonaismenot suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Peruslaskelma	7,1	7,1	6,2	5,7	5,1	4,7
Korkea työttömyys	-	-	0,3	0,3	0,3	0,3
matala työttömyys	-	-	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
matala ansiotason kasvu	-	-	0,1	0,2	0,4	0,5
korkea ansiotason kasvu	-	-	-	-0,2	-0,3	-0,4
Korkea eläkealkavuus	-	-	0,1	0,1	0,2	0,2
Matala eläkealkavuus	-	-	-	-0,1	-0,2	-0,2
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	0,4	0,7	0,9	1,0
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-0,4	-0,6	-0,7	-0,8

Kuva 6.3. Kelan kokonaismenot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

Taulukko 6.4. Kelan rahoituksen jakautuminen ja herkkydet

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Valtion osuus Kelan rahoituksesta eri skenaarioissa, prosenttia						
Peruslaskelma	69,5	68,8	65,0	63,5	60,7	57,9
Korkea työttömyys	-	-	0,3	0,3	0,4	0,5
matala työttömyys	-	-	-0,4	-0,6	-0,7	-0,7
matala ansiotason kasvu	-	-	0,2	0,7	1,6	2,5
korkea ansiotason kasvu	-	-	-0,1	-0,8	-1,6	-2,5
Korkea eläkealkavuus	-	-	0,1	0,2	0,3	0,4
Matala eläkealkavuus	-	-	-	-0,2	-0,4	-0,4
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	0,6	1,3	2,4	3,4
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-0,6	-1,5	-2,6	-3,6
Työnantajien osuus Kelan rahoituksesta eri skenaarioissa, prosenttia						
Peruslaskelma	11,6	11,3	12,1	13,0	14,4	15,7
Korkea työttömyys	-	-	-0,3	-0,4	-0,5	-0,5
matala työttömyys	-	-	0,4	0,7	0,7	0,8
matala ansiotason kasvu	-	-	-0,2	-0,4	-0,8	-1,3
korkea ansiotason kasvu	-	-	-	0,4	0,9	1,3
Korkea eläkealkavuus	-	-	-0,1	-0,1	-0,2	-0,3
Matala eläkealkavuus	-	-	-	0,2	0,3	0,4
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	-0,5	-0,9	-1,6	-2,1
Positiivinen yhdistelmä	-	-	0,6	1,2	1,9	2,5
Vakuutettujen osuus Kelan rahoituksesta eri skenaarioissa*, prosenttia						
Peruslaskelma	13,8	13,9	15,4	16,5	18,2	20,1
Korkea työttömyys	-	-	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2
matala työttömyys	-	-	0,3	0,3	0,3	0,3
matala ansiotason kasvu	-	-	-0,1	-0,5	-1,0	-1,5
korkea ansiotason kasvu	-	-	0,1	0,4	0,9	1,5
Korkea eläkealkavuus	-	-	-	-	-	0,1
Matala eläkealkavuus	-	-	-	-0,1	-0,1	-0,1
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	-0,2	-0,6	-1,1	-1,6
Positiivinen yhdistelmä	-	-	0,4	0,7	1,2	1,7
Kuntien osuus Kelan rahoituksesta eri skenaarioissa, prosenttia						
Peruslaskelma	4,9	5,9	7,4	7,0	6,7	6,3
Korkea työttömyys	-	-	0,2	0,2	0,2	0,1
matala työttömyys	-	-	-0,4	-0,5	-0,4	-0,4
matala ansiotason kasvu	-	-	-	0,1	0,2	0,3
korkea ansiotason kasvu	-	-	-	-0,1	-0,2	-0,4
Korkea eläkealkavuus	-	-	-	-0,1	-0,2	-0,2
Matala eläkealkavuus	-	-	-	0,1	0,1	0,1
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	0,2	0,2	0,2	0,2
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-0,4	-0,5	-0,5	-0,6

* sisältää palkansaaajien työttömyysvakuutusmaksusta Kelaan tilitettävän osan

6.4 KELAN ELÄKE-ETUUEDET

Kela-eläkkeiden kokonaisuutta on esitelty etuuksittain luvussa 5. Eläke-etuuksien tuloksien herkkyydet on esitelty taulukossa 6.5 ja menojen suhde bruttokansantuotteeseen kuvassa 6.4.

Etuuskokonaisuuden suurin etuus on kansaneläke, jossa tapahtuvat muutokset selittävät suurimman osan tulosten muutoksista.

Keskimääräinen alkanut omaeläke on viime vuosina ollut vain hieman suurempi kuin laskennallinen suurin työeläke, jolla vielä jää kansaneläkettä maksuun. Suurin osa alkaneista työeläkkeistä on keskimääräisen alkaneen eläkkeen tuntumassa, jolloin suhteellisen pienet muutokset työurissa ja sitä kautta alkavien eläkkeiden tasossa johtavat kansaneläkeläisten määrän suurehkoihin muutoksiin ennustekaudella.

Negatiivisessa yhdistelmäskenaariossa korkea työttömyysaste, matala reaalin ansiotason kasvu, korkea työkyvyttömyysriski ja aikainen vanhuuseläkkeelle siirtyminen pienentävät kaikki keskimääräisiä työeläkkeitä, mikä puolestaan kasvattaa kansaneläkkeensaajien määrää ja etuusmenoa. Toisaalta oletus etuuksien korottamisesta puolella reaalisesta ansiotason kasvusta johtaa matalan ansiotason skenaariossa peruslaskelmaa pienempiin kansaneläkkeisiin, mikä pienentää etuusmenoa. Positiivisessa skenaariossa vaikutukset ovat päinvastaisia.

Takuueläkkeen osalta herkkyydet ovat samansuuntaiset mutta vaimeammat, johtuen takuueläkkeensaajien erilaisesta rakenteesta.

Kela-eläkkeiden etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen on laskenut 90-luvun alusta saakka aina 2008 alkaneeseen taantumaa saakka. Taantumasta seurannut bruttokansantuotteen lasku korottaa etuusmenojen suhdetta. Toisaalta vuoden 2008 kansaneläkkeiden tasokorotus ja vuonna 2011 alkanut takuueläke ovat korottaneet etuusmenoja.

Kela-eläkkeiden menojen bruttokansantuotesuhde laskee nykyisestä kaikissa tarkasteltavissa skenaariossa etuustasojen korottamisesta huolimatta. Negatiivisessa skenaariossa suhde on kuitenkin noin 53 prosenttia suurempi ja positiivisessa 35 prosenttia pienempi kuin peruslaskelmassa.

Taulukko 6.5. Kelan eläke-etuuksien menot ja herkkyydet eri skenaarioissa

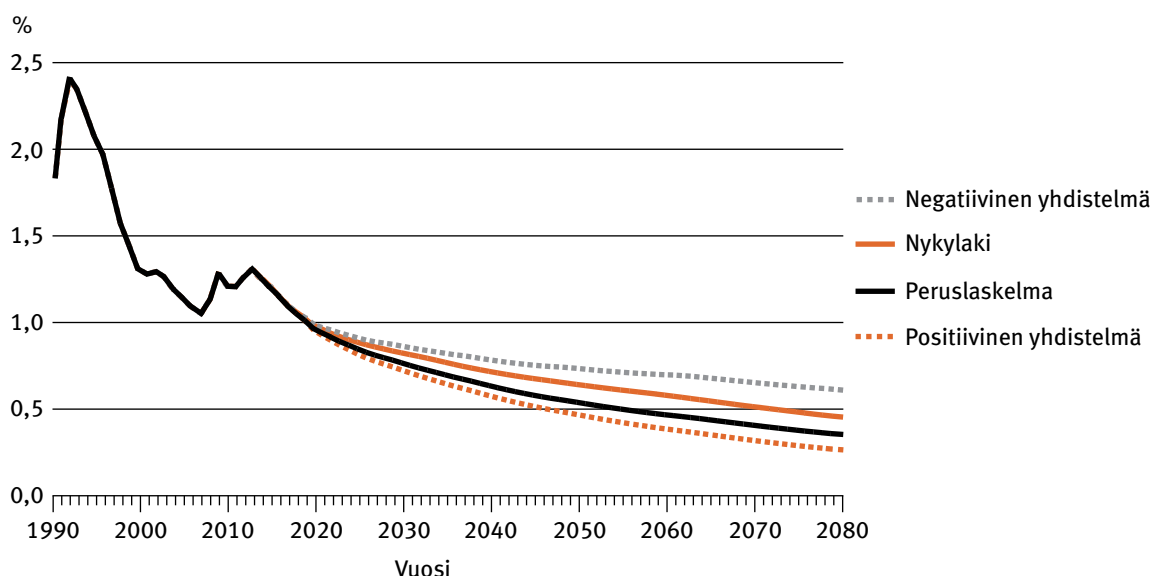
Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Kelan eläkkeiden menot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Peruslaskelma	2 561	2 516	2 190	2 265	2 482	2 687
Korkea työttömyys	-	-	1	12	50	104
Matala työttömyys	-	-	-1	-10	-38	-75
Matala ansiotaso	-	-	-15	-66	-100	-121
Korkea ansiotaso	-	-	13	74	122	162
Korkea eläkealkavuus	-	-	26	93	187	242
Matala eläkealkavuus	-	-	-25	-85	-168	-221
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	13	39	129	215
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-12	-22	-94	-147

taulukko jatkuu

taulukko 6.5. jatkoa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Kelan eläkkeiden etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Peruslaskelma	1,26	1,20	0,86	0,67	0,51	0,40
Korkea työttömyys	-	-	0,02	0,03	0,04	0,03
Matala työttömyys	-	-	-0,02	-0,03	-0,02	-0,03
Matala ansiotaso	-	-	0,01	0,04	0,09	0,10
Korkea ansiotaso	-	-	-0,01	-0,04	-0,06	-0,09
Korkea eläkealkavuus	-	-	0,02	0,03	0,05	0,04
Matala eläkealkavuus	-	-	-0,01	-0,03	-0,04	-0,05
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	0,05	0,12	0,19	0,21
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-0,04	-0,09	-0,12	-0,14

Kuva 6.4. Kelan eläke-etuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

6.5 VAMMAISETUUKSET

Vammaisetuksia on esitelty luvussa 5. Kokonaisuuden tulosten herkkyydet on esitelty taulukossa 6.6 ja menojen suhde bruttokansantuotteeseen kuvassa 6.5.

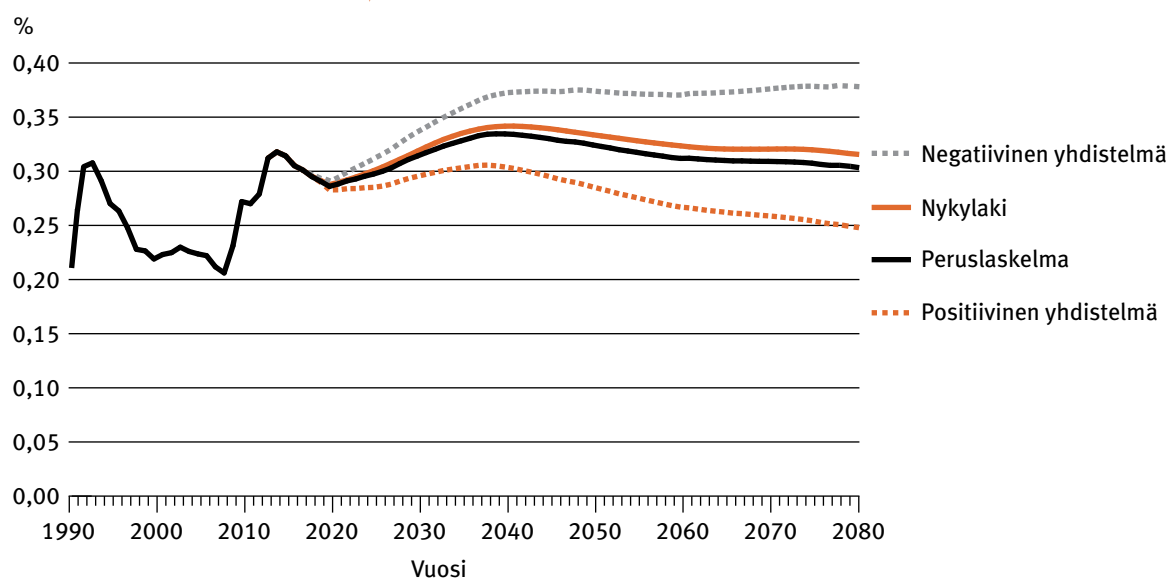
Vammaisetuksien tarpeeseen eivät muutokset työttömyydessä tai eläkkeelle siirtymisessä juuri vaikuta – esimerkiksi eläkealkavuuksien muutokset eivät todellisuudessa kohdistu eniten vammaisetuksia saaviin, mutta mallinnuksessa muutosten on oletettu kohdistuvan kaikkiin niihin, jotka eivät ole eläkkeellä. Vaikutukset vammaisetuksien kokonaisuuteen ovat kuitenkin pieniä.

Etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen muuttuu skenaarioiden välillä lähinnä bruttokansantuotteen muutoksista johtuen. Positiivisessa yhdistelmäskenaariossa etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen on 17 prosenttia pienempi ja negatiivisessa 27 suurempi.

Taulukko 6.6. Vammaisetuuksien etuusmenot ja herkkyydet eri skenaarioissa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Vammaisetuuksien menot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Peruslaskelma	652	656	756	1 138	1 519	2 080
Korkea työttömyys	-	-	1	2	4	6
Matala työttömyys	-	-	-	-1	-3	-4
Matala ansiotaso	-	-	-5	-51	-141	-287
Korkea ansiotaso	-	-	6	55	158	343
Korkea eläkealkavuus	-	-	2	8	14	20
Matala eläkealkavuus	-	-	-1	-6	-12	-17
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	-3	-41	-124	-265
Positiivinen yhdistelmä	-	-	4	46	142	318
Vammaisetuuksien etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Peruslaskelma	0,32	0,31	0,30	0,34	0,31	0,31
Korkea työttömyys	-	-	0,01	0,01	0,02	0,01
Matala työttömyys	-	-	-0,01	-0,02	-0,01	-0,02
Matala ansiotaso	-	-	-	0,01	0,03	0,04
Korkea ansiotaso	-	-	-0,01	-0,02	-0,02	-0,04
Korkea eläkealkavuus	-	-	-	-	0,01	0,01
Matala eläkealkavuus	-	-	-	-0,01	-0,01	-0,01
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	0,01	0,03	0,06	0,07
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-0,01	-0,03	-0,04	-0,06

Kuva 6.5. Vammaisetuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

6.6 TYÖTULOVAKUUTUS

Työtulovakuutuksen etuuksia ja rahoitusta on esitelty luvussa 5. Kokonaisuuden tulosten herkkyydet on esitelty taulukossa 6.7 ja menojen suhde bruttokansantuotteeseen kuvassa 6.6. Lisäksi yhteenlaskettu palkansaajien ja yrittäjien päivärahamaksu sekä työnantajilta pe-
rittävä sairausvakuutusmaksu on esitetty taulukossa 6.8 ja kuvassa 6.7.

Tehtyjen herkkyystarkastelujen valossa työtulovakuutus muodostaa rahoituksellisesti melko vakaan kokonaisuuden.

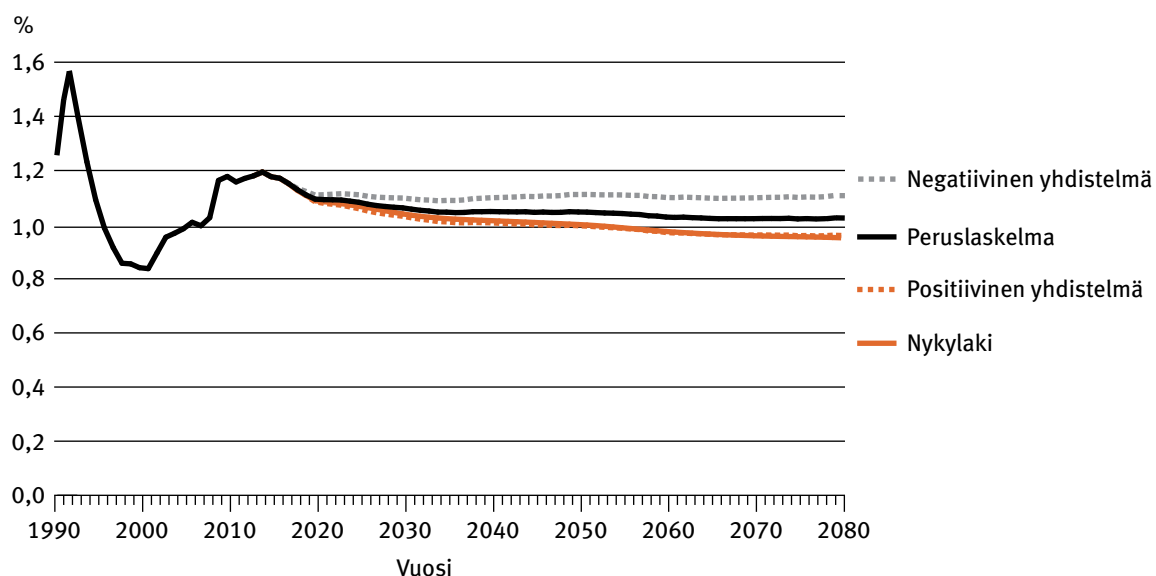
Kokonaisuuden suurimmat etuudet ovat vanhempain- ja sairauspäivärahat. Muutokset työllisyydessä vaikuttavat erityisesti sairauspäiväraha- ja työterveyshuoltomenoihin sekä jossain määrin kuntoutuspäivärahamenoihin saajamäärän ja keskimääräisen päivärahan kautta. Toisaalta on oletettu, että työllisyydessä tapahtuvat muutokset eivät vaikuta vanhempainpäivärahojen saajamääriin. Vanhempainpäivärahamenoon vaikuttavat kuitenkin muutokset ansiotasossa ja työllisyydessä siten, että korkea ansiotaso tai työllisten määrän kasvu lisää etuusmenoa nostamalla keskimääräistä päivärahaa. Eläkealkavuuksien vaikutus kokonaisuuteen on pieni.

Hieman yksinkertaistaen, muutokset työllisyydessä tai ansiotason kasvussa vaikuttavat samansuuntaisesti sekä työtulovakuutuksen etuusmenoihin että palkkasummaan, jolloin maksutaso pysyy pitkällä aikavälillä vakaana eikä vaihtelee skenaarioiden välillä kovinkaan paljon. Koska Kelan sairausvakuutusrahastolle sallitaan vain pieni maksuja tasaava rahoituspuskuri, on maksutaso käytännössä kuitenkin vuosien välillä vaihdellut jonkin verran.

Taulukko 6.7. Työtulovakuutuksen etuusmenot ja herkkyydet eri skenaarioissa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Työtulovakuutuksen etuusmenot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Peruslaskelma	2 437	2 458	2 749	3 552	4 972	6 968
Korkea työttömyys	-	-	-19	-44	-72	-97
Matala työttömyys	-	-	19	39	58	79
Matala ansiotaso	-	-	-48	-283	-788	-1 614
Korkea ansiotaso	-	-	48	309	941	2 118
Korkea eläkealkavuus	-	-	-2	-2	-12	-12
Matala eläkealkavuus	-	-	1	3	14	17
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	-67	-326	-858	-1 698
Positiivinen yhdistelmä	-	-	68	354	1 028	2 242
Työtulovakuutuksen etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Peruslaskelma	1,19	1,18	1,08	1,05	1,03	1,02
Korkea työttömyys	-	-	0,02	0,03	0,03	0,04
Matala työttömyys	-	-	-0,01	-0,02	-0,03	-0,02
Matala ansiotaso	-	-	-	0,01	0,02	0,03
Korkea ansiotaso	-	-	-	-0,01	-0,02	-0,02
Korkea eläkealkavuus	-	-	0,01	0,01	0,02	0,03
Matala eläkealkavuus	-	-	-	-0,01	-0,02	-0,02
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	0,03	0,05	0,07	0,09
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-0,02	-0,04	-0,06	-0,06

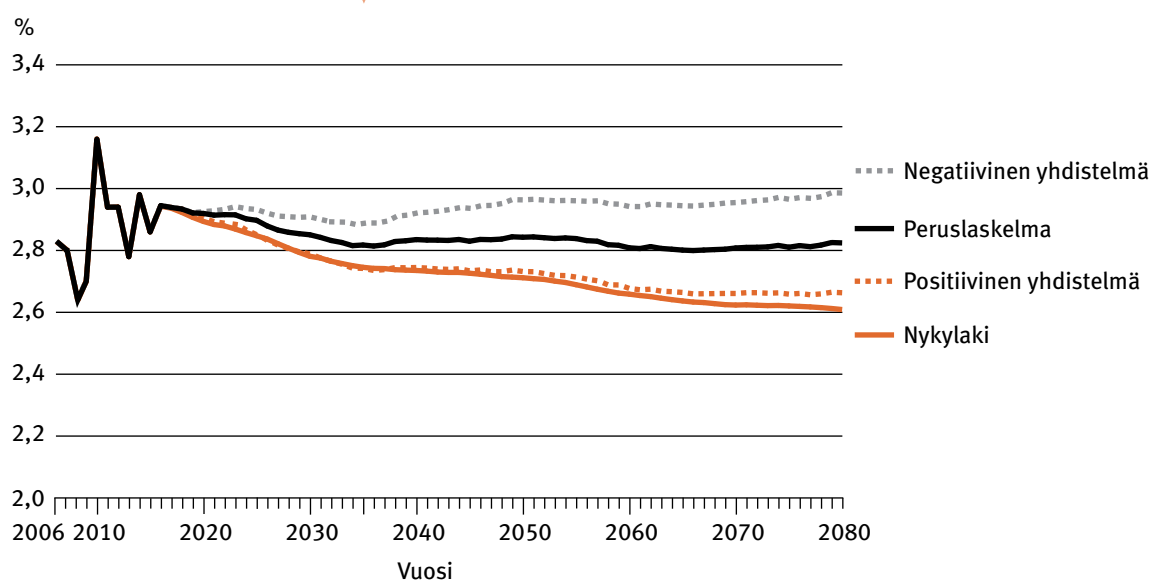
Kuva 6.6. Työtulovakuutuksen etuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

Taulukko 6.8. Työtulovakuutuksen maksuprosentti ja herkkyydet eri skenaarioissa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Työtulovakuutuksen maksuprosentti: palkansaajat, yrittäjät ja työnantajat yhteensä						
Peruslaskelma	2,98	2,86	2,90	2,83	2,81	2,82
Korkea työttömyys	-	-	0,02	0,05	0,06	0,07
matala työttömyys	-	-	-0,04	-0,05	-0,06	-0,06
matala ansiotason kasvu	-	-	-	0,02	0,03	0,05
korkea ansiotason kasvu	-	-	-0,01	-0,01	-0,03	-0,04
Korkea eläkealkavuus	-	-	0,01	0,03	0,05	0,06
Matala eläkealkavuus	-	-	-	-0,01	-0,05	-0,06
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	0,03	0,09	0,13	0,17
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-0,05	-0,09	-0,13	-0,16

Kuva 6.7. Työtulovakuutuksen maksuprosentti, palkansaajat, yrittäjät ja työnantajat yhteensä 2006–2080

6.7 SAIRAANHOITOVAKUUTUS

Sairaanhoitovakuutuksen etuuksia ja rahoitusta on esitelty luvussa 5. Kokonaisuuden etuusmenojen herkkyydet on esitelty taulukossa 6.9. ja menojen suhde bruttokansantuotteeseen kuvassa 6.8. Lisäksi vakuutettujen sairaanhoitomaksu kunnallisverotuksessa verotettavasta ansiotuloista on esitetty taulukossa 6.10. ja kuvassa 6.9. Verotettavista eläke- ja etuustuloista perittävää maksua ei ole esitetty, koska se on laskettavissa ansiotuloista maksettavasta sairaanhoitomaksusta lisäämällä tähän 0,17 prosenttiyksikköä. Valtion rahoitusosuus on vuodesta 2015 alkaen ollut 44,9 prosenttia sairaanhoitovakuutuksen menoista.

Työtulovakuutuksen tavoin myöskään sairaanhoitovakuutuksen rahoitus ei ole erityisen herkkä oletusten muutoksille tarkastelluissa skenaarioissa.

Sairaanhoitokorvauksien tarve on vahvasti sidoksissa henkilön ikään. Kuitenkin työkyvyttömyyseläkeläisillä korvauksien tarve on tyypillisesti keskimääräistä suurempi. Näin ollen pitkällä aikavälillä etuusmenoon vaikuttaa lähinnä väestön ikääntyminen eivätkä väestöryhmittelyssä tapahtuvat muutokset, lukuun ottamatta työkyvyttömyyseläkkeiden määrää.

Lisäksi oletus työkyvyttömyysalkavuuksista vaikuttaa jonkin verran kuntoutuspalveluihin siten, että korkea työkyvyttömyysriski kasvattaa palveluiden tarvetta. Sen sijaan muutokset työttömyydessä eivät juuri vaikuta.

Sillä, että sairaanhoitokorvausten kappalekohtaiset kustannukset seuraavat ansiotason kehitystä, on suuri merkitys etuusmenojen muutoksessa. Bruttokansantuotteeseen suhteutettuna vaikutus häviää, koska sama ansiotason kasvu välittyy myös bruttokansantuotteeseen.

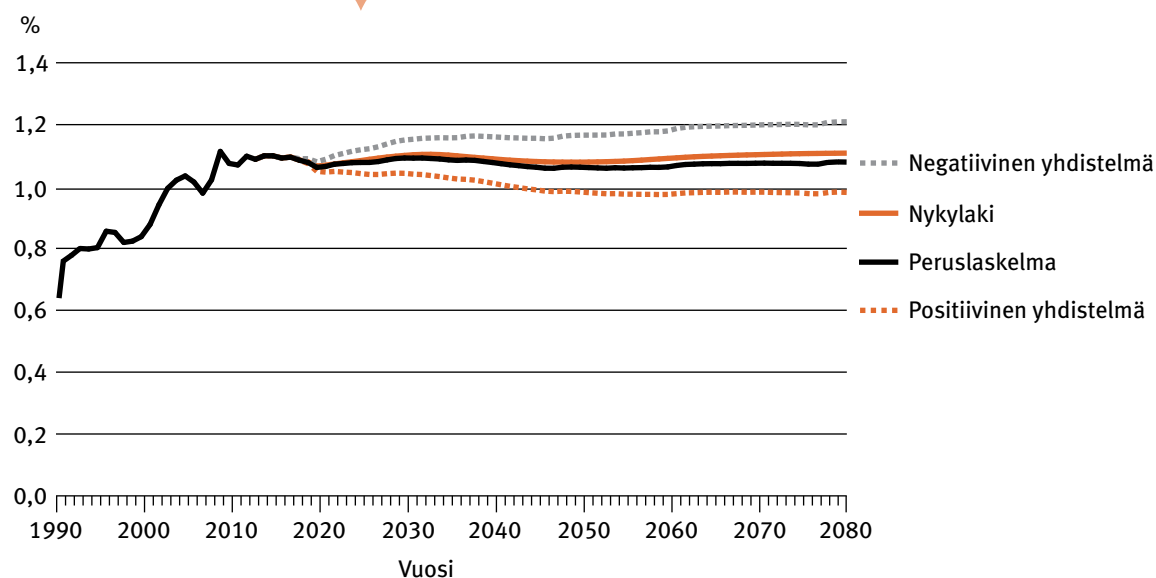
Sairaanhoitovakuutuksen maksutasoon vaikuttavat etuusmenojen ja palkkasumman lisäksi myös verotettavien eläke- ja etuustulojen kehitys. Tämä vähentää maksujen herkkyyttä

skenaarioiden välillä jonkin verran – työeläkkeet muodostavat vakaan maksupohjan ja esimerkiksi korkean työttömyyden aikana, jolloin palkkasumma jää pienemmäksi, verotettavien etuuksien menot kasvavat. Näin ollen maksutasossa on etuusmenojen bruttokansantuotesuhdetta hieman vähemmän vaihtelua skenaarioiden välillä. Muutokset maksuprosentissa ovat ennustekaudella pieniä. Kuten työtulovakuutuksessakin, myös sairaanhoitovakuutuksessa todellinen maksutaso tulee käytännössä vaihtelevaan vuosittain.

Taulukko 6.9. Sairaanhoitovakuutuksen etuusmenot ja herkkyydet eri skenaarioissa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Sairaanhoitovakuutuksen menot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Peruslaskelma	2 243	2 296	2 737	3 651	5 143	7 340
Korkea työttömyys	-	-	1	6	14	18
Matala työttömyys	-	-	-2	-4	-10	-12
Matala ansiotaso	-	-	-48	-293	-825	-1 722
Korkea ansiotaso	-	-	48	321	990	2 273
Korkea eläkealkavuus	-	-	11	47	98	164
Matala eläkealkavuus	-	-	-11	-41	-82	-140
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	-35	-245	-732	-1 583
Positiivinen yhdistelmä	-	-	35	271	879	2 072
Sairaanhoitovakuutuksen etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Peruslaskelma	1,10	1,10	1,08	1,08	1,06	1,08
Korkea työttömyys	-	-	0,03	0,04	0,05	0,05
Matala työttömyys	-	-	-0,03	-0,04	-0,03	-0,04
Matala ansiotaso	-	-	-	0,01	0,02	0,02
Korkea ansiotaso	-	-	-	-0,01	-0,01	-0,02
Korkea eläkealkavuus	-	-	0,01	0,02	0,05	0,05
Matala eläkealkavuus	-	-	-0,01	-0,03	-0,04	-0,05
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	0,04	0,08	0,12	0,13
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-0,04	-0,07	-0,09	-0,10

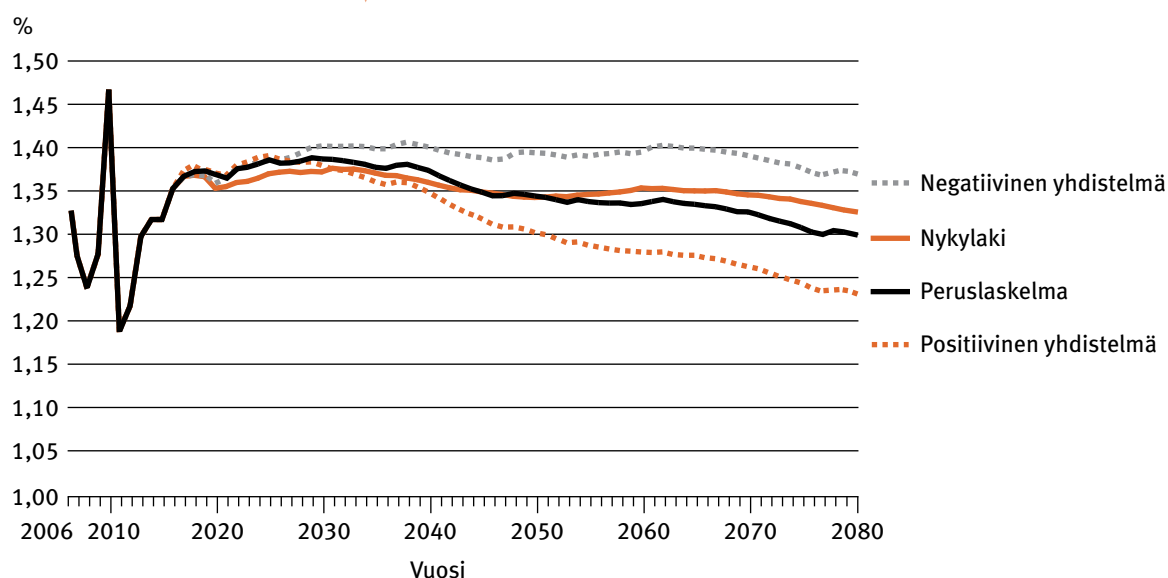
Kuva 6.8. Sairaanhoidovakuutuksen etuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

Taulukko 6.10. Palkansaajan ja yrittäjän sairaanhoidovakuutuksen maksuprosentti ja herkkyydet eri skenaarioissa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Palkansaajan ja yrittäjän sairaanhoidovakuutuksen maksuprosentti						
Peruslaskelma	1,32	1,32	1,39	1,38	1,34	1,30
Korkea työttömyys	-	-	0,01	0,03	0,04	0,05
matala työttömyys	-	-	-0,02	-0,03	-0,04	-0,04
matala ansiotason kasvu	-	-	-0,02	-0,03	-0,02	-0,02
korkea ansiotason kasvu	-	-	0,01	0,02	0,02	0,02
Korkea eläkealkavuus	-	-	-	0,02	0,04	0,05
Matala eläkealkavuus	-	-	0,01	-0,02	-0,04	-0,05
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	-	0,02	0,06	0,07
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-	-0,03	-0,06	-0,07

Kuva 6.9. Palkansaajan ja yrittäjän sairaanhoitovakuutuksen maksuprosentti 2006–2080

6.8 KELAN HOITAMA TYÖTTÖMYYSTURVA, ASUMISEN TUET JA TOIMEENTULOTUKI

Tämä etuuskokonaisuus on esitelty etuuksittain luvussa 5. Tulosten herkkyydet on esitelty taulukossa 6.11. ja menojen suhde bruttokansantuotteeseen kuvassa 6.10.

Jos ansiotason vaikutus jätetään huomioimatta, tässä etuuskokonaisuudessa lähinnä työttömyys vaikuttaa kustannusten kehitykseen. Etuuksien luonne huomioon ottaen tämä on ymmärrettävää.

Muutokset eläkealkavuuksissa heijastuvat hieman kaikkiin etuuksiin. Asumistukien osalta siirtymää tapahtuu yleiseltä asumistuella eläkkeensaajan asumistuella ja päinvastoin, mutta pelkästään kokonaismenoja tarkasteltaessa tämä ilmiö ei tule esille. Lisäksi eläkealkavuuksien muutokset vaikuttavat työvoiman koon muuttumisen kautta hieman kaikkiin kokonaisuuden etuuksiin.

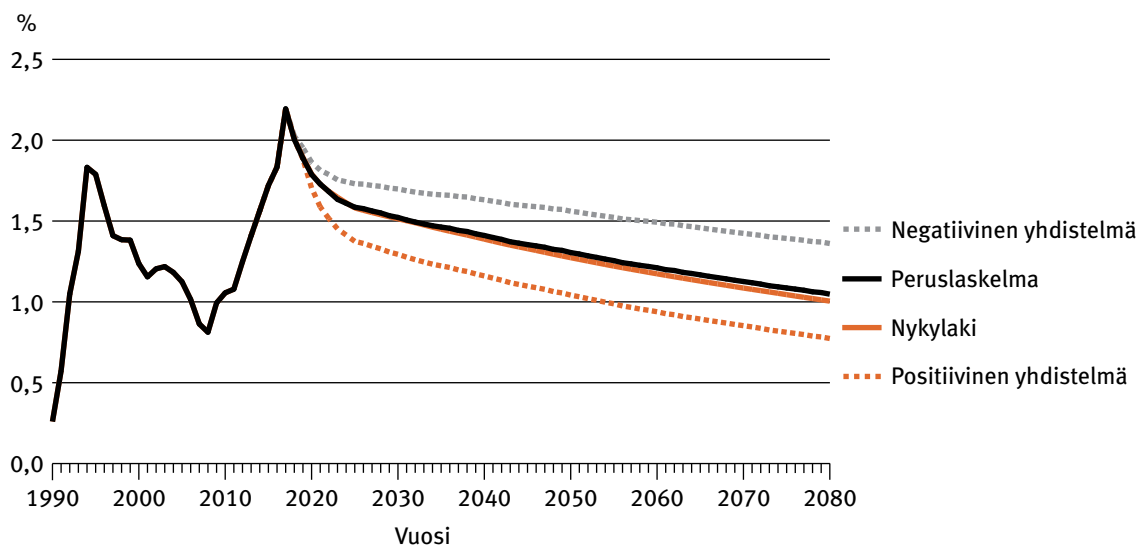
Yhdistelmäskenaariot pitävät sisällään vastakkaissuuntaisia vaikutuksia. Korkea työttömyys kasvattaa mutta matala ansiotason kasvu pienentää menoja. Koska ansiotason kasvu vaikuttaa menoihin vasta pitkällä aikavälillä, ovat menot negatiivisessa yhdistelmäskenaariossa aluksi peruslaskelmaa suuremmat.

Kun etuuskokonaisuuden menot suhteutetaan bruttokansantuotteeseen, työttömyysskenaarioiden vaikutus etuusmenoihin on vuonna 2080 noin 10 prosenttia suuntaansa. Negatiivisen skenaarion vaikutus menojen bruttokansantuotesuhteeseen on vastaavasti noin 30 prosenttia kasvattava ja positiivisen 27 prosenttia pienentävä.

**Taulukko 6.11. Kelan hoitaman työttömyysturvan, asumistuen, toimeentulotuen ja soti-
lasavustuksen etuusmenot ja herkkyydet eri skenaarioissa**

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Kokonaisuuden etuusmenot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Peruslaskelma	3 191	3 592	4 026	4 779	5 856	7 126
Korkea työttömyys	-	-	183	214	248	299
Matala työttömyys	-	-	-391	-463	-556	-670
Matala ansiotaso	-	-	-28	-198	-498	-898
Korkea ansiotaso	-	-	28	214	557	1 058
Korkea eläkealkavuus	-	-	1	3	-3	-13
Matala eläkealkavuus	-	-	-2	-2	2	12
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	154	8	-275	-647
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-369	-276	-55	294
Kokonaisuuden etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Peruslaskelma	1,56	1,72	1,59	1,41	1,21	1,05
Korkea työttömyys	-	-	0,11	0,12	0,11	0,09
Matala työttömyys	-	-	-0,19	-0,18	-0,15	-0,13
Matala ansiotaso	-	-	0,02	0,07	0,13	0,17
Korkea ansiotaso	-	-	-0,02	-0,07	-0,11	-0,15
Korkea eläkealkavuus	-	-	-	0,02	0,03	0,02
Matala eläkealkavuus	-	-	-0,01	-0,02	-0,03	-0,03
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	0,14	0,22	0,28	0,31
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-0,22	-0,25	-0,27	-0,28

**Kuva 6.10. Kelan hoitamien työttömyysetuuksien, asumisen tukien, toimeentulotuen ja soti-
lasavustuksen etuusmenot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080**

6.9 LAPSIPERHE-ETUUDET

Lapsiperhe-etuuksia on esitelty luvussa 5. Etuuskokonaisuuden tulosten herkkyydet on esitelty taulukossa 6.12. ja menojen suhde bruttokansantuotteeseen kuvassa 6.11.

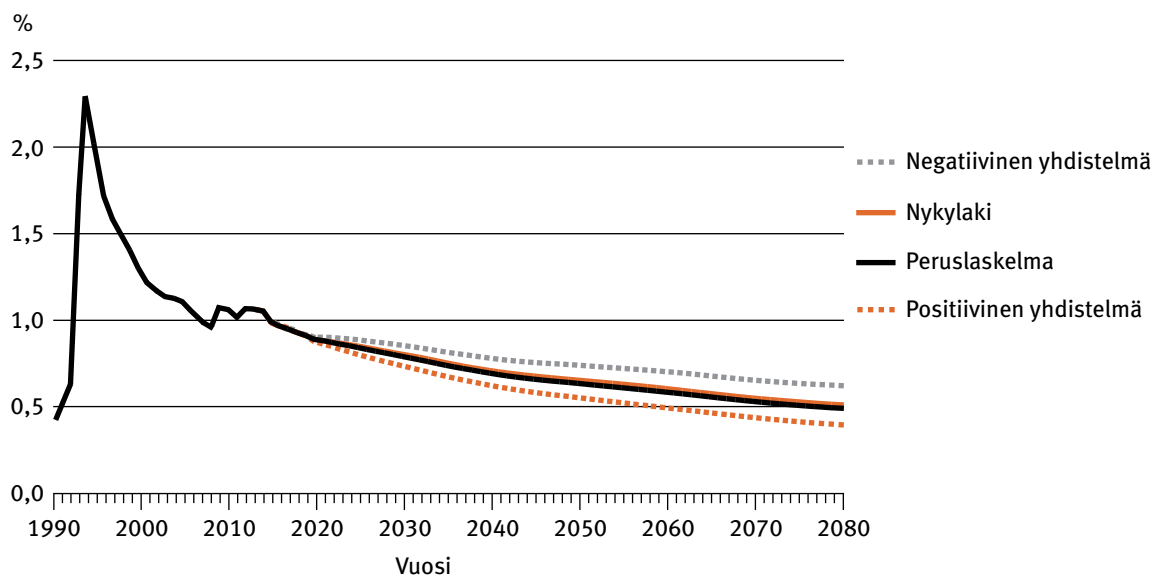
Jos ansiotason vaikutus jätetään huomioimatta, niin lapsiperhe-etuuksien kokonaisuudessa lähinnä työttömyys vaikuttaa kustannuksiin. Matala työttömyys siirtää perheitä pois erityisesti kotihoidon tuen piiristä, osa kuitenkin siirtyy yksityisen hoidon tuelle, osittaiselle hoitorahalle tai joustavalle hoitorahalle. Tämä siirtymä ei näy kokonaismenoja tarkasteltaessa. Eläkealkavuuksilla ei ole vaikutusta kokonaismenoihin.

Negatiivinen yhdistelmäskenaario kasvattaa kokonaisuuden menojen bruttokansantuotesuhdetta noin 29 prosenttia ja positiivinen laskee noin 18 prosenttia.

Taulukko 6.12 Lapsiperhe-etuuksien etuusmenot ja herkkyydet eri skenaarioissa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Lapsiperhe-etuuksien etuusmenot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Peruslaskelma	2 163	2 066	2 151	2 368	2 848	3 362
Korkea työttömyys	-	-	19	40	50	60
Matala työttömyys	-	-	-19	-35	-43	-51
Matala ansiotaso	-	-	-15	-101	-249	-438
Korkea ansiotaso	-	-	15	107	278	517
Korkea eläkealkavuus	-	-	-	-	1	1
Matala eläkealkavuus	-	-	-	-1	-	-
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	4	-62	-202	-386
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-4	70	231	457
Lapsiperhe-etuuksien etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Peruslaskelma	1,06	0,99	0,85	0,70	0,59	0,49
Korkea työttömyys	-	-	0,03	0,04	0,04	0,04
Matala työttömyys	-	-	-0,03	-0,03	-0,03	-0,02
Matala ansiotaso	-	-	0,01	0,03	0,06	0,08
Korkea ansiotaso	-	-	-0,01	-0,03	-0,05	-0,06
Korkea eläkealkavuus	-	-	-	0,01	0,01	0,02
Matala eläkealkavuus	-	-	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	0,04	0,09	0,12	0,14
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-0,04	-0,07	-0,09	-0,09

Kuva 6.11. Lapsiperhe-etuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

6.10 OPINTOETUUKSET

Opintoetuuksien nykylaki- ja peruslaskelmaa on esitelty luvussa 5. Etuuskokonaisuuden tulosten herkkyydet on esitelty taulukossa 6.13. ja menojen suhde bruttokansantuotteeseen kuvassa 6.12.

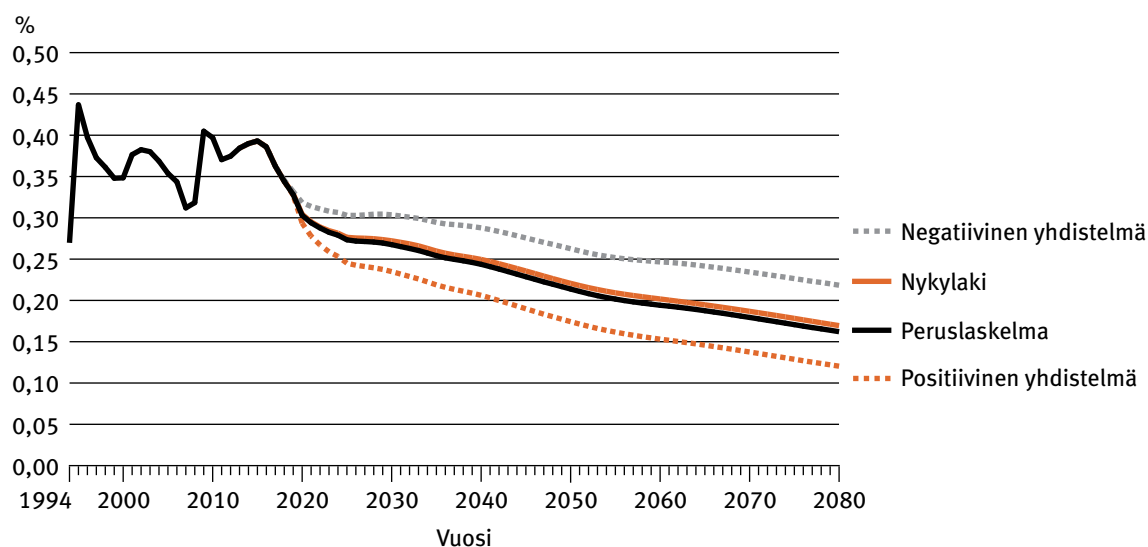
Kuten luvussa 5 mainittiin, asumislisän mallinnuksessa ei ole otettu huomioon vuokrien ja ansiotason suhteen kehitystä, vaan oletettu implisiittisesti, että asumiskulut pysyvät nykyhetken ansiotasoon verrattuna suhteellisesti muuttumattomina. Jos ansiotason vaikutus jätetään huomioimatta, niin opintoetuuksien kokonaisuudessa lähinnä työttömyys vaikuttaa kustannuksiin, sillä eläkealkavuuden muutos ei vaikuta.

Negatiivinen yhdistelmäskenaario kasvattaa 28 prosenttia ja positiivinen laskee 22 prosenttia etuusmenojen bruttokansantuotetta verrattuna peruslaskelmaan.

Taulukko 6.13. Opintoetuuksien menot ja herkkydet eri skenaarioissa

Vuosi	2014	2015	2025	2040	2060	2080
Opintoetuuksien etuusmenot yhteensä vuoden 2014 hintatasossa, miljoonaa euroa						
Peruslaskelma	829	855	736	882	1 019	1 215
Korkea työttömyys	-	-	42	51	60	73
Matala työttömyys	-	-	-45	-56	-66	-78
Matala ansiotaso	-	-	-5	-38	-89	-158
Korkea ansiotaso	-	-	5	39	99	187
Korkea eläkealkavuus	-	-	-1	-1	-2	-2
Matala eläkealkavuus	-	-	-	-	1	1
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	36	11	-35	-97
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-40	-18	29	98
Opintoetuuksien etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen, prosenttia						
Peruslaskelma	0,41	0,41	0,29	0,26	0,21	0,18
Korkea työttömyys	-	-	0,02	0,03	0,02	0,02
Matala työttömyys	-	-	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02
Matala ansiotaso	-	-	-	0,01	0,02	0,03
Korkea ansiotaso	-	-	-	-0,01	-0,02	-0,03
Korkea eläkealkavuus	-	-	-	-	0,01	-
Matala eläkealkavuus	-	-	-	-	-	-0,01
Negatiivinen yhdistelmä	-	-	0,03	0,04	0,05	0,05
Positiivinen yhdistelmä	-	-	-0,03	-0,04	-0,04	-0,04

Kuva 6.12. Opintoetuuksien menot suhteessa bruttokansantuotteeseen 1990–2080

LIITEET

LIITE A: MALLIN ESITTELY

Mallin lähtökohtana on Tilastokeskuksen julkaisema työssäkäyntitilasto [1], jossa väestö on jaettu vuoden lopun poikkileikkaustilanteessa iän, sukupuolen ja pääasiallisen toiminnan perusteella ryhmiin. Työssäkäyntitilaston keskeisten ryhmien (*väestöryhmät*) kokojen kehitys on päätelty ennustekaudelle väestöennusteen, Kela-Etk-yhteistilasto eläkkeensaajista [5], työssäkäyntitilaston, työvoimatutkimuksen [2] ja ennusteoletusten pohjalta. Näin ollen ennustekauden tulokset (esimerkiksi työllisyysasteen osalta) ovat vertailukelpoisia työssäkäyntitilastosta laskettujen vastaavien lukujen kanssa.

Väestöryhmien ennustaminen etenee mallissa siten, että ensin päätellään eläkeläisten lukumäärät käyttäen työkyvyttömyys- ja vanhuuseläkealkavuuksia. Ei-eläkeläisestä väestöstä ennustetaan ikäryhmittäiset työvoimaan osallistumisasteet. Mallissa oletetaan työvoimaan siirtymisdennäköisyyksien riippuvan jossain määrin työttömyysasteesta – korkean työttömyyden oloissa työvoiman koko pienenee ja päinvastoin. Työvoimasta ennustetaan edelleen työlliset ja työttömät käyttäen työttömyysasteita. Kokonaistyöttömyysasteen muutos on vietty sukupuoli-ikä -ryhmiin käyttäen joustokertoimia, jotka on laskettu työssäkäyntitilastosta. Tätä mallin osaa kutsutaan *työllisyysmalliksi*.

Etuuksien mallinnuksessa perusidea on laskea todennäköisyydet (=riskiluvut), joilla tiettyyn väestöryhmään kuuluvat ovat tietyn etuuden piirissä. Tämä kuitenkin edellyttää, että tarkastelu viedään työssäkäyntitilaston sukupuoli-ikä -ryhmittelystä yksilötasolle. Tähän päästään yhdistämällä yksilötasolla väestötilasto, verotustiedot ja Kela-Etk-yhteistilasto eläkkeensaajista [5]. (Mainittakoon, että henkilötasoiset tilastot eivät ole julkisia.) Yhdistetyistä tiedoista päätellään yksilötasolla henkilöiden työssäkäyntitilaston määritelmiä vastaava pääasiallinen toiminta vuoden aikana, eli kuuluuko henkilö tarkasteluvuonna työllisiin, työttömiin, eläkeläisiin vai muut-ryhmään. Henkilö on luokiteltu eläkeläiseksi, jos hänellä on vuoden lopussa maksussa oma eläke (ei osa-aikaeläke tai perhe-eläke). Työttömiksi on luokiteltu ei-eläkeläiset, jotka ovat vuoden aikana saaneet työttömyyskorvausta. Lopusta väestöstä työllisiä ovat vuoden aikana työtuloja saaneet, ja kaikki edellisiin ryhmiin kuulumattomat on luokiteltu muut-ryhmään. Tätä mallin osaa kutsutaan *väestöjaotteluosaksi*.

Tilastovuosille työssäkäyntitilaston mukainen ryhmittely sovitetaan yhteen edellä kuvatun yksilötasolla tehdyn ryhmittelyn kanssa. Näin saadaan tuotettua etuuskohtaiset riskiluvut, joita voidaan käyttää työssäkäyntitilaston ryhmäjakoon perustuvan ennusteen kanssa. Riskiluvut on siis laskettu tilastovuosille, ja niiden ennustekaudella tapahtuvaan kehitykseen otetaan kantaa etuusmalleissa. Riskilukujen lisäksi etuusmalleissa (n. 40 kpl) koostetaan yksilötasolta etuuden tilastoista ennustamisen kannalta merkitykselliset suureet sukupuoli-ikä-väestöryhmäkohtaisesti, esimerkiksi maksettavan päivärahan suuruus, päivärahakausien pituus jne. Etuusmalleissa otetaan kantaa siihen miten nämä suureet käyttäytyvät ennustekaudella.

Tuntemalla väestöryhmien kokojen tulevat muutokset (työllisyysennusteen perusteella) ja tekemällä oletukset riskilukujen ja muiden ennustesuureiden kehityksestä (väestöjaottelu) voidaan tehdä etuusennuste tulevalle ajalle väestöryhmä-, sukupuoli- ja ikäryhmätasolla. Etuuksien rahoitukseen ja Kelan toimintakuluihin liittyvät mallit on toteutettu etuusmal-

lien päälle omana kokonaisuutenaan. Tämä laskentamoduuli on keskeisiltä osiltaan sama kuin millä hoidetaan Kelan lyhyen (budjetti) ja keskipitkän (kehyskausi) aikavälin laskentaa.

Malli mahdollistaa ennusteiden tekemisen vaihtoehtoisilla oletuksilla (*skenaarioilla*). Eri skenaariot voidaan ajaa toisistaan riippumattomina, ja talteen poimitut tulokset saadaan tarvittaessa yhdistettyä vertailua varten.

LIITE B: ELÄKEUUDISTUKSEN HUOMIOIMINEN

Ennustetta tehtäessä on oletettu vuoden 2030 jälkeen alimman vanhuuseläkeiän seuraavan eliniän kasvua eläkeuudistussopimuksen [6] mukaisesti. Sopimuksessa on sovittu neuvottelumenettelyä ikärajojen korottamatta jättämisestä suotuisassa työllisyystilanteessa. Tässä laskelmassa tämän neuvottelumenettelyn ei ole oletettu estävän ikärajojen korottamista. Lisäksi on oletettu, että eläkeuudistussopimuksessa ehdollisesti sovittu pitkäaikaistyöttömien lisäpäiväoikeiden (*työttömyysputki*) alaikärajan korottaminen yhdellä vuodella vuoden 1961 jälkeen syntyneille toteutetaan.

Eläkeiän noston vaikutus on ennustemallissa huomioitu eläkealkavuuksissa, työvoimaosuuksissa, ikääntyneiden työttömyysasteissa. Eläkeikää ei Suomessa ole aikaisemmin korotettu, joten varsinaista dataa ikärajojen nostamisen käyttäytymisvaikutuksista ei ole. Mallissa on oletettu ikärajojen noustessa vanhuuseläkealkavuuden pakkautuvan alimman vanhuuseläkeiän kohdalle nykyistä enemmän. Vastaavasti ikäryhmittäisen työkyvyttömyysriskin ja työttömyysasteen on oletettu kasvavan samassa suhteessa, kuin se nykyinsäädännön mukaisessa tilanteessa kasvaa ennen alinta vanhuuseläkeikää. Eläkeiän nosto kasvattaa työllisyyttä nykyisen alimman vanhuuseläkeiän jälkeisissä ikäluokissa, mutta toisaalta kasvavat myös työkyvyttömyyseläkeläisten ja työttömien määrät.

Työllisyysmalli on vuositason malli, joka perustuu vuoden lopun lukumäärätietoihin. Eläkeuudistuksessa ikärajat kuitenkin nousevat pienemmin askelin, jolloin vuositason mallintaminen tuottaa tuloksiin hyppäyksiä ikärajojen noustessa. Ennustemallissa tätä on tasattu tekemällä muutokset siirtymätodennäköisyyksiin ja muihin mallin tekijöihin lineaarisesti kahden kokonaislukuikävälikän välillä – esimerkiksi kohortin eläkeiän ollessa 65,5 vuotta on kohortin eläkealkavuudet laskettu keskiarvona alkavuuksista, jotka on ennustettu kohortille, joiden eläkeiät ovat 65 ja 66 vuotta.

Eläkeuudistus vaikuttaa tiettyihin Kelan etuuksiin, joko lainsäädännön muuttumisen kautta (eläke-etuudet) tai potentiaalisen saajajoukon kasvaessa ikärajojen noustessa (esimerkiksi työttömyys- ja sairauspäivärahat). Osaan etuuksista eläkeuudistus ei vaikuta, tällaisia ovat esimerkiksi lapsiperhe- ja opintoetuudet. Kohortikohtaisten eläkeikäen noustessa etuusmallissa on jouduttu ottamaan kantaa etuuden suureiden kehittymisestä ikäryhmissä joista nykyinsäädännön takia ei ole tilastotietoa. Tällaisia etuuksia ovat esimerkiksi lääkekorvaukset, joissa ikärajojen nosto ei vaikuttane korvausten tarpeeseen, mutta koska tämän hetken alimman vanhuuseläkeiän ylittävissä ikäryhmissä lääkekorvausten saaminen on erilaista eri väestöryhmissä, on mallissa ennustettu riskilukujen ja muiden suureiden tuleva kehitys.

Etuusmallinnuksessa on pyritty tekemään realistiset oletukset eläkeuudistuksen huomioimiseksi. Riskilukujen ja muiden suureiden muutosten mallintaminen on tehty väestöryhmittäin, jolloin esimerkiksi työllisten ryhmässä kehitys saattaa olla erilaista kuin eläkeläisten ryhmässä. Jokainen ennusteskennäri perustuu omaan pohjalaskentaan, jossa eläkeuudistus voidaan kytkeä joko päälle tai pois.

LIITE C: INDEKSIOLETUKSEN VAIKUTUS

Raportin laskelmat on tehty olettaen etuuksien tasoa korotettavan vuosittain puolella reaalisesta ansiotason kasvusta vuodesta 2020 alkaen (puoliväli-indeksi). Indeksioletuksella on merkittävä vaikutus laskelman tuloksiin sairausvakuutuksen etuuksia lukuun ottamatta.

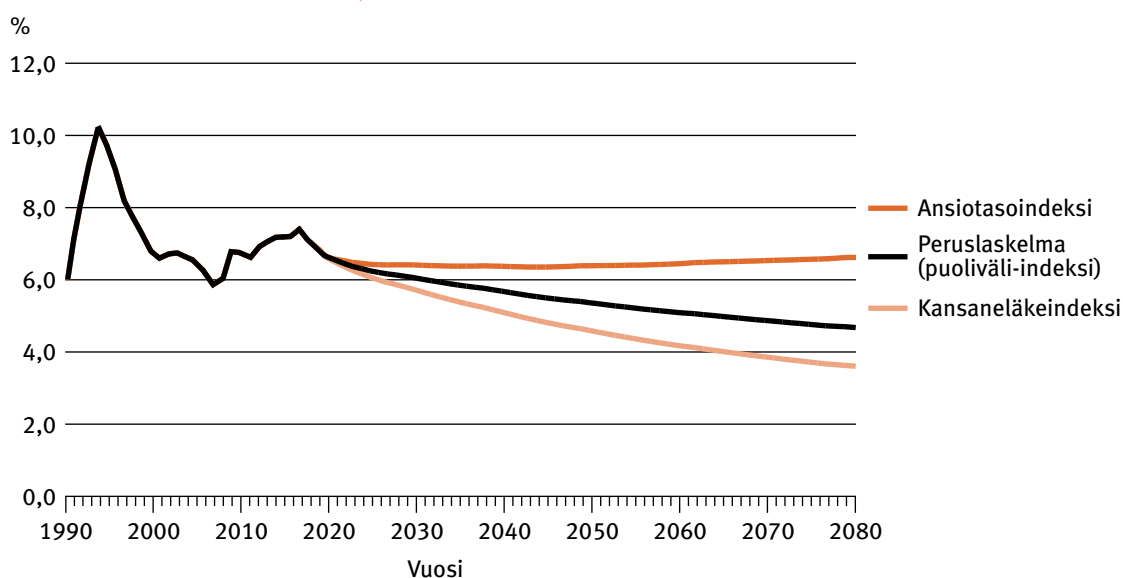
Ilman tasokorotuksia, etuuksien seuratessa ainoastaan kuluttajanhintojen mukaan määrytyvää kansaneläkeindeksiä, jää niiden taso jälkeen ansiotason kehityksestä huomattavasti. Raportissa käytetyillä oletuksilla ansiotason kasvusta ja inflaatiosta ansiot kasvavat noin 2,5-kertaisesti etuuksien tasoon nähden vuoteen 2080 mennessä.

Kuvassa C.1. on esitetty Kelan kokonaismenojen suhde bruttokansantuotteeseen peruslaskelmassa eri indeksioletuksilla; etuuksien tason seuratessa pelkkää kansaneläkeindeksiä ja etuuksien tason seuratessa ansiotasoa vuodesta 2020 alkaen.

Ilman tasokorotuksia etuusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen jää reilun prosenttiyksikön eli noin 23 prosenttia peruslaskelmaa pienemmäksi. Etuuksien tason seuratessa ansiotasoa etuusmenojen bruttokansantuotesuhde jää jokseenkin vuoden 2020 tasolle ja on vuoteen 2080 mennessä lähes kaksi prosenttiyksikköä eli noin 40 prosenttia korkeampi kuin peruslaskelmassa. Indeksioletuksen vaikutus on erityisen suuri Kelan eläkkeissä, joissa etuuden taso vaikuttaa saajamäärään.

Indeksioletuksella on vaikutusta myös Kelan rahoituksen jakautumiseen. Sairausvakuutuksen etuusmenot eivät indeksioletuksesta juuri muutu, joten muiden etuuksien menojen kasvaessa tai laskiessa rahoituksen painopiste siirtyy joko valtiolta muille rahoittajille tai päinvastoin.

Kuva C.1. Kelan kokonaismenot suhteessa bruttokansantuotteeseen eri indeksioletuksilla 1990–2080

LÄHDELUETTELO

[1] Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti. ISSN:1798-5528 (verkkojulkaisu), Helsinki: Tilastokeskus <http://www.stat.fi/til/tyokay/tyovoimatutkimus>

[2] Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus, ISSN:1798-7830 (verkkojulkaisu), Helsinki: Tilastokeskus, www.tilastokeskus.fi/til/tyti

[3] Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste, ISSN:1798-5137 (verkkojulkaisu), Helsinki: Tilastokeskus, www.stat.fi/til/vaenn

[4] Suomen virallinen tilasto (SVT): Kelan tilastollinen vuosikirja, ISSN:1796-0479 (verkkojulkaisu), Helsinki: Kela, www.kela.fi/tilastojulkaisut_kelan-tilastollinen-vuosikirja

[5] Suomen virallinen tilasto (SVT): Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2013, ISSN: 1796-0479 (verkkojulkaisu), www.etk.fi

[6] Sopimus vuoden 2017 työeläkeuudistuksesta, www.elakeuudistus.fi/media/linkkitiedostot/elakesopimus-2017_allekirjoitettu-versio.pdf

[7] Risku, I., Appelqvist, J., Sankala, M., Sihvonen, H., Tikanmäki, H. ja Vaittinen, R. (2013) Lakisääteiset eläkkeet: pitkän aikavälin laskelmat 2013, Eläketurvakeskuksen raportteja 04/2013. www.etk.fi

[8] Kautto, M. ja Risku, I. (toim.) (2015) Laskelmia vuoden 2017 työeläkeuudistuksen vaikutuksista Eläketurvakeskuksen raportteja 02/2015, www.etk.fi